

Ilustrirani časopis Udruge bunjevačkih Hrvata »Dužijanca« za kulturu življenja

REVVIJA DUŽIJANCA

Godina V.
Travanj 2020.
Broj 9

cijena 300 dinara

REVIJA DUŽIJANCA

REVIJA DUŽIJANCA 9/2020.
Časopis Udruge bunjevačkih Hrvata DUŽIJANCA
za kulturu življenja

Godina V.
Travanj 2020.
Broj 9.

Nakladnik
Udruga bunjevačkih Hrvata DUŽIJANCA
Beogradski put 52, Subotica
ubh.duzijanca@gmail.com

Za nakladnika
Mons. dr. sc. Andrija Anišić
Predsjednik UBH Dužijanca

Glavna urednica
Nela Skenderović

Uredništvo
dr. sc. Andrija Anišić,
Marinko Piuković, Ljiljana Dulić

Lektura
Željka Zelić Nedeljković

Korektura
Ana Gaković

Kompjutorska obrada
Jelena Ademi

Tisak
Rotografika
Subotica, 2020.

Naklada: 500

Naslovnica
Cilika Dulić Kasiba - „Vršidba“, ulje na platnu, Subotica,
nastala za Dužijancu 2014. na XVIII. Likovnoj koloniji „Bunarić“

Priprema za Dužijancu u vrijeme pandemije virusom COVID-19

Pišem ovaj predgovor novom broju naše *Revije za vrijeme pandemije virusa COVID-19*, izvanrednog stanja i policijskog sata u R. Srbiji. Toliko toga bilo je drukčije u proteklih gotovo mjesec dana, posebno, nedoživljeno, teško, pretužno... Ovaj tekst pišem na uskršni („Vodeni ponedjeljak“). Uskrs smo proslavili bez naroda u crkvi. Vjernici, po odredbi i uputama katoličkih biskupa u R. Srbiji, a u skladu s odredbama Vlade naše zemlje, nisu smjeli ni ići u crkvu, niti se ispovijedati i pričestivati. Pamti li netko takvu situaciju u novijoj povijesti svijeta i Crkve?! Naši vjernici pratili su obrede svetoga Trodnevlja i uskršne mise na TV-u, u raznim prijenosima uživo na Facebooku, slušali na radiju, a neki ništa od toga, razočarani što nisu mogli otići na Uskrs na misu... Doista, čudno i teško neko vrijeme.

Mi u Udruženju bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* smo se, međutim, dogovorili da ćemo sve pripremati kao da će se *Dužijanca 2020.* održati na redovit način. No, već sada sigurno znamo da neće biti tradicionalnog blagoslova žita na blagdan sv. Marka, ali će sigurno biti blagoslova žita na njivi na kojoj planiramo održati *Takmičenje risara*. Istina, sve je još neizvjesno. Čak su nas o tomu pitale i neke institucije koje su nam odobrile projekte za ovu godinu, a morali smo im i pismeno potvrditi da ćemo moći održati programe za koje su nam odobrili novac. Sve je u Božjim rukama, ali čini se – o tom se sve više piše i govori – i u rukama „moćnika“ ovoga svijeta. Ipak, više vjerujemo u Božju providnost i sve-mogućnost i pouzdano se nadamo da ćemo i ove godine moći Bogu zahvaliti na žetvi i kruhu svagdašnjem, i izreći pohvalu čovjeku i njegovu radu. Nadaju se tomu i naši zemljoradnici koji, iako u ote-

žanim okolnostima, ipak marljivo i s ljubavlju obavljaju sve proljetne radove na njivama i bdiju nad posijanim žitom koje lijepo raste i napreduje, ali željno očekuje osvježenje s neba – kišu „ranu i kasnu“.

Zahvaljujem **Marinku Piukoviću i Ljiljani Dulić**, direktoru i do-

predsjednici naše Udruge, kao i svim članovima Organizacijskog odbora s kojima smo u vezi „on line“, što podržavaju sve ono što radimo u ovim posebnim okolnostima. Sada kad je prošlo izvanredno stanje, održat ćemo i redovitu skupštinu UBH *Dužijanca*.

Zahvaljujem i **Neli Skenderović** što je prihvatila biti urednicom naše *Revije* i svima koji su sudjelovali u njezinu „rađanju“, a osobito „Rotografici“ koja nam je i ove godine darovala tisak *Revije*. To nam je dragocjen dar jer bez njega ne bismo bili u mogućnosti tiskati je.

Svjestan sam da će i *Dužijanca 2020.* biti posebna, kao što je već puno toga bilo „posebno“. Svjestan sam i da će biti teško sve organizirati, ali uz prijatelje i ljubitelje dužijance, ovog našeg divnog i drevnog običaja, uvjeren sam da ćemo, u Božju pomoć i blagoslov, uspjeti – na radost mnogima.

Predsjednik UBH *Dužijanca*
mons. dr. Andrija Anišić

Kazalo

PREDGOVOR 3

RIJEČ UREDNICE 6

DUHOVNOST - DUŽIJANCA 2019.

Sjeme – uvod u teološke odlike Dužijance .. 10

Duhovno-religiozna ponuda u projektu Dužijanca 13

RAZMIŠLJANJA

Duhovna osnova i narodnjačka nadgradnja .. 16

INTERVJU - DUŽIJANCA 2019.

Kad na Dužijanci zazvone zvona katedrale.. 20

Čast mi je biti crkveni starješina 23

IN MEMORIAM

Mons. dr. sc. Andrija Kopilović 26

Bela Ivković 29

SLAMARSTVO - DUŽIJANCA 2019.

Slamno doba..... 32

Neraskidiva veza slamarstva i dužijance 34

GLAZBA I DUŽIJANCA

Collegium Musicum Catholicum
u pjesmi duše i *Dužijance* 42

TAKMIČENJE RISARA - DUŽIJANCA 2019.

52. Takmičenje risara 48

U SUSRET SREDIŠNJOJ DUŽIJANCI 2019.

Dužijanca malenih 54

Dužijanca u Žedniku 56

Dužijanca u Tavankutu 57

Dužijanca u Bajmaku 58

Dužijanca u Lemešu 59

Dužijanca u Somboru 59

Dužijanca u Maloj Bosni 60

Dužijanca u Mirgešu 61

Dužijanca u Đurđinu 62

SREDIŠNJA PROSLAVA DUŽIJANCE 2019.

25. obljetnica djelovanja zbora „*Collegium Musicum Catholicum*” 64

Slike s pogledom u budućnost 66

Tamburaška večer i izbor pratitelja

bandaša i bandašice	67
Večernja u katedrali	69
Skupština risara i <i>Folklor</i> na večer	71
Ispraćaj iz kolijevke dužijance	76
Misa zahvalnica u subotičkoj katedrali	77
Povorka i predaja kruha	81
109. <i>Dužijan</i> ca – VIP gosti	85
Posjet grobu utemeljitelja dužijance i Bandašicino kolo	86
Bandaš i bandašica 109. <i>Dužij</i> ance	87

NOVO U DUŽIJANCI - DUŽIJANCA 2019.

Veliko ruvo pod svjetlima modne piste	90
Priča o modi, gizdi, kontinuitetu i kulturnom identitetu bunjevačkih Hrvata	94

OD REVIJE DO REVIJE - DOGAĐANJA

Blagoslov žita i polja	100
Predstavljeni bandaš i bandašica	100
<i>Priskakanje vatre</i> u Đurđinu	101
Kolonija slamarske umjetnosti	101
Čiji švigar jače puca	102
<i>Krune</i> Mare Ivković I Vandekić	103
Izlozi u znaku <i>Dužij</i> ance	106
Konji i konjari u <i>Dužij</i> anci	107
Slike inspirirane lokalnim motivima	108

Izložba rukotvorina	109
Proštenje na Bunariću	109

AKTIVNOSTI UBH „DUŽIJANCA“

Put do nacionalnog registra popločan teškoćama	110
Radionica tarane	112
„Salaši za vas“	112
Risari i ovdje među najboljima	113
Radni sastanak za projekt <i>Dužij</i> anca u <i>Baji</i> ...	113
Nije lako ni na disnotoru	114
Priznanje Etnografskog muzeja u Zagrebu	115
Predstavljanje UBH <i>Dužij</i> anca na Sajmu turizma u Beogradu	116

SPISATELJSKI IZRIČAJ - DUŽIJANCA 2019.

Dva poglavlja iz knjige Dražena Prčića „HORVACKI BAČKA 1901 – 1939“ u kojima se opisuje <i>Dužij</i> anca 1939. godine ..	118
Teta Anka Slamka	120

PROGRAM DUŽIJANCA 2020.

124

Nela Skenderović

Dužijanca odsijeva pulsiranjem velike energije, dobre volje i živahnog duha

Dragi čitatelji,

pred vama je novi broj *Revije Dužijanca*. Ovaj ilustrirani časopis Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* za kulturu življenja, odraz je i presjek svih događanja i aktivnosti UBH od blagoslova žita na Markovo 2019. godine do ovogodišnjeg blagoslova, prvog događanja u *Dužijanci*.

Revija je podijeljena na 12 poglavlja: *Duhovnost, Razmišljanja, Intervju, In memoriam, Slamarstvo, Glazba u Dužijanci, Takmičenje risara, U susret središnjoj Dužijanci, Središnja proslava Dužijance, Novo u Dužijanci, Od revije do revije i Spisateljski izričaj*. Poglavlja prate tijekom događaja manifestacija i aktivnosti UBH *Dužijanca* u prošloj godini.

Povezanost slamarstva i *Dužijance* od samih početaka je neupitna, i zato bih željela da ovo poglavlje bude i u narednim brojevima *Revije*. U poglavlju *In memoriam* sjećamo se dr. Andrije Kopilovića i Bele Ivkovića koji su dali svoj veliki doprinos kulturi Hrvata, a napose *Dužijanci*. Glazba, ta zvonka radost, imanentni je čovjekov izraz slavlja i zahvale Bogu, te smo tijekom godina na književnim večerama, izložbama „S Božjom pomoći“ i večernjim molitvama, uživali u nastupima katedralnog zбора „Albe Vidaković“ i zбора „Collegium Musicum Catholicum“. Ovaj potonji je prošle godine obilježio 25 godina rada, te u poglavlju *Glazba i Dužijanca* možete pročitati kojim je domaćim i stranim

djelima i autorima ovaj zbor obogatio programe *Dužijance*.

Smatram da neka događanja zaslužuju posebno poglavlje, te su u poglavlja izdvojeni *Takmičenje risara*, kao jedna od, osim središnje proslave *Dužijance*, najatraktivnijih i najposjećenijih manifestacija. *Dužijanca malenih* i sve dužijance u okolnim mjestima pripremaju za onaj vrhunac, središnju proslavu *Dužijance*.

Revija novog ruva, koja je upotpunila i novim sadržajem obogatila program događanja, prvi puta priređena je prošle godine, a stručni osvrt na bunjevačke nošnje i kulturu odijevanja bačkih Hrvata dala je **Katarina Bušić** iz Etnografskog muzeja u Zagrebu.

Mnogo je događaja i aktivnosti nanizano od revije do revije. Direktor UBH *Dužijanca* **Marinko Piuković**, predsjednik Udruge **dr. sc. Andrija Anišić** i članovi Organizacijskog odbora tijekom godine imaju mnoštvo sastanaka, dogovora, planiranja, izvješća i pripremanja razne dokumentacije, a to je najčešće, za većinu nevidljiv posao. Jedan od višegodišnjih, mukotrpnih, sporonapredujućih nastojanja UBH *Dužijanca* je Inicijativa i proces za upis *Dužijance* u nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasljeđa u Republici Srbiji, koji traje više od osam godina. Međutim, ima i ljepših stvari, na primjer, zahvalnica Etnografskog muzeja u Zagrebu UBH *Dužijanca* za dugogodišnju suradnju,

sudjelovanje na Sajmu turizma u Beogradu, planiranje *Dužijance u Baji*, snimanje TV serije „Salaši za vas”... U poglavlje *Spisateljski izričaj* uvrstili smo izvadak iz knjige **Dražena Prčića** „Horvacki Bačka 1901 – 1939”, kao i priču **Lajče Perušića** „Teta Anka Slamka”.

Revija je, dakle, odraz svega onoga što dužijanac jest, a kakav je značaj dužijance, pa onda i *Revije* u sadašnjem vremenu? Ne možemo ne spomenuti da Covid-19, koronavirus već nekoliko mjeseci hara gotovo cijelim planetom, da je polovicom travnja broj zaraženih prešao dva milijuna, a broj umrlih više od 128.000. U Republici Srbiji imali smo izvanredno stanje, kada su na snazi bile i mjere izolacije, policijski sat i zabrane kretanja. Uskrs smo proslavili u svojim kućama, crkve su zatvorene i ne održavaju se mise s narodom. Hrvatsku, osobito Zagreb, osim virusa pogodio je i niz potresa koji su prouzročili brojne štete. Stanje je to čije posljedice ne možemo predvidjeti i koje se na ovakav način nikada nije dogodilo. Zbog toga će ova godina biti posebno upamćena.

Što u svemu tome znači Dužijanac?

Na geografskoj karti svijeta točkica *Dužijance* odsijeva pulsiranjem velike energije, dobre volje i živahnog duha. Neupućenom promatraču ta točkica znak je životne oaze, nečega što ne odbija već privlači. Privučen njome, promatrač će u nastojanju da razvidi što je ta oaza, otkriti da u njoj vlada skladni proces. Više od jednog stoljeća Hrvati Bunjevci zajedno s drugim žiteljima gradili su svoje životno okruženje, svoj grad, stvarali institucije, udruge, ljepotu, u slamarstvu, u likovnoj i

glazbenoj umjetnosti, u vještini organiziranja, pretvarali duh u nešto vidljivo. S druge strane, proces se nastavlja tako da stvorena materijalna ljepota pokretački utječe na one koji su njom okruženi, pa se u njima nakuplja snaga duha, povećava životvornost. A duh, koji čovjeka čini dostojnim tog imena, koji ga i čini Čovjekom, što je i odakle je? Čovjek je velik ukoliko je ono čemu se otvara veliko. Duh koji nema mjere, Božji je duh.

Običaj slavljenja nakon dobro obavljenog posla svojstven je svim ljudima i narodima. Ima i slame i slamarstva po svijetu. Ima i tamburaša, pa i proslava završetka žetve. Ipak, *Dužijanac* je nešto posebno. Jer samo na ovoj točkici karte svijeta, zahvaljujući Bogu, primamo darove potrebne nama – sada i ovdje. Tom zahvalom postajemo otvoreni Duhu koji budi život i krug je zatvoren. Tako se tijekom tog procesa simbolično nastavlja u ponosnoj povorci sudionika *Dužijance*. Kruh koji su zaradili svi oni koji, svjesni svog identiteta rade posredno i za opću dobrobit, predaje se domaćinu grada. A zaradili su ga, i time čine nevidljivi dio povorke, ljudi u čije ime su bandaš i bandašica predali kruhu na oltar. Hrvatske udruge, institucije, društva, osobe, današnji risari i risaruše koji su pridonijeli većoj slasti i kvaliteti kruha.

Dok se, prelistavajući ovu *Reviju*, prisjećate prošlogodišnje *Dužijance*, vaše prijedloge, sugestije i kritike, dragi čitatelji, možete slati na e-adresu navedenu u impresumu.

Neka vam ova revija bude na radost, kao trajna uspomena na *Dužijancu 2019*.

Urednica

Psalmodija ravnice

III.

Bože našega kruha,
i Dužijance naše,
dao si nam obilan urod
za kruh naš svagdašnji
i za Hostije na oltaru.

Ruke uzdižemo

hvaleći Tebe

za dobrotu Tvoju.

Koljena prigibamo

moleći Tebe

za milost Tvoju.

Novi kruh Tebi prinosimo.

Novi kruh ljubimo

i u njemu sav napor

i znoj i muku tolikih ruku.

Novi kruh blagujemo

Na oltaru Crkve i naših obitelji.

(ulomak)

s. Blaženka Rudić

Sjeme – uvod u teološke odlike Dužijance

Poštovani čitatelji, Bogu sam zahvalan na ukazanoj prilici podijeliti s vama jedno promišljanje o našoj *Dužijanci*. Ovo promišljanje prati put stvaranja kruha. Kako su mnoga lijepa i duboka tumačenja o kruhu iznesena, u svojem skromnom promišljanju bih se sadržao na samom početku – sjemenu. Sjeme je početak našega „Kruva svagdašnjeg“ i naše duhovne priče.

„DUHOVNI TEMELJ SJEMENA - DUŽIJANCE“

Kako je voda važna za život, za čovjeka u konačnici i za sjeme, želja mi je ne otkrivati vam mlaku vodu, kako kaže ona stara izreka, nego ponuditi nastavak razvoja promišljanja o dužijanci, a koju osobno temeljim na molitvi i na promišljanjima dvojice ljudi čija će imena ostati upisana u povijest naše *Dužijance*, a to su imena jednog svećenika i jednog laika tj. mons. dr. Andrije Kopilovića i Laze Vojnića Hajduka.

Njihova knjiga „Dužijanca“, uz koautora Alojziju Stantića, koju još davno bijaše dobio moj otac na dar u znaku zahvale za tadašnje angažmane na dužijančama, često je bila predmetom mojih čitanja i tumačenja te je ostavila neizbrisiv trag, napose sada već davne 2009. godine, godine kada sam imenovan gradskim bandašem.

Dužijanca mi je bila tada poznata manifestacija, ali mi je njezina poruka bila velika nepoznanica. Čitajući i razgovarajući s autorima ove knjige uvidio sam koliko dužijančana, uz onaj narodni moment, daleko više ulazi u područje teologije i filozofije. Tek sada kao svećenik mogu bolje razumjeti tumačenje kruha kojega je u svojim teološkim promišljanjima iznio dr. Kopilović.¹

„...AKO PŠENIČNO ZRNO, PAVŠI NA ZEMLJU, NE UMRE...“

Ove Isusove riječi (Usp. Iv 12,24-26) potaknule su me da svoju „poljoprivrednu stranu“ tj. struku koju sam stekao na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku, povežem s ovom drugom, teološkom. Njihov spoj re-

¹ Lazo VOJNIĆ HAJDUK – dr. Andrija KOPILOVIĆ - Alojzije STANTIĆ, *Dužijanca*, Subotica, 2006., 170.

zultirao je duhovnošću koja je odavno nadišla folklorne i običajne okvire.

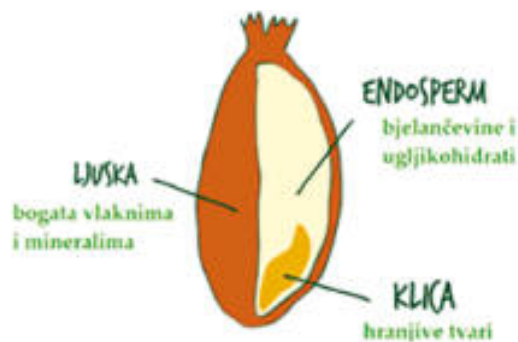
U središtu dužijance jest zahvala, zahvala za kruh. Taj kruh dobiven je od novoga brašna uz naporan rad. Brašno je proizvod pšenice koja je ovršena.

Uviđamo relaciju između kruha, brašna i sjemena. Kruh je konačni povod dužijance, razlog zahvale, brašno je proizvod sjemena pšenice nastalo kroz mnoge udarce sve do stvaranja fine prašine, a sjeme je početak i izvor ovoga proizvoda i zahvale.

Kako naši preci nisu imali problema spajati ono znanstveno s duhovnim, nego su ih jednostavnim životom i rječnikom prožimali, tako je bila vidljiva poveznica između sjemenke i Boga stvoritelja.

Promotrimo samo sjeme pšenice. U kratkim crtama ono se sastoji od omotača (ljuske), endosperma i klice.

U teologiji učimo kako je Biblija prije svega duhovna knjiga, teološka, a ne znanstvena, i da postoje pogreške vezane za svijet i spoznaju svijeta, te je ona nepogrešiva samo po pitanju vjere i morala.

Cjelovito zrno pšenice

U prilog ovome bi išla ova tvrdnja „sjemena koje mora umrijeti“, no sjeme koje „mrtvo“ pada na tlo da bi proklijalo nije posve mrtvo, samo takvim izgleda. Ako bolje promotrimo, postoji jedno veliko „Ipak“.

Ovo je i duboka teološka i genetska veza sa smrću i vječnošću. Teološki gledano, tijelo umire, ali duh živi. Tijelo je izgledna sjemenka koja će u onaj dan uskrsnuti na novi život. Genetski gledano, život poslije nas se nastavlja u genetskom materijalu našeg potomstva.

Tako smo svi baštinici naših predaka i zalag budućeg potomstva.

I doista, sjetva i nalikuje ukopu, ljuska – kovčegu. Hibernacija u kojemu je sjeme je prividna smrt iliti „spavanje“. Sjeme je „usnulo“ Zar nam nisu poznati ovi termini, zar ne zvuče „teološki“?! Koliki li su teološki pojmovi utkani u ove poljoprivredne i obratno?! Nije Isus pogriješio, niti je autor koji je zapisivao, krivo interpretirao, jer sjetva i poznavanje sjemena ne bijaše strano čovjeku prije dvije tisuće godina, što više, čovjek je bio izvrсни poznavatelj. To je ono „lpak“.

Vidjeli smo da se dogodio razvoj promišljanja određenih pojmova i razvoj novih koji objašnjavaju procese koji se odigravaju od postanka. Neki će to nazvati „evolucijom“ pojmova, drugi kao npr. Karl Rahner „razvojem dogme“².

Dužijanica jest jedan takav proces. Potekla u ovakvom obliku u našem narodu, ali inspirirana drevnom ljudskom potrebom da se zahvali svome Tvorcu – Bogu na danim plodovima i milostima.

Budući da sam i sam bio svjedokom dvaju procesa, onog genetičkog-biološkog učenja, kao i teoloških

promišljanja u vezi dužijance, u razgovorima s dr. Kopilovićem, vremenom se u meni radala ideja „Sjemenica“ kao nastavka ideje „Kruha“, predstavljajući tako „razvoj“ promišljanja ovog našeg vjerničkog ponosa i duhovnosti našega naroda koja vodi u najveći misterij zvan Euharistija.

Na koncu, sjeme i kruh dužijance nisu plodom „paradnog kruha“ nošenog pod maskama narodnih nošnji, uz zvuke narodnih i običajnih pjesama, uz kas konja, nego su sjeme i kruh plodom koji se prinosi na žrtveni dar u vidu Hostije na sv. misi, u kojoj kruh tj. sjeme doživljava vrhunac svoga postojanja, postaje Tijelom Kristovim. Duhovna i zemaljska stvarnost se

² Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, Rijeka, 2007.

objedinjuju i donose spasenje! Zato *Dužijanica* nije neka puka privatna manifestacija ili puka narodna ili gradska manifestacija, nego je ona djelo Božje proizašlo u srcu vjernika, kako bi u Crkvi ona imala svoje mjesto i udio u euharistijskom misteriju. Dužijanica nadilazi naša „prava“, jer sjeme kao takvo nije plod sijača, nego Tvorca.

TLO I VRIJEME PADA SJEMENA

Poniznost sijača jest vrlina koja danas uvelike manjka. Bahatost, nadutost, samoisticanje, karakteristike su sijača koji ne vlada materijom, koji je u neznanju. Pravo znanje čini nas poniznima. Davno Sokrat bijaše rekao: „Znam da ništa ne znam“ (ἔν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα). Znanje nas uči poniznosti jer uviđamo koliko toga ima skrivenog, koliko ima toga što još nije otkriveno, koliko toga je još potrebno učiti, spoznavati.

Kakvo je tlo i kakvo je vrijeme u kojem sjemenka naše dužijance ima biti posijana?

Sigurno su različita mišljena. Još u ono vrijeme nam Krist navodi nekoliko tipova tla, a kaže da su vremena kao ambijent, ipak zla. Milosno vrijeme tek ima doći.

Sijači su svakakvi i svakakva su tla, znamo da dužijanica nije samo jedna sjemenka. Znamo da, i ako zna biti bačena uzalud ili krivo, ipak nije iščezla i posljednja nada u razvoj onog divnog klasa i novog ploda. Sjemenki ima na tisuće i tisuća. Sjemenke su pojedinci i generacije, stari, postojeći i nadolazeći sijači.

Knjige nas uče kako se mnoštvo riječi izmjenjuje, nove priče bilježe, životi opisuju, zapažanja, naglasci, ali papir, korice i svrha ostaju usprkos promjenama. Svi smo prolazni. Možda kao bandaš to mogu intimnije prisvjestiti, jer ta jedna godina brzo je prošla, poput vijeka pšeničnog zrna, a evo, dođoše mnoge poslije.

Pravi je sijač Bog, a radnici dođu i prođu, to je poruka koju glasno viče: Poniznost!

UDARCI MLINSKOG KAMENA TVORE BRAŠNO NAŠEGA KRUHA SVAGDAŠNJEG

Rad, poniznost, vjera i životna borba bivaju odlikama čovjeka i naroda. Gledajući „put“ nastajanje kruha, gledajući pobliže samo sjeme, a onda i duhovnu stvarnost života, rada, muke i borbe, dolazim sve više do spoznaje kako su situacije u kojima se nalazimo, situacije težine mlinskog kamena naspram sjemena pšenice.

Težina i trenje drobe opnu i sitne sjeme stvarajući od njega prašinu. Sporenja, svojatanja, novotarije, ali

i potrebe, izazovi čovjeka današnjice koji se ne zadovoljava dugačkim, dosadnim, nejasnim, gotovo pa ponavljajući i ustaljenim rječnicima i izričajima, kako nacionalnih tako i nekih teoloških promišljanja, dovodi nas do stvarnosti kako se moramo dati „samljeti“.

Ovo „drobljenje“ doživljam u svojem svećeništvu kao intimu u kojem se prije svega moje „ja“ udara Božjom voljom, a onda i ljudskim djelovanjem. Izgledno odricanje od svega onoga što nas čvrsto veže za zemlju jest mlinski kamen. Ali isto tako i sama dužijanca je čedo toga drobljenja, prije svega tijela radnika koje se ogleda u žuljavim rukama, bolovima u leđima i nogama, znoju, prljavštini, žeđi, gladi, a onda drobljenja u vidu borbe za identitet i pravi smisao njezina postojanja.

No, to je sve bilo i ostalo prirodni put življenja od iskonskog grijeha. Nama se je boriti, drugim riječima, klijati poput sjemena. Put je dug, ali ima svoj kraj.

Udarci ne predstavljaju tragediju i nužno zlo, niti su

znao je u plodovima zemlje Božji blagoslov te se nije zadržao samo na spoznaji nego ju je pretočio u zahvalu, pretočio ju je u liturgiju.

Mnogi narodi imaju zahvale Bogu za plodove rada, za plodove zemlje, naš bunjevački je prepoznao u kruhu posebnu poveznicu s euharistijom. I doista, na ovakav način svjesno ili nesvjesno udario je temelje dubokog teološkog promišljanja. To je ono što nadilazi samu manifestaciju *Dužijance*.

Sjeme i kruh uz rad čovjeka uvode nas u euharistijsko slavlje. Hostija – kruh biva središte slavlja, jer jedna zemaljska stvarnost, kruh, postaje tijelom Kristovim!

Nema tog saveza, nema te veze, nema tog otajstva koje može zamijeniti „Kruh života“, onaj *Panis angelicus* (Anđeoski kruh) o kojem tako divno piše sv. Toma Akvinski.

Zato je kruh dužijance kruh koji je bio i koji ostaje simbolom vjere i hrane za svakog čovjeka – naglasak „za svakog“!

oni problem. Udarci su više no potrebni, a mlinski kamen jest suradnik u vidu izazova vremena koji nam omogućuje u konačnici kruh.

SJEME – POČETAK ŽIVOTA I SLIKA SADAŠNOSTI

Kada promišljamo o stvarnostima poput dužijance, ljudske zahvale svome Stvoritelju – Bogu, kada sve ovo ima prizvuke identiteta naroda i vjere, lako možemo postati robovi narodnog ponosa i vjerskog tradicionalizma.

Sjeme ima tvrdnu opnu koja čuva sadržaj, ali nema svrhe ako opna nije kadra dati se samljeti ili omekšati kako bi nastalo brašno ili pak kako bi sjeme proklijalo.

Ovo je slika i naših života, ali i naše dužijance. Životom ne možemo biti krute osobe i statični vjernici koji će se slijepo držati onog „kadgod“ i „uvik“, te onoga „našeg“. Ljudsko je srce univerzalno, a naša katolička vjera nas tome uči. Jedan narod, naš hrvatski, prepo-

Sjeme jest vjera posijana u našem narodu kako bi nahranila mnoge i kako bi bilo dano i drugima. Zato ne smijemo biti škrti i ljubomorni čuvari sjemena, nego pravi sijači i žeteoci, jer ako se zatvorimo, ako pravimo geto i čahure, sjemenu će isteći rok, izgubit će klijavost, uplješnjavit će se ili sl., i ono propada. Sjeme ima svoj razvoj, stoga se i mi moramo razvijati, kako intelektualno tako i duhovno. Moramo paziti gdje i kako sijemo, drugim riječima, bacamo li sjeme na neplodna tla – isprazna mudrovanja i na puke manifestacije, te moramo paziti kako sijemo – samo za sebe, svoje, naše ili pak postoji nešto više od toga.

Da bi sjeme dalo dobar rod i da bismo mi bili dobri sijači, te naša teološka promišljanja bila zbiljski duboka i plodonosna, moramo uključiti svijest o sadašnjem trenutku i izazovima.

Misli filozofa Karla Jaspersa lijepo opisuju stvarnost sjemena naše dužijance. Neka ove misli posluže za početak daljnjeg promišljanja svima vama dragi čitatelji: „Dubinu sadašnjosti treba pronaći preko temelja koji leže u prošlosti i pomoću prostora onoga što je moguće, odakle budućnost dolazi u susret: sjećanje i vizija budućnosti postaju stvarnost sadašnjosti, a ne daljine u koje bježimo iz sadašnjosti; sjećanje i vizija budućnosti uzdižu našu sadašnjost do vječne sadašnjosti.“³

Sjeme je naše blago od Boga dano nama – gline-nim posudama. Sjeme je i naš život koji ide ka svojoj konačnosti. Sjeme je i naša vjera koja je posijana na krštenju. Sjeme je i naš narod koji se rađa i umire. Sjeme je i naša *Dužijanca*!

³ Karl JASPERS, *Svetska istorija filozofije*, Novi Sad, 1992.

Duhovno-religiozna ponuda u projektu Dužijanca

Svjedoci smo kako nas često opsjeda zamisao i pitanje: kako je biti svet? Biti u komunikaciji s Bogom, biti u duhovnim kontaktima sa svetim osobama, ostvarivati u životnoj praksi milosrđe Božje? U ovakvim uzbudljivim doživljajima nalazimo najkraći put do odgovora koji se nalazi u sferi i milosti vjere, u sreći i zadovoljstvu spoznaje Boga. Ostvarenje prvotne svrhe našeg postojanja na ovom svijetu izražena je u nauku Crkve kojim se objašnjava i upućuje da je naša briga oko savršenstva izražena sintagmom kako je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku. Sukladno tim mislima, biti svet postaje naša realnost, naša obveza i potvrđivanje, postaje smisao života. Kako to postići? Vjerom. Putem milosti vjere.

Razmišljajući o dužijanci prigodom jednog posjeta Đurđinu, prigodom priprema i organiziranja aktivnosti neposredno vezanih uz programe žetvenih svečanosti, nisam se mogao udaljiti od ideja koje su mi navirale i opsjedale moj um. Temeljna misao vodilja kroz dužijancu je zahvalnost Bogu za dobročinstva koja nam pruža ubiranjem plodova svoga rada. Biti zahvalan znači prihvatiti Božju dobrotu kao svoje ostvarenje u milosti Boga stvoritelja.

SVECI SU NAŠ SPAS OD APSTRAKTOG POIMANJA SVETOGA ŽIVOTA

Kako ove najsuptilnije i najprofinjene osjećaje ne bi svrstali u apstraktnu kategoriju relativiteta, krenimo putovima Božjih miljenika. Put do Boga pokazali su nam i utabali sveci, koji su prepoznali sebe u Božjim planovima. Smisao štovanja svetih ljudi je u tom da i mi sami u sebi obnavljamo izvornu kršćansku vjeru koja nam govori da smo pozvani na novi život. Na tom i takvom putu nema ničega što pripada području apstraktnoga i relativnoga.

Sretni smo. Pored nas na dohvata ruku imamo uzornog Božjeg miljenika. Naš sugrađanin, Đurđinčanin, Sluga Božji o. Gerard Tome Stantić je blizak narodu i on nam razumljivim načinom pokazuje put kojim trebamo ići. Sveci i svi Božji miljenici su naš spas od apstraktnog poimanja svetog života i zato ih je preporučljivo slijediti i živjeti po njihovim primjerima.

Ocu Gerardu na spomen, koji je rođen u Đurđinu, u neposrednoj blizini našeg mjesta, koje čini središnjicu *Dužijance*, gdje UBH *Dužijanca* savija svoje gnijezdo, organizacija *Dužijanca* želi dati svoj obol. Potrudimo se da to bude naš novi korak.

POTICAJ KULTA SVETOSTI O. GERARDA TOME STANTIĆA

Predlažem dobronamjerno razmišljanje o aktivnostima koje sugeriram: uvrstiti nove korake u projekt *Dužijance*. Provođenje nekoliko sugestija koje slijede, obogatilo bi sadržaj programa *Dužijance*, unijelo svježinu i nove radnje koje *Dužijanci* donose novu dimenziju i osvježenje u javnoj proslavi tradicionalne manifestacije. Cilj je, dakle, poticati kult svetosti o. Gerarda Tome Stantića.

Evo nekoliko sadržaja koji trebaju poticati ostvarenje ove inicijative.

Hodočastiti kod križa na mjestu rođenja o. Gerarda, prije početka *Takmičenja risara*.

Na taj način širiti štovanje sluge Božjega, što je naša vjernička obveza.

Uzeti Sl. Božjega Gerarda za zaštitnika risara, a i cijele *Dužijance*.

Kod križa održati svake godine misu 25. lipnja (dan Gerardove smrti) i time započeti manifestaciju *Takmičenje risara*. To može biti i u subotu ili nedjelju prije natjecanja. Treba ocijeniti i procijeniti. To možemo učiniti već i ove godine.

Naravno, ova aktivnost nije vezana uz značajna financijska sredstava i mislim da je ostvariva bez opterećenja i poteškoća s materijalnim i financijskim usklađivanjima u realizaciji cijelog programa *Dužijance*.

Mislim, također, kako će ljudi to prihvatiti i podržati, ne samo risari na Đurđinu nego i vjernici u cijeloj župi i župama u kojima se slavi dužijanca, a može prerasti i u hodočašće iz Sombora i drugih mjesta.

Lazo V. H.

MOŽE LI DUŽIJANCA NAĆI SVOJE ISTAKNUTIJE MJESTO NA TURISTIČKOJ KARTI GRADA SUBOTICE?

Duhovna osnova i narodnjačka nadgradnja

Dužijanca jest posebna jer, iako je od davnina postojala u obiteljima, prenesena je u Crkvu i ona ju je vodila i čuvala više od stoljeća. Ipak, vremena su danas drugačija. Hoćemo li turiste u gradu? Hoćemo li promovirati naš narod, tradiciju i običaje? Pokušajmo onda iskoristiti turistički potencijal koji Subotica pokazuje posljednjih godina, kada gosti sve masovnije posjećuju naš grad.

Može li dužijanca, najveća svetkovina bačkih Hrvata, postati široko prihvaćena masovna manifestacija i turistička atrakcija grada Subotice, a istodobno zadržati religiozni, duhovni i izvorni karakter? Drugim riječima, može li se manifestacija koja se više od stoljeća odvija pod okriljem i dobrim dijelom u okviru Crkve, neosjetno preliti na ulice i postati (i) događaj za narod s bogatim ugostiteljskim sadržajima koji bi bili temelj turističke agende grada tijekom cijelog ljeta?

Na ovo pitanje, naizgled heretičko, koje se prethodnih godina i desetljeća nebrojeno puta postav-

ljalo među organizatorima manifestacije, još uvijek čini se nije dan jednoznačni odgovor i u praksi provediv prijedlog.

DRUGI POKUŠAVAJU I – USPIJEVAJU

U nekima od gradskih manifestacija koje se organiziraju unutar drugih nacionalnih zajednica u gradu – mađarske i srpske, recimo – ta se simbioza duhovnog i narodnjačkog provodi s više ili manje uspjeha i na tome se inzistira. Primjerice, proslava Szent Istvána (Svetog Stjepana) na Paliću je, i pored kla-

sičnog programa obilježavanja sjećanja na utemeljitelja kršćanstva u Mađarskoj i osnivača mađarske države, ujedno i masovna manifestacija sa šatorima, drvenim stolovima, klupama, roštiljem, kuhanjem, osvježanjem, pivom, druženjem i veseljem, i time nije ništa manje značajna za povijest Mađara. Zavičajni dani srpske zajednice također su u osnovi manifestacija kojom se uspomene, prošlost i obilježja zavičaja čuvaju od zaborava i njeguje nacionalni kulturni identitet i tradicija starog kraja, ali je i višednevna veselica s koncertima i zabavom na trgu.

Dužijanca jest posebna jer, iako je davno nastala u obiteljima naših poljodjelaca, uvedena je u Crkvu i ona je vodi i čuva više od stoljeća. Vjera je u samoj njenoj suštini i bez vjere nema ne samo manifestacije nego niti našeg naroda kao duhovnog bića. No, vremena su danas ipak drugačija. Hoćemo li turiste u gradu? Hoćemo li promicati naš narod, našu tradiciju, naše običaje? Hoćemo li da ljudi diljem svijeta znaju za nas, da dijelom i radi nas dolaze u Suboticu i da budemo dio onoga što ovdje vide i upoznaju i o čemu će govoriti drugima u svojim sredinama? Hoćemo li iskoristiti turistički potencijal koji Subotica pokazuje posljednjih godina, kada gosti sve masovnije posjećuju naš grad?

NITKO NE GUBI, SVI DOBIVAJU

Prema podacima Turističke zajednice Grada Subotice, broj turista, osobito stranih, ali i domaćih, u posljednje se vrijeme značajno povećava. O tome svjedoče popunjeni kapaciteti u lokalnim hotelima i paličkim vilama, ali i sve veći broj privatnih stano-

va preuređenih u apartmane za izdavanje koji su od ranog proljeća do kasne jeseni dupkom puni. Takvih ima čak 180, s kapacitetom do 700 kreveta, s visokom popunjenošću i s tendencijom povećanja broja novih apartmana i noćenja, koje će se zasigurno nastaviti i nakon krize izazvane trenutačnom virusnom pandemijom. Uz Beograd i Novi Sad, Subotica je treći grad u državi po broju turističkih posjeta, a kao glavni aduti u promidžbenim i internetskim prospektima navodi se klasika: Gradska kuća, Narodno kazalište, Sinagoga, Raichlova palača, Gradski muzej, Palić. Među manifestacijama u ponudi provlači se dakako i Dužijanca, ali se samo provlači. Da je ona masovni višednevni ili čak višetjedni događaj na ulicama, s koncertima popularne glazbe i sajamskom atmosferom, svakako bi bila magnet za mnoge nove kategorije gostiju – prije svega mlade – kao usputna stanica na proputovanju od „Exita” do „Dragačevske trube”. Duhovni, crkveni dio i dalje pod okriljem Crkve, a narodnjački na ulicama, bila bi forma koja bi možda mogla zadovoljiti.

Tko ovim gubi? Nadajmo se – nitko. Duhovni i tradicionalni dio bi se i dalje odigravao tamo gdje mu je i mjesto: u crkvi, u povorci, na trgu, na izložbama, književnim večerima, na natjecanju risara, na klasičnim događanjima koji ostaju netaknutima.

Tko ovim dobiva? Čini nam se – svi. Dužijanca bi, uz zadržavanje svega što je čini veličanstvenom i autohtonom, svoj naziv podijelila sa sadržajima koji bi i naš i narod sa strane masovnije izveli na ulice, sadržajima koji bi makar i na kratko izmamili radost na lica. U ne baš svijetloj sadašnjici, nije ni tako malo.

Podnevom

Gledam boje izmiješane u drhtavici omare na kraju nedogleda
makove crvenilom oprane, sijače sa zavežljajem o ramenu
košulju znojnu kako se pod pazuhom cijedi, a iz usta zakletva
u pjesmu prurušena grgori

Žednilo Suncem izazvano, derma sred žege nebu vapi
dlanovi žuljevima izorani, lica borama okićena
crnicom zemljom ti ljudi na raspeće osuđeni
sudbinom na njeg' probodeni

Panon-ravnica il' more svoje molitelje jede
dok zelena prostranstva u zlato se pretvaraju
kormilo mornara ište po moru il' ravnici
brod do žetve dovesti

Lajčo Perušić

Iz zbirke *Vrijeme vrlina*

INTERVJU: PRIM. DR.. MARKO SENTE, CRKVENI STARJEŠINA

Kad na Dužijanci zazvone zvona katedrale

Od 1994. godine, kada je bandaš bio **Jakov Ivanković Radak**, prim. dr. **Marko Sente** svake godine na središnjoj svečanosti *Dužijance* obnaša ulogu crkvenog starješine. Do prošle godine bio je, kako kaže, „u skladnom timu” s **Gabrijelom Kujundžićem**, međutim, zbog povrede, Gabrijelovu ulogu na *Dužijanci 2019.* preuzeo je **Lazar Cvijin**.

Liječnik specijalist za bolesti uha, nosa i grla, s užom specijalizacijom audiologije, primarijus dr. Marko Sente poznat je javnosti i po tome što je idejni tvorac, osnivač i predsjednik Upravnog odbora Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama*. Čovjek koji s ushićenjem doživljava dostojanstvo i svu ljepotu koju pruža manifestacija *Dužijance*, s ponosom dugi niz godina obnaša ulogu crkvenog starješine.

Što su starješine katedrale, odnosno domaćini *Dužijance*?

M. Sente: Točan naziv je „crkvene starješine”. Crkvene starješine su dvojica vjernika, katolika, koji su prema scenariju *Dužijance* „domaćini” bandašici i bandašu od trenutka njihova dolaska pred katedralu pa sve do okončanja misnog slavlja, središnjeg doga-

đaja *Dužijance*.

Kakva je njihova uloga, što im je zadaća, što trebaju činiti?

M. Sente: U Monografiji „*Dužijanca*“ **Laze Vojnića Hajduka** i suradnika, u opisu scenarija *Dužijance*, na 105. stranici stoji sljedeće: „Kada bandaš i bandašica stignu, dočekaju ih crkvene starješine (koje imenuje katedralni župnik), polako silaze iz kočija i na platou ispred ulaza u katedralu skupa s pratnjom, koja je također istovremeno silazila s fijakera, zauzimaju mjesto iza bandaša i bandašice, kreću prema vratima katedrale”. U praksi, to izgleda ovako: starješine stižu pred katedralu u 9.45 sati, sačekaju katedralnog župnika i s njim u društvu dočekuju bandaše i bandašice iz Žednika, Đurđina, Male Bosne, Tavankuta, Mirgeša, Lemeša i Sombora, koji po redu, jedni za drugim, svojim kočijama dolaze pred katedralu. Po silasku s kočija starješine ih pozdrave, podsjetite ih na to da se predstave katedralnom župniku, odnosno odakle su i kako se zovu, iako u većini slučajeva, vlč. Beretić već zna tko iz kog mjesta dolazi i kako se zove, kao i kojoj obitelji pripada. Nakon pozdrava, vlč. Beretić im uputi po nekoliko prigodnih riječi pohvale i zatim ih starješine upućuju organizatorima koji ih dalje postavljaju na predviđeno mjesto u povorci. Potom pristižu pratitelji bandaša i bandašice, koje je izabralo stručno povjerenstvo na *Tamburaškoj večeri*. Pratitelji također prolaze istu proceduru. Posljednji pristižu bandaš i bandašica *Dužijance*. Starješine im, što nije detaljno opisano u scenariju, pomažu pri silasku s kočija, pridržavaju krunu od slame koju nosi bandašica i pomažu im oko sređivanja nošnje. Nakon što se pozdrave s katedralnim župnikom, starješine ih postavljaju u povorku i zauzimaju mjesto iza njih. Poučeni višegodišnjim iskustvom, jer u ovakvim prilikama blago uzbuđenje uvijek postoji, starješine upute bandaša i bandašicu da pri ulasku u katedralu ostave tri-četiri metra razmaka od para prvih pratitelja, da hodaju sporo, dostojanstveno, jer je to ulazak procesije u crkvu koji mora biti dostojanstven. Jednako tako i da bi ih svi mogli lijepo vidjeti, jer su oni centralni par *Dužijance* koje svi na-
zočni žele vidjeti, fotografirati, kako njih tako i krunu

ispletenu od slame za ovu prigodu. Nakon dolaska na oltar, pomažu im da zauzmu svoja mjesta, bandašu se pridrži šešir, bandašici namjesti nošnja kako bi se što manje gužvala.

Ono što također nisam nigdje našao zapisano, a suštinski je jednako važna zadaća crkvenih starješina kao i skrb za bandaša i bandašicu, jest da se tijekom prikazne procesije predvoditelju misnog slavlja prikazuju darovi, simboli seoskih dužijanci, kruh pečen od novog brašna i kruna od slame, a nakon blagoslova kruha i krune, crkvene starješine *Dužijance* ih preuzimaju. Po spontanom, neutvrđenom protokolu, nakon preuzimanja kruha i krune, starješine se međusobno sačekaju, istodobno izlaze pred oltar, poklone se, postavljaju kruh i krunu ispred oltara na za to pripravljen stoliće, ponovno se poklone i zajedno se vrte na svoje mjesto koje se nalazi iza bandaša i bandašice.

Imenovanje crkvenih starješina je vjerojatno proisteklo iz činjenice da „starješine“ grada nisu uvijek bili vjernici i nisu nazočili misnom slavlju, te nisu mogli preuzeti krunu i kruh. Zbog toga su se morali imenovati crkvene starješine koji će tu dužnost unutar misnog slavlja obaviti na dostojanstven i primjeren način. Naime, svima kojima je stalo do *Dužijance*, dobro je poznato da su u razdoblju od 1968. do 1993. postojale paralelno dvije dužijance, gradska i crkvena, koje se nisu održavale u isto vrijeme. Tek je stjecajem sretnih okolnosti, ulaganjem velikog truda i napora Organizacijskog odbora i svećenika Hrvata, 1993. godine *Dužijanica* ujedinjena. Od tada se odvija po, sada već ustaljenom scenariju događanja, čija centralna manifestacija je zahvalna svečana sveta misa u katedrali, o čijem značaju ima puno pisanih svjedočanstava.

Po završetku misnoga slavlja, crkvene starješine isprate bandaša i bandašicu iz katedrale do njihovih kočija. Pomognu im da se smjeste, predaju im kruh koji se nosi na centralni gradski trg, opskrbe ih vodom i time završavaju svoju dužnost.

Možda bi ubuduće trebalo osigurati jedan fijaker kojim bi crkvene starješine otpratili bandašicu i bandaša do centralnog trga. Toga za sada nema.

Koliko godina obavljate dužnost crkvenog starješine?

M. Sente: Ako me dragi Bog poživi i preč. Stjepan Beretić ne promijeni mišljenje, onda ću ove godine

(2020.) tu dužnost obaviti po dvadeset i sedmi put. Prvu dužnost crkvenog starješine sam vršio s gospodinom Karlom 1994., a kasnije s gospodinom Josipom Gabrićem, sucem subotičkog Općinskog suda. S njim sam bio starješina sve do njegova preseljenja u Osijek. Nakon njega se promijenilo nekoliko starješina, a sada smo već više godina u skladnom timu s gospodinom Gabrijelom Kujundžićem.

Kako se postaje starješina katedrale?

M. Sente: Kao što ste na samom početku vidjeli, „crkveni starješina“ postaje se po odluci, izboru katedralnog župnika. Nisam nigdje vidio da postoji neki određeni pismeni kriteriji za njihov izbor, ali se podrazumijeva da to moraju biti ljudi iz našeg naroda koji su nesumnjivo javno deklarirani kao osvjedočeni pripadnici Rimokatoličke Crkve.

Na koji način ste vi to postali?

M. Sente: Kao i prethodnih, i te 1994. godine došao sam u katedralu na tu svečanu i nadasve jedinstvenu svetu misu. Moram priznati da mi tog dana zvona katedrale posebno zvone dok najavljuju dolazak bandaša i bandašice, ta povorka kočija, prekrasni slijed narodnih nošnja. Uvijek mi je to nešto posebno, nešto što i danas u meni budi ushićenje, ponos, radost što narod komu pripadam na ovako jedinstven, veličanstveni način prikazuje zahvalu Bogu za sva dobivena dobra. U tome ne vidim samo kruh već i sve što nam dragi Bog daruje, zdravlje, mogućnost za rad, učenje, pa onda i mogućnost za zajedničku molitvu kao izraz naše kolektivne zahvalnosti. To je moj *svit*, *svit* kome pripadam, kojim se dičim i kojeg se ne odričem, moj *svit* koji izgovara *hvala*.

Moj izbor bio je vrlo spontan i neočekivan. Dok sam stajao na platou, gledajući sva ta razdragana lica ispred katedrale, kao i organizatore koji se trude kontrolirati svaki detalj, prišao mi je preč. Beretić i zamolio me da budem drugi starješina uz gospodina Karla. Više se ne sjećam zbog čega je drugi starješina „iz prethodnog saziva“ bio spriječen, no ja sam to, naravno, prihvatio bez pogovora. I od tada sam svaki svoj ljetni godišnji odmor prilagođavao *Dužijanci*.

Podrazumijeva li ova uloga posebno odijelo?

M. Sente: Protokol ne predviđa taj detalj, ali se podrazumijeva da to mora biti primjereno prilici, svečano odijelo. Do sada smo nosili građansko odijelo. Gospodin Gabriel i ja dogovorili smo se da za sljedeću *Du-*

Mislim da se scenarij *Dužijance* ne može bitnije mijenjati, ukoliko želimo zadržati prvobitnu zamisao prečasnog Blaška Rajića, da se obiteljska proslava završene žetve premjesti u crkvu, da se na dostojanstven način zahvali Bogu na novom kruhu. Da to dostojanstvo bude očitovano u našim jedinstvenim narodnim nošnjama, kočijama iskićenim žitom, perlicama, našim poniznim srcima i molitvama na svečanoj svetoj misi. Da se dostojanstvo očituje u *Bandašicinom kolu* koje će pokazati sve ljepote našeg folklo-
ra, narodnog blaga, tradicije, na kojoj smo odrasli, na kojoj smo se odgajali i zbog koje smo to što jesmo. To se ne može mijenjati. Mogu se promijeniti neke stvari koje neće utjecati na samu bit *Dužijance*.

žijancu, ako nas zdravlje posluži, budemo odjeveni u narodnu nošnju. Zbog toga smo otišli kod našeg poznatog krojača **Paje Breščanskog**, koji nam je sašio čakšire tj. odijelo. Kupili smo i čizme. Moram pojasniti da smo preč. Beretiću, ako je „zadovoljan“ s nama, obećali da stojimo na raspolaganju do njegova odlaska u mirovinu.

Imate li kao starješine drugih zaduženja u središnjoj proslavi Dužijance ili događanjima vezanim za Dužijancu tijekom godine?

M. Sente: Ne, protokolom nisu predviđene nikakve druge obveze. No, trudim se svake godine, ukoliko me okolnosti ne spriječe, doći u *Bandašicino kolo*, kako bih čuo što ljudi misle, što im je bilo najljepše.

Kako doživljavate svoju ulogu starješine?

M. Sente: Istaknuo bih da mi je izborom za crkvenog starješinu ukazana osobita čast da na jedinstveni način predstavljam svoj narod na svečanom misnom slavlju *Dužijance* i da tu dužnost s ponosom i radošću obnašam svih ovih godina. Zbog velikog broja drugih obveza, osim ove „uloge“, koja je vremenski najmanje zahtjevna, druge obveze nisam mogao prihvatiti. Ali sam na ovaj način tijekom 27 godina nazočan, svima vidljiv, makar i u ovako kratkom „izdanju“, kao znak osobne potpore svima koji se trude oko ove, uistinu, naše najveće manifestacije.

Na koje manifestacije Dužijance odlazite, što volite pogledati, u čemu volite sudjelovati?

M. Sente: Pratim sva događanja vezana uz *Dužijancu*. Nastojim biti nazočan na svakoj književnoj večeri, na Večernjoj molitvi uoči *Dužijance*, koja mi je uvijek posebno lijepa. Volim otići i na trg na *Tamburašku večer*, a povremeno odem na *Takmičenje risara*.

Zapažanja o Dužijancu tijekom godina...

M. Sente: Mislim da je organizacija dobra, to je vjerojatno zato jer se tim ljudi koji je vode uigrao, našao dobra rješenja. Ono što me žalosti jest dojam da se godinama smanjuje broj ljudi koji dolaze na *Dužijancu*, na svetu misu. Mišljenja sam da je to većim dijelom posljedica tekućih demografskih promjena, velikog odljeva našeg stanovništva iz Subotice, a ne zasićenosti programom.

Treba li nešto u Dužijancu mijenjati, poboljšati, raditi na atraktivnosti?

M. Sente: Mislim da se scenarij *Dužijance* ne može bitnije mijenjati, ukoliko želimo zadržati prvobitnu za-

misao prečasnog Blaška Rajića, da se obiteljska proslava završene žetve premjesti u crkvu, da se na dostojanstven način zahvali Bogu na novom kruhu. Da to dostojanstvo bude očitovano u našim jedinstvenim narodnim nošnjama, kočijama okićenim žitom, perlicama, našim poniznim srcima i molitvama na svečanoj svetoj misi. Da se dostojanstvo očituje u *Bandašicinom kolu* koje će pokazati sve ljepote našeg folklora, narodnog blaga, tradicije, na kojoj smo odrasli, na kojoj smo se odgajali i zbog koje smo to što jesmo. To se ne može mijenjati.

Mogu se promijeniti neke stvari koje neće utjecati na samu bit *Dužijance*. Može se, na primjer, kako moja supruga predlaže, promijeniti termin održavanja *Dužijance*. Naime, zbog nastalih ekoloških promjena, vrijeme održavanja centralne povorke postalo je neprikladno zbog velike vrućine. Termin svete mise mogao bi se premjestiti na popodne, na primjer u 16 sati, i tad bi povorka krenula iz katedrale oko 18 sati. To je vrijeme kada već malo zahladni i bude podnošljivije i za ljude i za konje. A ništa se ne bi promijenilo u ljepoti povorke, samo bi više posjetitelja nazočilo događaju. To je jedan od prijedloga.

Čuo sam i druga razmišljanja koja bi Organizacijski odbor mogao uzeti u razmatranje.

To je već komercijalni dio programa, ali, isto tako, ne bi narušio ništa od postavljene platforme. Riječ je o prijedlogu da se na Trgu organizira prodaja kulinarskih proizvoda koji su karakteristični za ris: tarane, lakumiće, pogače..., uz već postojeću prodaju perlica, slika i drugih ukrasa od slame. No, to svakako mora razmotriti Organizacijski odbor, jer su za to potrebni dodatni resursi, kako ljudski, tako i organizacijski, tehnički, materijalni.

Bilo bi zanimljivo istražiti od kada se gradonačelniku predaje kruh od novog žita. Taj podatak nigdje nisam našao zapisan. Poznato je da se na prvoj *Dužijanci* s njive donio vijenac od žita u crkvu sv. Roka. Iz pisanih dokumenata vidi se da je 1968. gradonačelniku predana kruna od slame, a ne spominje se kruh. Pretpostavljam da je to došlo nakon II. vatikanskog koncila koji je održan 1963. kojim je odobreno uvođenje narodnih običaja u prikaznoj procesiji.

Također, nisam našao podatak od kada postoji institucija „crkvenog starješine“, niti tko je sve obavljao tu dužnost, koja u cijelom kontekstu programa jest „sporedna i kratka uloga“, ali se ponekad i za sporedne uloge dobije „Oskar“.

INTERVJU: GABRIJEL KUJUNDŽIĆ, CRKVENI STARJEŠINA

Čast mi je biti crkveni starješina

Gabrijel Kujundžić rođen je u Maloj Bosni 1961. godine. Kao elektromonter radio je 15 godina u Elektrodistribuciji, a 1993. je otvorio samostalnu obrtničku radnju. Sa suprugom **Snežanom** ima četvero djece i dvoje unučadi. Crkveni je starješina desetak godina.

Kao crkveni starješina, pamтите li neke zanimljive situacije tijekom proslava dužijanci?

G. K.: Poslije mise, dok smo stajali ispred crkve, čekajući da stignu karuce u povorci, u jednom trenutku bandaš i bandašica su se „izgubili“. Dok smo čekali ispred crkve, oni su se pozdravljali s poznanicima!

Što za vas znači uloga crkvenog starješine, kako ju doživljavate?

G. K.: Za mene je velika čast što sam izabran za starješinu i na taj način ju i doživljam.

Znaju li bandaši i bandašice, te mladi, nositi nošnju?

G. K.: Smatram da mladi znaju nositi narodnu nošnju. Događa se da mladi koji nose narodnu nošnju ne dobiju odgovarajuću veličinu, a i kvalitetu nošnje, jer se ne može uvijek nabaviti ono što bi trebalo, pa onda nošnja ne stoji uvijek baš najljepše. Dosta mladih ima svoju narodnu nošnju, jako lijepu, kvalitetnu i staru, a neki šiju novu.

Dolazite li i na druge manifestacije Dužijance, što najviše volite?

G. K.: Da, svake godine dolazim na *Takmičenje risara*, *Priskakanje vatre*, *Takmičenje u pucanju bičevima*.

Kako doživljavate povorku od katedrale do Trga?

G. K.: Doživljam ju kao jako lijepi vid pokazivanja narodnih običaja, narodne nošnje, elegancije. To je, također, lijepi vid pokazivanja narodnih nošnja i naroda i narodnosti svih gostiju iz raznih krajeva svijeta koji sudjeluju u povorci.

Sudjelujete li u još nekoj aktivnosti u Dužijanci?

G. K.: Sudjelujem kao tehnička potpora na *Takmičenju risara* kao i na Trgu.

Što bi možda trebalo promijeniti u slavlju Dužijance ili kako je poboljšati?

G. K.: Mislim da bi svakom sudioniku u narodnoj nošnji za vrijeme mise u crkvi trebalo postaviti stolicu za sjedenje. U narodnoj nošnji, na vrućini, jako je teško izdržati stajati dva sata u jednom mjestu.

Ima li tijekom povorke od katedrale do Trga manje ljudi koji gledaju ovaj atraktivni dio Dužijance?

G. K.: Ne smatram da je manje ljudi za vrijeme *Dužijance*. To se mijenja iz godine u godinu.

Jeste li za to da misa bude u katedrali ili vani, što je svečanije?

G. K.: Svakako je svečanije u crkvi, ali u crkvi je manji prostor i toplije je. Vani ima više mjesta, ali nije tako svečano, dosta ljudi koji budu vani ne prati misu i odvlači pažnju.

Što za vas predstavlja dužijanca?

G. K.: Za mene je dužijanca zahvala Bogu za plodove zemlje. To je jedan lijepi običaj Bunjevaca – Hrvata i kulturno dobro za sve nas.

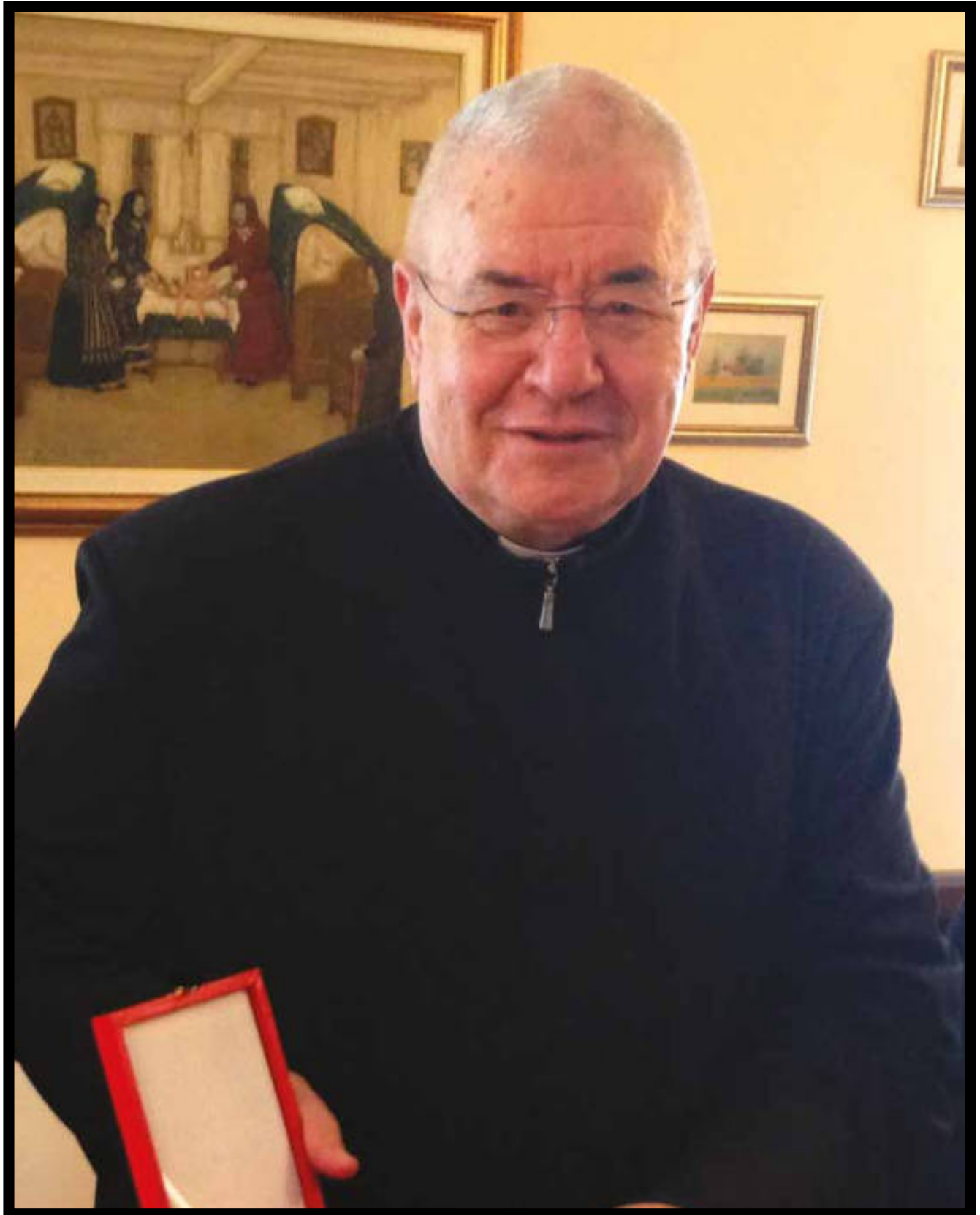
U smrti sjemena

U smrti sjemena
žuta ruka bremena
kroz prste samotne
baklje plamsaje u vis rasiplje,
pa ustaje
i nosi se i gori i svjedoči
da živi,
ne da mre.
Uskrsava goli plod
iz golog sjemena
tlu plodnu darovan.

Lajčo Perušić

Mons. dr. sc. Andrija Kopilović (11. 5. 1941. – 10. 11. 2019.)

Dana 10. studenog 2019., u 6 sati i 20 minuta, u Općoj bolnici u Subotici preminuo je član i prijatelj *Dužijance*, svećenik Subotičke biskupije – mons. dr. sc. Andrija Kopilović.

Sprovod preč. dr. Andrije Kopilovića

Na blagdan sv. Nikole Tavelića, 14. studenog 2019., u 13 sati, u Subotici pokopan je svećenik Subotičke biskupije dr. sc. Andrija Kopilović. Svetu misu zadušnicu iz tzv. Peić kapele u subotičkom, crkvenom groblju sv. Petra i Pavla (Bajsko groblje), predvodio je subotički biskup **mons. Ivan Péntzes**, u zajedništvu sa šezdesetak svećenika i u nazočnosti mnoštva vjernika i prijatelja pokojnog Andrije Kopilovića. Biskup je izrazio sućut pokojnikovim nećacima i njihovim obiteljima, te ostaloj njegovoj rodbini i prijateljima. Ujedno je zahvalio liječnicima i medicinskom osoblju Abdominalne kirurgije Sveučilišne klinike u Novom Sadu kao i liječnicima i medicinskom osoblju Odjela za onkologiju subotičke Opće bolnice koji su pokojniku pružali medicinsku skrb posljednjih mjesec i pol dana, kao i svima koji su mu pomagali u bolesti. Biskup je osobito zahvalio nazočnim ocima cistercitima iz Stične kod kojih je Andrija Kopilović proveo posljednjih par godina svoga života. Na oproštaju od pokojnog Andrije Kopilovića bili su opat **p. Maksimilijan File** i **p. Jona Vene** iz Stične. Prigodne riječi oproštaja od pokojnog dr. Kopilovića izrekao je i uputio i episkop bački **Irinej**, koji je s njim dugo godina plodno surađivao. On je u svom govoru naglasio kako su njih dvojica imali uvijek isto mišljenje u zajedničkom nastupu pred vlastima kad se radilo o uvođenju vjeronauka u škole, kao i glede povrata crkvene imovine. On je također izrazio sućut pokojnikovoj rodbini i prijateljima te Subotičkoj biskupiji i biskupu Ivanu, uputivši i molitve Gospodinu za pokoj njegove duše i utjehu tugujućima. Episkop Irinej i pokojni dr. Andrija Kopilović dugo su godina plodno surađivali i u mnogim drugim značajnim ekumenskim i znanstvenim projektima.

Na misi i sprovodnim obredima pjevao je Katedralni zbor *Albe Vidaković* pod ravnanjem zborovođe i katedralnog orguljaša **Miroslava Stantića**.

Prigodni oproštajni govor održao je prijatelj i suradnik pokojnog Andrije Kopilovića, **mons. dr. Andrija Anišić**. U ime svećenika i vjernika Mađara, od pokojnika se oprostio **vlač. Ákos Gutasi**, horgoški župnik.

Nekoliko mladih iz Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*, kao i predstavnici „Čuvara Božjeg groba“, iskazali su počast preč. Kopiloviću odjeveni u bunjevačku narodnu nošnju.

Župljani župe Marija Majka Crkve, u kojoj je pokojnik pastoralno djelovao 43 godine, oprostili su

se od svog dugogodišnjeg župnika i rektora marijanskog svetišta „Bunarić“ svetom misom u župnoj crkvi, koju je predvodio župnik **dr. Marinko Stantić**, koji je održao i prigodnu propovijed na hrvatskom jeziku, dok je propovijed na mađarskom jeziku održao župnik subotičke župe sv. Jurja, **preč. István Palatinus**.

Oproštajni govor dr. sc. Andrije Anišića

Draga braćo i sestre!

Pridružujem se našem biskupu i na početku izražavam iskrenu sućut svoj rodbini dragog nam pokojnika, svećenika Andrije Kopilovića, kao i svima vama koji ste ga došli ispratiti s poštovanjem, ljubavlju i molitvom. Činim to u svoje osobno ime i u ime Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*, kao i u ime hrvatske redakcije Radio Marije Srbije.

Govoriti na sprovodu prijatelju i bratu svećeniku nikad nije lako, a osobito kada se radi o osobi koja je toliko toga dobrog učinila za svog dugog svećeničkog života. Od 2011. godine, kada je prestao njegov rad u javnosti, pa do danas, bilo je toliko različitih priča i komentara, nagađanja, osuđivanja... No, sada je sve završeno. Svećenik Andrija Kopilović stao je pred Božje lice i položio račun o svom životu. Želim i ovoga časa istaknuti uvjerenje, koje me je držalo čitavo vrijeme od mjeseca rujna 2011. godine, pa sve do ove njegove posljednje bolesti i odlaska s ovoga svijeta. To je uvjerenje: Beskrajno je Božje milosrđe. I, doista, možemo klicati s Knjigom Mudrosti (11,23-26 – 12,): *Ti si, Gospodine, milostiv svemu, jer možeš sve i kroz prste gledaš na grijeha ljudima da bi se pokajali. Jer ti ljubiš sva bića i ne mrziš ni jedno koje si stvorio. Blago kažnjavaš prestupnike, koriš ih i opominješ za grijeha njihove da se ostave zloće i da se ufaju u tebe, Gospode!*

Doista, ima li čovjeka na zemlji kojemu nije potrebno Božje milosrđe?! Svi moramo biti svjesni svojih slabosti, grijeha i propusta, i zato svi trebamo moliti oprostjenje, ali i opraštati jedni drugima. Svi se moramo truditi da svakim danom budemo bolji, da rastemo u svetosti...

Slava i hvala beskrajnom Božjem milosrđu koje je našem bratu i prijatelju Andriji omogućilo da ovdje na zemlji, u molitvi i pokori, okaje svoje grijeha i mirno pođe pred njegovo lice i položi račun o svom životu i radu. Bog je očito vrednovao sve ono dobro koje je činio u svom životu i zato mu je bio milostiv. Poduži je popis njegovih aktivnosti i djela. Izložiti ću ukratko njegov životni put i rad.

Dr. Andrija Kopilović rođen je Bajmaku 1941. godine. Klasičnu gimnaziju završio je u Međubiskupijskom sjemeništu na Šalati u Zagrebu, a studij teologije na

Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1960. – 1966.). Za svećenika je zaređen 8. prosinca 1966. godine u subotičkoj katedrali sv. Terezije. Poslije svećeničkog ređenja nastavlja poslijediplomski studij na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1968. imenovan je upraviteljem župe u Zmajevu, a 1969. upraviteljem župe sv. Aleksandra u Subotici. Župnikom te župe, koja je kasnije preimenovana u župu Marije Majke Crkve, bio je 43 godine, a isto toliko i rektor marijanskog svetišta „Bunarić“. Iste, 1969. Godine, imenovan je katedralnim ceremonijarom i profesorom Klasične-vjerske gimnazije „Paulinum“ u Subotici, gdje je mnogim generacijama sjemeništaraca predavao vjeronauk i povijest umjetnosti. U isto vrijeme vršio je dužnost katehete mladih te je predavao vjeronauk mladima u mnogim župama naše biskupije. Poslijediplomski studij nije mogao odmah dovršiti, ali se stalno bavio znanstvenim radom, spremajući mnoga predavanja, simpozije i znanstvene i stručne skupove. Godine 1989. bio je inicijator za osnivanje Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović* u Subotici i predsjedavajući tog Instituta u jednom mandatu. Kada je 1993. godine naš biskup Ivan Pénzes osnovao Teološko-katehetski institut, dr. Andriju Kopilovića imenovao je prorektorom hrvatskog odjela toga instituta i profesorom dogmatike, liturgije i crkvene umjetnosti. Bio je član Katehetskog vijeća u biskupskim konferencijama kao i izvanredni predavač na Katehetskom institutu u Dubrovniku. Doktorat iz teologije postigao je 2004. godine na Papinskoj teološkoj akademiji u Krakovu s tezom „Kristova Crkva u službi naroda Hrvata – Kardinal Kuharić svjedok Crkve XX. stoljeća“. Od 2005. godine sudjeluje kao član mirovnog međuvjerskog izaslanstva na susretima u Bruxellesu, Hannoveru, Berlinu i Meinsu. Sudjelovao je na međunarodnim skupovima, konferencijama i simpozijima. Često je pozivan za predavača na tribine i simpozije, kako u inozemstvu, tako i u domovini. Poznato je i njegovo zauzimanje za ekumenizam kao i dijalog s drugim vjerskim zajednicama. Gotovo tri desetljeća organizirao je i animirao poznatu ekumensku Molitvenu osminu za jedinstvo kršćana u Subotici. Jedno od zapaženijih njegovih djela svakako je i dugogodišnje organiziranje „Čuvara Božjega groba“ u katedrali. Objavio je nekoliko knjiga i priredio više djela drugim autorima. Pisao je za naše časopise *Bačko klasje*, *Zvonik*, *Subotičku Danicu*, *Hrvatska riječ*. Koautor je vjeronaučnih priručnika Subotičke biskupije kao i udžbenika za katolički vjeronauk u školi. Bio je urednik Radio Marije Srbije. Dao je značajan doprinos u organiziranju i napretku Dužijance i član Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*, član Upravnog odbora

HKC *Bunjevačko kolo*; zauzimao se za boljitak našeg naroda i očuvanje nacionalne svijesti Hrvata u Srbiji i bio vijećnik Hrvatskog nacionalnog vijeća...

Za svoj doprinos napretku našega grada primio je gradsko priznanje „Pro urbe“ i zvanje „Počasni građanin grada Subotice“. Sudjelovao je i u radu nekih državnih tijela vezanih za prosvjetu i medije...

Kao što je poznato, posljednje svoje godine, ovaj dragi pokojnik proživio je u cistercitskom samostanu u Stični, u R. Sloveniji, gdje je dane provodio u molitvi i pokori. Umro je u subotičkoj bolnici, u nedjelju, 10. studenog u jutarnjim satima.

Moglo bi se o dr. Andriju Kopiloviću još puno toga reći. No, to nekom drugom prilikom. Želim ovaj svoj govor završiti izvadcima iz njegove oporuke, jer sam uvjeren da bi to i on, i sada, kao i onda kad ju je pisao, rado rekao i poručio svima nama: „Zahvalan sam Bogu svemogućemu za dar života po mojim dobrim roditeljima Luki i Mariji. Zahvalan sam za odgoj u vjeri i svu ljubav koju su mi pružali. Zahvaljujem Bogu za nezasluženi dar svećeničkog zvanja... Svjestan sam svih svojih pogrešaka i propusta te ponizno molim milosrdnoga Boga za oprostjenje kao i vas braćo i sestre. Svima praštam i ni prema kome nemam nikakav osjećaj srdžbe ili kakvog suda. Sve vas molim da molite za pokoj moje duše. S osobitom ljubavlju se sjećam župljana župe Marije Majke Crkve i svetišta 'Bunarić', gdje mi je Bog – usprkos mojih slabosti – dopustio neprekidno raditi kroz četrdeset i tri godine... Neka Bog obilno blagoslovi sve one koji su bili uz mene osobitom ljubavlju i pažnjom u posljednjem, najtežem razdoblju moga života... Još jednom se opraštam od rodbine, prijatelja, dobročinitelja i na poseban način od prezbiterija naše biskupije.“

I na kraju nešto osobno, što mnogi ne znaju. Nakon što je naš brat Andrija, odlukom nadležnih tijela Vatikana bio sveden na laički stalež, uputio je molbu nadležnima izrazivši spremnost da mu se odredi bilo kakva kazna i pokora samo da ostane svećenik do kraja života. Dragi brate i prijatelju, zbog te molbe i želje, koja Ti je bila uslišana, u mojim ćeš očima zauvijek ostati veliki Andrija, a uvjeren sam da je tu Tvoju želju vrednovao i naš vječni, pravedni, ali i milosrdni i nježni veliki svećenik Isus Krist i da Ti je bio milosrdan sudac te ćeš moći zauvijek uživati u blaženom gledanju Boga licem u lice, u zajedništvu svih anđela i svetih te i ondje u vječnosti, kao što si zadnjih godina činio u Stični, moliti za sve nas koji smo još na putu prema cilju na koji si Ti sada stigao. Amen.

Bela Ivković (1939. – 2020.)

*Rebus angustis animosus atque
fortis apparuit. (Horacije)*

*U najtežim tjeskobana pokazao
se smion i nadasve stamen čovjek.
(Horacije)*

Poznati subotički odvjetnik i kulturni djelatnik Bela Ivković, preminuo je poslije kratke i teške bolesti, u srijedu, 25. ožujka, u 81. godini života.

Gradeći sve vrijeme duhovne kvalitete kao što su: kultura, suživot, druželjubivost, komunikativnost i nadasve tolerancija, Bela Ivković je i sam prerastao u zapaženi lik pomiritelja i vjernog čuvara kulture i tradicije svoga naroda.

Bela Ivković rođen je 1939. godine u Maloj Bosni, u prigradskom naselju pored Subotice. U Subotici završava osnovnu školu. U Zagrebu klasičnu gimna-

ziju. U Novom Sadu pohađao je Višu upravnu školu koju je završio u statusu izvanrednog studenta. Upi-sao je zatim Pravni fakultet u Beogradu, potom prelazi na Pravni fakultet u Nišu, kada je taj fakultet otvorio odjel u Ivkovićevu gradu. U Subotici, nastavlja studij, a potom ga i završava u izvanrednom statusu.

Deset godina radio je u Zavodu za socijalno osi-guranje, a potom pet godina u SIŽ-u za stanovanje. Od 1. rujna 1978. godine do mirovine 2008. godine, neprekidno je vodio odvjetnički ured.

Osim svog pravnog posla, okrenuo se i čuvanju kulturne baštine bačkih bunjevačkih Hrvata. Od 1969. godine bio je uključen u sva gibanja oko obnove nacionalne i političke svijesti bunjevačkih Hrvata. Bila su to teška vremena, a Bela Ivković nije štedio ni sebe ni truda kako bi pružio potporu u artikuliranju i osmišljavanju putova za potvrdu nacionalnog identiteta.

Početkom devedesetih godina prošloga stoljeća, Kulturno umjetničko društvo *Bunjevačko kolo* doživljava teške trenutke, naizgled mu predstoji propast. U tom previranju, kada se počelo nazirati kako ima izgleda da *Bunjevačko kolo* dođe na poziciju predstavljanja kulturnog života nacionalne zajednice bunjevačkih Hrvata, Bela Ivković 1991. godine prihvaća dužnost predsjednika *Bunjevačkog kola* i vrlo strpljivo, mudro i tolerantno sa svojim suradnicima odvaja ga od stranputica bivšeg režima.

Dužnost predsjednika *Bunjevačkog kola* obnašao je sve do 2004. godine. U vrijeme Belinog predsjednikovanja u *Bunjevačkom kolu* događaju se veliki preokreti: KUD *Bunjevačko kolo* postaje *Hrvatski kulturni centar*, *Veliko prelo* dobiva svoj izvorni sjaj, a *Dužijanica* izrasta u dominantnu manifestaciju bunjevačkih Hrvata u Subotici. Sve se to dogodilo zahvaljujući Belinoj izvanrednoj sposobnosti izbora pravih suradnika za ostvarenje interesa hrvatske manjinske zajednice u Subotici. Kada su bili u pitanju nacionalni interesi, Bela neustrašivo, hrabro i dostojanstveno stoji na čelu udruge koju zastupa i primjerom pokazuje kako se štite nacionalni interesi. Tako je 1994. godine u Zagrebu u hotelu Esplanade organiziran Tjedan gastronomije bačkih Bunjevaca. U prizemlju hotela u Taverni Croatica, tjedan dana članovi *Bunjevačkog kola* prezentirali su nacionalnu kuhinju bunjevačkih Hrvata. U godinama rata, za to je trebalo imati hrabrosti. Još nekoliko primjera svjedoči o tomu, kao što su gostovanje na *Vinkovačkim jesenima 1993.*, gostovanje *Bunjevačkog kola* godine 1996. u Mostaru, Širokom Brijegu, Čapljini, Delnicama... Predstojnik i odgovorna osoba svih tih aktivnosti bio je Bela sa svojim suradnicima, a vremena su bila mutna, teška i ratna (Srbi i Hrvati u ratu).

Bela Ivković bio je osnivač i drugih kulturnih društava koja za cilj imaju očuvanje, njegovanje i razvijanje kulture bunjevačkih Hrvata u Bačkoj, a to su Hrvatsko akademsko društvo, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović* (danas Katoličko društvo *Ivan Antunović*, op. aut.), a u svim tim društvima bio je i član. Pratio je sve što se događalo u kulturnom i političkom životu bunjevačkih Hrvata, pa je tako bio osnivač i Bunjevačke matice, Hrvatskog nacionalnog vijeća (čiji je bio član u prvom sazivu), a bio je i osnivač DSHV-a, HNS-a, političkih stranaka koje su djelovale ili još djeluju među Hrvatima u R. Srbiji. Bio je vitez Vinskog reda *Arena Zabatkienzis* u kojem je imao funkciju sudca Reda.

Bela Ivković bio je skromna i uviđavna osoba, poštovao je druge i cijenio ljude, osobito one koji imaju svoje čvrste i vizionarske stavove.

Volio je svoj narod, volio je život, a napose svoj salaš, koji je zapravo bio njegovo ladanje, gdje se opuštao i crpio snagu za rad. Salaš se nalazi nadomak Male Bosne, na njegovoj rodnoj grudni. Na salašu je okupljao prijatelje na druženje. Salaš mu je jako puno značio u životu. Sve slobodno vrijeme boravio je na salašu i uvijek nešto radio oko njegova uređenja i održavanja. Na salašu je svako proljeće organizirao *mobu* na koju se okupljalo i preko dvadeset ljudi, prijatelja, koji su obavljali proljetno čišćenje ledine, kresali drva i uređivali ogradu oko salaša, kako bi salaš izgledao što izvornije i ljepše.

Posebno je volio raditi oko organiziranja *Dužijanice*, a osobito na priredbi *Takmičenje risara* gdje je dugo godina bio predsjednik žirija za ocjenjivanje rada risara u košenju žita. Udruzi UBH *Dužijanica* pružao je uvijek bezrezervnu potporu, u dubokoj vjeri da dobro radi u interesu nacionalne kulture bunjevačkih Hrvata. Stoga mu *Dužijanica* duguje iskrenu zahvalu i poštovanje.

Bio je iskren i duboko osjećajan čovjek koji je opće dobro uvijek stavljao ispred osobne. U poslu, u svjetonazoru, u političkim uvjerenjima i međuljudskim odnosima bio je postojan i osoba od punog povjerenja. Kad je dobio prestižno priznanje Pro urbe od Grada Subotice bio je ponosan, zračio je srećom, ali nije to previše isticao. Bela Ivković svojom je pojavom u javnosti širio sigurnost i stabilnost i poticao optimizam u rješavanju problema u životu naše zajednice.

Bio je nezamjenljiv suradnik, nesebičan, kreativan i politički lucidan čovjek na koga si se mogao osloniti jer je svojim sunarodnjacima rado pružao potporu i pomoć.

Počivao u miru i uživao mir i radost vječne domovine.

Lazo Vojnić Hajduk

Slamno doba

Slama ima vrlo značajnu ulogu u povijesti ljudskog života. Ljudi su se s posebnom pozornošću odnosili prema slami i koristili njenu uporabnu vrijednost u svakidašnjem životu na sve moguće načine.

Slama je dovoljno zanimljiva, specifična i obuhvaća svu širinu kroz načine ljudskog djelovanja i zato zaslužuje posebnu pozornost. Ona je neprimjetna, ali stalno prisutna u ostvarenju temeljnih potreba ljudskog života, od rođenja do smrti, u svim fazama njegova života i rada.

Naravno da *slamno doba* kao termin nije suživio u arheologiji i antropologiji jer slama nije vezana uz jedan period i povijesno razdoblje, nego i predstavlja simbol trajnog postojanja u čovjekovu životu, sve do najnovijeg doba. Slamom se obilježava prostor posvećen društvenom životu i duhovnosti na različite načine. Slama je u gospodarstvu, u domaćinstvu, u kulturi. Pojavljuje se kao plastično-čarobni oblik koji uvijek može simbolizirati nakanu, potrebu, divljenje, bilježenje i mnoge druge oblike koji šalju poruku široj zajednici. Duhovna dimenzija artikulira se oblikovanjem i pletenjem slame te na vrlo suptilan i neizmjerljivo čist način šalje svoju duhovnu poruku. Ljudi razumiju taj način komuniciranja i dive se.

Slamno doba, kako je nazvana nova koncepcija koja pod okriljem teme dužijanica jest priča o tom nezaobilaznom materijalu i mediju kojim se čovjek na osobnoj i općoj razini koristio od svojih početaka do danas.

Podsjetit ću samo s nekoliko natuknica kako je i zašto je slama vrlo važan predmet u dužijanci. Svi znamo za žetveni (*risarski*) vijenac kojega pleće bandašica i kojega bandaš ponosno na šesiru nosi domaćinu po završetku žetve. Vijenac je ispletan od slame s vlačem žita i ima ritualnu ulogu i na završetku žetve – risa, a isto tako tradicijsku ulogu

kod naredne sjetve gdje se iz okrunjenog vlača žetvenog vijenca dobiveno žito izmiješa sa sjemenskom pšenicom i zajedno se sije na njivu. Na taj način izražava se vjerovanje u bolji i bogatiji prinos pšenice u narednoj godini.

Evo još jedne simbolične i vrlo značajne uloge slame. Prisetimo se samo ceremonije krunidbe rimskog Pape: pred njim se pali smotuljak slame koji brzo izgori, a kardinali upozoravaju papu rečenicom *sic transit gloria mundi*, što će reći *tako prolazi slava ovoga svijeta*.

Nadalje, imamo ulogu *božićne slame* koja je jedan od najprepoznatljivijih simbola proslavljanja Božića. Na Božić je slama u kući, na podu, na stolu, u maloj štalici i na koncu po tradiciji i novorođeni Isus ležao je, kako pjesma kaže, „u štalici na slamici“.

Slama je svakodnevno rabljena u poljodjelskom kućanstvu, počevši od gradnje i pokrivanja kuća (salaša), štala i ostalih zgrada u okviru domaćinstva, sve do izrade predmeta od slame za potrebe domaćinstva: sačure za brašno, jaja i kruh. Ukrasne predmete, užadi, šeširi, košnice za pčele. Koristila se slama i za hranu stoke i za prostirku pod stoku.

U domaćinstvu je slama korištena za podlogu u krevetu, umjesto madraca, slama je bila i u klompama pa noge zimi nisu zeble, džakovi napunjeni slamom bili su podmetači za sjedalo, za sic, na seljačkim kolima, na podu u kolima je bilo slame kao izolator od praši-

ne, svinjokolja se nije mogla zamisliti bez slame kojom se palila svinjska dlaka i još mnogo, mnogo prigoda gdje se koristila slama u praktičnom životu čovjeka.

Postupno su predmeti od slame iz seoskog i salašarskog života prešli u nove kulturne kontekste. Slama je vremenom pronašla mjesto u suvremenom životu kao materijal za umjetničko izražavanje i izradu predmeta posebne namjene. Tako je polako i postupno prestalo tzv. *slamno doba*, slama prestaje biti sastavni dio ljudskog života i sva komunikacija sa slamom kompletno nalazi svoj smisao u kulturi i tradiciji.

U ovom kontekstu i na ovakav način promatranja povijesti, može se govoriti o *slamnom dobu* i njegovom postojanju, nestajanju i na kraju izumiranju.

Svjestan činjenice kako možemo vrlo lako izgubiti dio tradicije vezan uz slamu, predlažem formiranje povjerenstva entuzijasta u okviru rada u *Dužijanci* koji će izraditi pretprojekt na ovu temu i dati prostor u *Dužijanci* za bogate i sadržajne tradicijske događaje. Predlažem također iniciranje muzejske obrade sadržaja koji korespondiraju sa slamom. U tom smislu imamo raznovrsne i bogate sadržaje i oblike-predmete: krune, slike, perlice, razne figurice, ženske i muške šešire, trodimenzionalni prikaz sakralnih i drugih građevina, liturgijskih predmeta i dr., koji moraju naći svoje mjesto u postavci novog muzeja i na taj način sačuvati resurs koji pripada običajima, kulturi i tradiciji, a u dužijanci još žive.

**INTERVJU: JOZEFA SKENDEROVIĆ I KATARINA SKENDEROVIĆ,
SLAMARKE**

Neraskidiva veza slamarstva i dužijance

**Temelj slamarske umjetnosti je dužijanca *Od početka dužijance postojale su perlice *Jedna ista slama daje različite boje *Veliki dio kruna čuva se u zbirci Biskupijskog muzeja *Svako se treba držat' svoje tradicije*

Jozefa Skenderović je rođena u Tavankutu. Slamarskom umjetnošću bavi se 40 godina. Krune za *Dužijancu* u Tavankutu izrađuje od 1993. godine, a za gradsku *Dužijancu* od 2007. godine. Voditeljica je Likovno-slamarskog odjela pri HKPD *Matija Gubec* u Tavankutu.

Katarina Skenderović je rođena 29. lipnja 1959. u Tavankutu. Nakon Srednje ekonomske škole je radila u trgovini, a posljednjih 15 godina slama joj je glavna preokupacija. Živi u Maloj Bosni, članica je Slamarske sekcije HKPD *Matija Gubec* u Tavankutu. Od 1996. godine, za *Dužijancu* u Maloj Bosni izrađuje slike – krune.

Sunčano je subotnje ožujsko prijepodne, dan prije nego što je u Republici Srbiji proglašeno izvanredno stanje zbog opasnosti od širenja zaraze koronavirusom. Razgovor sa slamarkama, **Katarinom Skenderović** i **Jozefom Skenderović** dogovoren je kod Jozefe, pa hitam kod nje u jednu ulicu u Keru. Jozefa priprema i donosi čaj i razgovor polako kreće. O toj, od početka neraskidivoj povezanosti slamarstva i dužijance. O krunama, perlicama i slamarkama.

Nela S.: Što se sve od slamarskih radova može vidjeti na Dužijanci?

Jozefa S.: Od početka *Dužijance* mogle su se viditi perlice. Je li na prvoj dužijanci bila kruna, ne znamo, ali vinac od žita koji se prinosiso na oltar je sigurno bio. Mislim da je običaj diljenja blagoslovljenog žita postojao od samog početka dužijance. Koliko ja znam, do 1928. godine, dužijanca je se obilježavala samo u Subotici i tek od onda počinje se održavati po okolnim selima. Imam podatak da je u Tavankutu prva dužijanca bila 1928., a u Bajmaku 1929. godine, u Đurđinu i u Maloj Bosni je započela 1935., kad su te crkve izgrađene.

Slamarke su se 1960. godine priključile Likovnoj sekciji HKPD *Matija Gubec*, a 1962. godine je napravljena prva slika od slame. S obzirom na to da su i kolonija i izložba slika od slame jedne od manifestacija *Dužijance*, i slike od slame su njen dio, kao i svi suveniri i predmeti koji se izrađuju. Kako vrime teče, tako se obogaćuje ponuda predmeta od slame, ali svakako, temelj slamarske umjetnosti je dužijanca, kruna i perlica. To je početak, ako ne računamo prstenčice i predmete koje su izrađivale svinjaruše i guščarice dok su čvale svinje i guske na strnjici.

Nela S.: Što se sve danas izrađuje od slame?

Katarina S.: Čestitke, minijature, magneti, jaja, slike

raznih veličina, ukrasi, narukvice, minduše, ukrasi za bor, kutijice, knjižni obilježivači.

Jozefa S.: Uvik se pojavi nešto novo, neko se siti čegagod, neke nove ideje. A mislim da su jedni od najvažnijih suvenira u Subotici i ovom području baš suveniri od slame.

Nela S.: Osim slamarske sekcije pri HKPD *Matija Gubec* u Tavankutu, koja još društva i udruženja imaju slamarske radionice?

Katarina S.: Postoje takve skupine pri udruženjima umirovljenika, mislim da ih ima u Šandoru (Aleksandrovu, prim. nov.), u gradu djeluje Lusa.¹ Uglavnom je to u gerontološkim klubovima jer oni među raznim radionicama imaju i radionice slame.

Jozefa S.: Likovno-slamarska sekcija HKPD *Matija Gubec* je od samog početka okupljala slamarke, ne samo iz Tavankuta nego iz okoline: iz Žednika, Đurđina, Subotice, Male Bosne. Tako je i danas. „Gubec“ ima varoški i tavankutski ogranak. U Tavankutu se skupi pet, šest, do desetak slamarki. Najaktivniji su oni koji su sad počeli raditi, oni koji uče. U varoši su redovne **Ana Šujić** i **Marija Rukavina**, **Mira Perčić**, **Dragica** i **Karolina Ostrogonac**. Kolonija slamarki se održava liti, ali i za koloniju manje više uradimo sliku kod kuće. Sićam se ranijih kolonija, svi nedilju dana bili smo svaki dan tamo, a sad nas ne mož' skupit. Subota i nedilja su udarni dani na koloniji, onda nas ima najviše.

Katarina S.: Ja sam isto među onima što ne stignu redovno na koloniju. Nedilju dana je jako dugačak period. Na jednom produženom vikendu, svi bismo se lakše okupili na koloniji. Na drugarsko večer dodemo uglavnom svi, kao i na otvaranje. A što se tiče izrade slika, više volim da sam sama kad radim i da mi je sve

¹ Lusa – likovno udruženje slamara amatera.

na dohvat ruke. Kad odem na koloniju, uvijek što god zaboravim. Kolonija je dobra za druženje i kad radimo neobavezno, ali kad se radi slika, onda volim da mi niko ne smeta.

Jozefa S.: Mi, koji duže radimo, više volimo kad radimo sami, ali ovi koji su noviji, njima je kolonija dobra zato što im treba pomoć, jer nisu sigurni, a na koloniji imaju koga pitati za pomoć i savjet.

žita već ne mož', samo prvo i drugo. I kod zobi se koristi prvo, drugo i treće kolino. No, zavisi i od vrste zobi, ima koja je tvrđa, a koja je mekša. Zob je dobra zato što ima baš zlatnu boju. Zob, ječam i žito se razlikuju i po boji. Zob je i sjajna, a i ječam je isto fin i sjajan kad se fino očisti i ugladi. Sjaj se, naime, dobije i čišćenjem.

Jozefa S.: Jedna ista slama daje različite efekte. Ukoliko stoji vertikalno dobije se jedan efekt, ako pak stoji horizontalno, dobije se posve drugi. Ako je pod kutom

SLAMARSTVO = STRPLJENJE I USTRAJNOST

Nela S.: Što je potrebno za onog tko se bavi slamom?

Katarina S.: Strpljenje, najviše strpljenje, ustrajnost.

Jozefa S.: Moraš imati neku umjetničku žicu. Ako to imaš, onda možeš što god napraviti. Mnogi probaju, misle da je lako, pa odustanu.

Nela S.: Iskoristiti prirodne nijanse različitih vrsta slame...

Katarina S.: Volim zasijati svoje žito, ječam i zob, da imam sve vrste slame koje se koriste. Od žita je najlipči bankut, dugačka jedinica, nije tako tvrda, iako, kad je ovako sunce, i to bude malo tvrde nego što je bilo nekad. Zasijem, ali ne uspije baš uvijek, pa je uzmem od bač Grge Piukovića. U Tavankutu se na Etnosalašu Balažević svake godine sije, pa kad nam kako uspije. Posli se slama očisti tako da se razdvoji prvo, drugo i treće kolino. Treće kolino se možda kod ječma još i može koristiti, kod

onda dobijemo treći, a ako je pod nekim drugim kutom, daje četvrti efekt. I u tom je sigranje – ista slama, a efekti su različiti. Tako mi dobivamo boje. Ima tu i pletenja, a kad se nauči pletivo, to je k'o da imaš novu boju u slikarstvu.

Katarina S.: Ima puno vrsta pletiva, od dvojke, trojke, četvorke, petice, pa i više. Postoji i pljosnato pletivo, okruglo, od cipane slame, od čitave slame, zavisi za šta je potrebno, za krunu ili za sliku. Kad se slama očisti, složi se, osuši i stavi u kutije tako da se ne lomi i ne oštećuje, te se čuva za rad. Nadalje, šta koja slika zahtiva od materijala, taj materijal se čisti. Dugačke vlati se pletu, a ječam je kraći, on se više lipi na selotejp ili na papir. Kad se rade slike stavlja se na papir, a minijature i suveniri idu na selotejp.

Nela S.: Kako nastaje slika od slame, kako se biraju teme i motivi?

Jozefa S.: Naš je savjet kad neko radi prvu sliku, da

napravi vazu s cvičom. Još uvijek je salaš ili neki detalj sa salaša vrlo česta tema.

Katarina S.: Prvo razmišljam, tražim rješenja, a tokom rada probam ovako, probam onako, onda vidim da mi se to ne sviđa pa probam drugačije, a ne uspije uvijek iz prve. Teme osmišljavam u suradnji sa župnikom. Salašarske teme su najčešći motivi, a ima i drugog. Kod Joce, na primjer, dosta privlađuju ruva, igre.

Jozefa S.: U traženju tema najviše se oslanjam na

slamom, a čini mi se ni ranije. Moguće je da su krune rađene na početku, jer su se onda samo one i radile, ali nisu sačuvane. Sačuvane su samo slike.

Jozefa S.: Krune su se radile između dva svitska rata. Veliki dio tih kruna je sačuvan i čuva se u zbirci Biskupijskog muzeja u Subotici. Najstarija sačuvana kruna je, mislim, iz 1932. godine, ali jedna starija se nalazi u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Krunu je tom muzeju poklonilo *Katoličko divojačko društvo* 1926. godine.

simboliku, razmišljam, tražim po internetu. Nekad si prazan, ne možeš se uvijek sjetiti teme, a nekad mi svećenici pomognu oko ideje. Na primjer, 2017. je bilo 100 godina od ukazanja Gospe u Fatimi, pa su i tavankutska, a i varoška kruna bile na tu temu. U tavankutsku krunu sam ugradila jednu malu Gospu, a za varošku *Dužijancu* sam napravila kopiju krune koju nosi Fatimska Gospa. Ima više kipova Fatimske Gospe i više kruna, ali ova koju sam ja pravila je po uzoru na krunu s metkom. Naime, jednom prilikom je papa Ivan Pavao II. Gospi u Fatimi darovao metak koji ga je promašio u atentatu. Taj metak su zlatari ugradili u gospinu krunu, pa sam i ja u kruni napravila metak.

Nela S.: Kruna od slame je na *Dužijanci* znak i simbol zahvale Bogu. Izrađujete li vi te krune?

Katarina S.: Ne, uglavnom pravim slike, više minijature, ali za *Dužijancu* pravim sliku kao simbol. U Maloj Bosni nikad nije rađena kruna, bar otkako se ja bavim

Ne znamo tko su autorice starijih kruna u Biskupijskom muzeju, al' na toj kruni u Etnografskom muzeju u Zagrebu piše da je autorica Đula Prčić. Vjerojatno je puno tih kruna radila ta žena iz Male Bosne. Isto tako, ni u Tavankutu nije sačuvana ni jedna kruna. Tamo je krune radio Veco Ivković, čovik koji je bio blizak Crkvi, a bio je poznat po tom da je čitavog života radio sa slamom i pravio perlice. Umro je 1961. godine. Niko sad ne zna zašto, al' tu njegovu krunu za tavankutsku *Dužijancu* 1960. godine su poklonili Muzeju Vojvodine, di se i sad čuva. U Tavankutu od 1928. godine nije sačuvano ništa. Sačuvano je tek ono što je rađeno posljednji 30 godina. U Biskupijskom muzeju i u Đurđinu su krune teta Kate Rogić i Marije Ivković Ivandekić, koje su ih fenomenalno radile za đurđinske dužijance i za gradsku *Dužijancu*. Kad govorimo o ženama koje su radile krune, treba spomenit' sestre Milodanović u Žedniku. One su jedno vrijeme radile i za katedralu – za gradsku *Duži-*

jancu. Ana Milodanović, sve dok nije umrla, radila je za žedničku *Dužijancu*. To su osobe koje su radile krune za koje znamo. Znamo da je teta Anica Balažević u Tavankutu uradila par kruna, za tavankutsku *Dužijancu* je radila i Ana Crnković nekoliko slika umesto krune, a za Bajmak nemam podatke. Teta Kata i teta Mara u Đurđinu su mlade (od Đule Prčić). Teta Kata je 1913. godišta, teta Mara 1919. One su bile najaktivnije posli II. svetskog rata i mislim da iz 1947. godine ima sačuvan jedan sakrament u Đurđinu. Posli II. svetskog rata, dolaskom komunizma, kruna nije bila poželjna jer je simbolizirala kralja. Svećenici, vjerovatno da ne bi imali problema, sugerirali su ženama da naprave štogod „sveto“ umesto krune. I to je ustvari za umjetnost bilo dobro, zato što su žene počele razmišljati, pa su pravile sakrament (pokaznica – monstranca), kalež. To su bila jako teška vrimena, pa su se onda i ti simboli, koji nisu ličili na krunu, i dalje zvali kruna. I sliku koja se nosi na oltar zovemo kruna, kao i sve što je simbol zahvale Bogu na *Dužijanci* i što se prinese na oltar. Krune imaju i različit oblik, mogu biti slike, prave krune, a mogu biti i neki religijski simboli. Sada se u Đurđinu za *Dužijancu* izrađuju slike, a i simbole radi slamarka Marija Vidaković. Posli sestara Milodanović, u Žedniku krune i simbole izrađuje Ruža Davčik, koja je bila i članica „Gupca“. Prošle godine je za *Dužijancu* napravila sakrament. U Somboru nije tradicija izrade ovakvih kruna kao što se one izrađuju u Subotici, tek od nedavno krune radi jedan muškarac, Budinčević iz Lemeša. Somborske krune imaju kostur od metala, one liče na veliku krunu od vlača koja se pravi kod nas, samo su manjih dimenzija da bi se mogle nositi.

MLADE GODINE SLAMARSTVA

Nela S.: Kako je nastala slamarska umjetnost?

Jozefa S.: Dva akademska slikara, pokojni Stipan Šabić i Ivan Jandrić, 1960. godine su se našli u Tavankutu. Stipan Šabić je bio direktor škole u Tavankutu, a Ivan Jandrić iz Varaždina je bio nastavnik likovnog odgoja. To je bilo vreme nastanka naive u Jugoslaviji, vreme kad su akademska slikari, na primjer, naučili zagorskog seljaka da slika. Naiva se javila i u Srbiji, u Kovačici. Obični seljaci, koji nisu imali nikakvo likovno obrazovanje, naučili su slikati i rodila se ta jugoslovenska naiva. U to vreme, Šabić i Jandrić su u Tavankutu sa još četvero svojih kolega, akademskih slikara, osnovali grupu šestorice. Grupa se nalazila u Tavankutu, slikali su, družili se, bili su mladi. Onda se neko satio da ima žena koje su jako lipo znale oslikati peč il ambetuš, pa su pozvali i te žene za koje su znali da imaju dara. Proširili su to svoje društvo, a među njima je jedna od prvih bila Cilika Dulić Kasić. Ona je onda bila mlada, ali je fenomenalno slikala, ona i dan danas jako lipo slika. U tom društvu je bila i Nina Poljaković iz Đurđina, a zanimljivo je što tamo nisu

bile samo Tavankučanke, već žene iz svih naših okolnih sela. I tako su na to druženje zvali žene koje su radile sa slamom. U Žedniku su sestre Milodanović radile za *Dužijancu*, iz Đurđina teta Kata i teta Mara, iz Male Borne je bila slikarica Jela Cvijanov. Dotle su samo slikari radili slike, slamarke nisu. Održavale su se mini kolonije za vikend, subotom, nediljom, a pod njihovim utjecajem je Ana Milodanović napravila tu prvu sliku. Mislim da je 11. ožujka 1962. godine održana ta izložba na kojoj su izlagali i akademski slikari i amateri, u današnjoj „Bunjevki“ u Tavankutu. Pokojni Šabić je pripovijedao da je bilo 500 ljudi na otvaranju. Selo je onda bilo malo, 1959. je stigla struja u Tavankutu i uglavnom su to bili salaši, al' su ljudi došli na izložbu. Nije bilo ni telefona ni mobilnog, al' se znalo da će biti izložena jedna slika od slame. To je bilo privlačno i na toj izložbi je izložena ta prva slika od slame pod nazivom „Rit“.

Nela S.: U Tavankutu je 2014. održan Svjetski kongres slame, a bili ste i na kongresu u Litvi.

Jozefa S.: Na putu za Ukrajinu di se održav'o Svjetski kongres slame 2010., ili 2011. godine, gospodin Morgyn Owens Celli iz Amerike je došao u Suboticu da vidi šta se radi od slame. Etnolog po struci i umjetnička duša, Morgyn Owens Celli, vlasnik Muzeja slame u Kaliforniji, radi sa slamom, putuje po svitu i upoznat je s tim di se šta od slame radi. Bio je i u Tavankutu i u Lusi, u ra-

zličitim udrugama koje se bave slamom u Subotici. Mi smo pokazali što smo imali, već je postojala Galerija u Tavankutu, a održali smo i malu radionicu. Nakon određenog vremena, HKPD *Matija Cubec* je od Morgyna dobio pozivnicu da se u Tavankutu organizira Svjetski kongres slame. To znači da je on vidio da tu ima snage i potencijala da se tako nešto održi. I tako smo mi 2014. godine bili domaćini 6. Svjetskog kongresa slame. Prije ovog kongresa održavao u Mađarskoj dva puta, u Minsku u Bjelorusiji, u Ukrajini. Na tom, 6. kongresu bilo je gostiju iz Rusije, Bjelorusije, Mađarske, Ukrajine, Slovenije, Francuske, Engleske, Kanade, SAD-a, Nizozemske i Švicarske. Naš kongres je bio malo drugačiji od sljedećih na kojima smo bili, jer je Morgyn inzistirao da budu radionice samo onoga što mi radimo. Jako su ga zanimala perlice. Naredni kongres se održao 2017. u Poljskoj, a prošle godine (2019.), 8. po redu, održan je u Litvi, u Vilniusu. Nisam znala da Litva ima dugu tradiciju rada sa slamom. Rade na skroz drugačiji način, izrađuju nešto što se zove himeli². To je nešto što visi kao luster, od komada koji se vezuju koncem i to se uglavnom poklanja za vinčanja. U čitavom svitu se radi sa slamom, s tim da na svakom kongresu dođu ljudi iz zemalja iz kojih ih do tada nije bilo. U Litvi je bila i Japanka, Kineskinja, iz

² Himelli – tradicionalni finski ukras, mobilna dekoracija koja se obično pravi od slame ili od trske.

Australije su bile dvije žene. Područja na kojima se radi sa slamom se proširuju. Znamo da se u Brazilu jako puno radi sa slamom, Meksikanci jako puno rade, Indijci, Afganistanci. Zapravo, di god ima slame od nje se štogod pravi. Svugdi ima ljudi koji znaju slamu oblikovati u nešto lipo. Naravno, tradicija je u svakoj zemlji drugačija. Na tim kongresima svako divani o svojoj tradiciji, al ključak je uvijek isti: iako naučimo nešto jedni od drugih, svako se treba držati svoje tradicije. Jer, u današnjoj eri interneta veliki je izazov sačuvati autentičnost. Bude mi teško, a pomalo me i razljuti kad na *Dužijanci* na perlici vidim ukrajinski cvit. On je jako lip, pleten je, al nije naš! Imamo mi naše vrlo lijepe perlice.

Nela S.: Kako se ukrajinski cvijet razlikuje od naših?

Jozefa S.: Razlikuje se, zato što je naš od ravne slame, laticice u našim perlicama su ravne, a ukrajinske su od pletene slame. Njihov cvit je čipkast, čipkaste su laticice, i on jeste jako lip, ali bar za *Dužijancu* treba metnit naše. *Dužijanica* je naša tradicija, to tribamo čuvat. Morgyn je baš zato insistirao da pokažemo naše perlice. Veliko je pitanje 'oće li se uspit sačuvat tradicija.

Nela S.: Jesu li na tim kongresima zainteresirani za naše proizvode?

Jozefa S.: Jesu, zato što uvijek i mi držimo radionicu pravljenja perlica. Zanimljive su im naše perlice jer su drugačije i čini se da ih je malo lakše napraviti. Ukrajinski cvit je jako lip, prilip je, ali je kompliciraniji, jer svaki moraš oplest. Na kongresu se napravi prodajna izložba i naše perlice uvijek prođu. Svi mi imamo slične proizvode, iako svako radi drugačije. Na primjer, jaja ukrašavamo drugačije nego što to rade u Bjelorusiji ili Ukrajini. Neki čak i farbaju slamu.

Nela S.: Koju boju prima slama?

Jozefa S.: To niko neće da kaže, samo kažu da je to boja za tekstil. To je neka caka, al' u našoj tradiciji nema farbanja. Ne želim da se nauči farbati, jer ako se nauči onda će se i probat. Naša zadaća nije da radimo od farbane slame, jer je naša tradicija da se radi samo od prirodnih nijansi slame, žute, srebrne, crvenkaste, smeđe.

Nela S.: Što mislite o tome da se ukrasi od slame nose na *Dužijanci*, u svakodnevici?

Katarina S.: Mislim da bi u nekoj litnjoj prigodi nošenje nakita od slame bilo sasvim lipo, a i stavlja se rajf, minduše. Takvi uresi se dosta i kupuju. Ali sve to, kažu, za *Dužijancu* nije baš poželjno.

Jozefa S.: Ako je cura u nošnji na dužijanci, treba da ima perlicu. Ali ako je cura u nošnji na prelu, onda ne treba da ima perlicu. Perlica je kao detalj kojim se kiti vezan samo za dužijancu, al to ne znači da se uz neku svečanu haljinu ne mož metnit perlica. Jer cure u nošnji su nosile zlatne dukate, a ne nešto od slame, ukrasi od slame ne idu uz nošnju, ne idu minduše od slame uz nošnju.

Bokal

Žedam...
Ispucale usne
Đerma.

Na prsima nosim
sedam sušnih dana
i jedan blagdan
zlatan.

Natoči mi bokal
Toplog bola.

Plave usne
neba
mole suton.

Jakov Kopilović

UZ 25 GODINA DJELOVANJA ANSAMBLA COLLEGIUM MUSICUM CATHOLICUM

Collegium Musicum Catholicum u pjesmi duše i Dužijance

Collegium
Musicum
Catholicum

OSNUTAK I DJELOVANJE

Vremensko razdoblje od dvadeset pet godina djelovanja glazbenog ansambla *Collegium Musicum Catholicum*, gledajući u okvirima današnjega ubrzanog življenja, označava trenutak da se zaustavimo i zagledamo u rad ove, sada već afirmirane glazbene institucije. Collegium djeluje među nama, dajući našoj sredini, gradu, ali i mnogo šire, svoj doprinos u promoviranju sakralne glazbe. Koliko je zajedništva, vremena, ustrajnosti i volje, a nadasve ljubavi prema Bogu, rodu i glazbi uloženo i utkano od svih članova Collegiuma u kulturu Hrvata u Vojvodini i Srbiji, ali i opće hrvatske zbarske glazbene umjetnosti, očituje se sada već u 631 zabilježenom nastupu u kronici Collegiuma.

Ansambl je osnovan 1994. godine u krilu župe Isusova Uskrsnuća u Subotici, gdje je djelovao prvih deset godina, isključivo kao liturgijski zbor, izvodeći pritom sakralno-liturgijsku glazbu, koja je i do danas ostala okosnica i polje njegova djelovanja. Mladost,

vitalnost i svježina, kako članova tako i izvedbi, resila je ovaj zbor u prvom desetljeću njegova djelovanja, vođen nadasve dubokim duhovnim usmjerenjem osnivateljice s .M. Bernardice Đukić¹ iz Družbe sestara Naše Gospe².

¹ S. M. Bernardica (Ljubica) Đukić, rođena je u Subotici 1941. godine. Prve glazbene poduke dobiva kao djevojčica u Crkvi svetog Aleksandra, gdje su kao orguljašice i zborovođe djelovale redovnice Družbe sestara Naše Gospe. U periodu od 1957. do 1960. godine, osnove glazbenog obrazovanja, kao i teorije glazbe, dobiva od sestara s. M. Tihomile Palanović, s. M. Imelde Kopunović i s. M. Virginije Šitlić. One joj otkrivaju ljepote gregorijanskog korala, crkvenih pučkih popjevki i jednostavnih orguljskih kompozicija. Podučavaju je osnovama sviranja na klaviru, harmonijumu i orguljama. Odlaskom u samostan u Zagreb 1961. godine, nastavlja s glazbenim obrazovanjem kod sestara s. M. Aurore i s. M. Auguste Ivušić. Ulaskom u novicijat nastavlja učenje orgulja kod akademske glazbenice, orguljašice i dirigentice prof. s. M. Imakulate Malinke, gdje upoznaje značajnija orguljaška djela J. S. Bacha, J. G. Valtera, te domaćih hrvatskih autora F. Dugana, A. Vidakovića i F. Lučića. Usto, sa svojom mentoricom proučava hrvatske crkvene pučke popijevke, kao i osnove dirigiranja i vođenja zbora. Nakon tri godine stasava u osobu koja samostalno preuzima vođenje zbora. Prvu službu dobiva u župi Uznesenja Blažene Djevice Marije Taborsko u Hrvatskom zagorju, gdje svira mise i vodi dječji i mješoviti zbor s kojima postiže prve uspjehe. Nakon ove službe premještena je u mjesto Žednik pored Subotice, u župu Svetog Marka, gdje također svira orgulje i vodi dječji i mješoviti zbor. Poslije tri godine odlazi na novu službu u Liege u Belgiji. Ovdje se osim vođenja zbora i sviranja na orguljama, sa ostalim sestrama bavi izdavačkom djelatnošću. Objavile su liturgijske kompozicije Stanislava Prepreka, Albe Vidakovića, Đure Tomašića i drugih. Poslije pet uspješnih godina provedenih u Belgiji, vraća se u Suboticu gdje preuzima službu u crkvi Uskrsnuća Isusovog 1982. godine, gdje ostaje do 2002. godine. Prema: TUMBAS LOKETIĆ, Siniša, Sestre Naše Gospe u Subotici: Redovničko zvanje – Božji dar, Katolički list *Zvonik*, broj 186, travanj, Subotica, 2010. godina, str. 23-25.

² Družba sestara Naše Gospe ženski je redovnički red, koji datira još iz 1597. godine. Osnivač reda bio je sv. Petar Fourier, zajedno s blaženom Alix Le Clerc. Družba se prvobitno širila u okolnim državama, Češkoj i Njemačkoj. Kalački nadbiskup József Kunszt 1860. godine osniva ogranak reda Družbe sestara Naše Gospe u Kalači, u Mađarskoj. Nedugo nakon otvaranja redovničke kuće u Kalači, subotički biskup Lajčo Budanović nakon Prvog svjetskog rata osniva samostan *Družba siromašnih bačkih sestara Učiteljica Naše Gospe*, papinskog prava, s matičnom kućom u Subotici. Bačka je početkom Drugog svjetskog rata ponovo bila pod vlašću Mađarske, pa je matica družbe uz pomoć zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca premještena u Zagreb, gdje se i danas nalazi. Premještanjem matične kuće mijenja se i ime družbe, izopćavajući riječ „bačkih”, a redovnice hrvatskog govornog područja zajedno sa

Uz s. Bernardicu, kao voditeljicu, svoj veliki doprinos dala je i Nela Skenderović³ kao dirigentica,

s. M. Anuncijatom Rozom Kopunović odlaze u Zagreb. Stoljećima se obrazovanje djevojčica smatralo luksuzom, pa je uloga Družbe bila poučavanje ženske mladeži najprije osnovama pismenosti, brizi o crkvi, kao i poučavanju vjere, osnovama sviranja na instrumentu, pjevanja, kao i poticanje na razvoj drugih osobnih kompetencija. Kuće Družbe u kojima je zastupljen mađarski jezik na području Vojvodine su pod patronatom Kalače, a od 2000. godine Družba djeluje pod imenom Družba sestara Naše Gospe – Zagreb. U subotičkom samostanu trenutno živi pet sestara.

Prema: ARMANDA, Ivan, *Družba bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe u prvih deset godina svoje povijesti 1931. – 1941. godine*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2015.

³ Nela Skenderović rođena je 1963. godine u Subotici. Prve sate u sviranju flaute stječe kod profesora Matije Levajia u nižoj Muzičkoj školi u Subotici. Nakon srednje Prehrambeno-tehnološke škole, upisuje Poljoprivredni fakultet u Zagrebu, a usporedno pohađa i Institut za crkvenu glazbu u Zagrebu kao izvanredni student. Godine 1989. stječe zvanje diplomirani inženjer-ratar i vraća se u Suboticu, gdje u okviru Subotičkog tamburaškog orkestra kod Mire Temunović uči sviranje tambure, sudjeluje i u raznim kulturnim i glazbenim aktivnostima od kojih tijekom godina najviše doprinosi obuci i sviranju tambure pri kulturno-umjetničkim društvima u Subotici i okolici (Đurđinu, Tavankutu, Maloj Bosni, Bajmaku, Svetozaru Miletiću, Aljmašu, Bačkom Aljmašu (Bácsalmás, Mađarska). Na tom polju je više puta nagrađivana na *Festivalu bunjevački pisama* kao autorica tekstova i aranžmana, a na polju zvorske glazbe vodi mješoviti zbor pri kulturno-umjetničkom društvu *Matija Gubec* u Tavankutu. Od 1997. do 2001. vodi *Zbor župe Isusova Uskršnuća u Subotici*. Od 2005. godine radi u Uredništvu javnog poduzeća Radio Subotica na hrvatskom jeziku, zatim, od 2009. do 2015. godine na mjestu novinara. Dugi niz godina, kao vanjska suradnica piše tekstove iz kulturnih i drugih područja za NIU *Hrvatska riječ*, a od 2015. godine radi u katoličkom mediju Radio Marija. Prema: TIKVICKI, Emina, *Delatnost kamernog hora Collegium Musicum Catholicum od 1994. godine u svetlu liturgijskog i kulturnog života Subotice*, master rad, Akademija umetnosti, Novi Sad, 2019., str. 24.

oblikujući programe, osluškujući potrebe i mogućnosti, a u početnim godinama i u razvitku zbora. Razvojem glazbenih mogućnosti ansambla, obogaćuje se repertoar, ali i polje djelovanja, koje se sa već ustaljenih liturgijskih izvedbi proširuje na koncerte duhovne glazbe, kao i na neke od priredbi poput književnih večeri, otvorenja izložba i prigodnih proslava, kako u okviru hrvatske zajednice u Vojvodini, tako i u gradu, ali i šire. Ova dinamika i prodiranje zbora u područja javnog djelovanja odvija se pod dirigentskim vodstvom Miroslava Stantića⁴, koji je na

⁴ Miroslav Stantić, muzikolog, dirigent i orguljaš, rođen je 1980. godine u Subotici. Prve sate glasovira i orgulja dobiva od s. M. Bernardice Đukić i s. M. Mirjam Pandžić u samostanu Družbe sestara Naše Gospe u Subotici, dok daljnje obrazovanje nastavlja u Srednjoj muzičkoj u školi Subotici na teorijskom odsjeku. Od 2001. do 2003. godine je studirao na Višoj pedagoškoj školi u Subotici na Odsjeku za glazbenu pedagogiju. Godine 2015. upisuje studij muzikologije na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu, u klasi redovite prof. dr. Sonje Marinković kao stipendist ustanove Njemačke biskupske konferencije Renovabis iz Frajzinga (Freising). Autor je preko dvadeset stručnih muzikoloških članaka u muzičkim periodikama i zbornicima, a urednik je i zbornika „Vidakoviću u čast“, u izdanju Katoličkog društva *Ivan Antunović*. Težište Stantićevih muzikoloških istraživanja predstavlja stvaralaštvo kompozitora iz zajednice vojvođanskih Hrvata (Albe Vidaković, Josip Andrić, Stanislav Prepek, Milan Asić, Đuro Arnold, Lorand Kilbertus). Tematika radova često je vezana uz život i djelo, liturgijske napjeve i pjesmarice o kojima izlaže na stručnim skupovima. Tijekom školovanja se usavršavao i na seminarima za interpretaciju crkvene liturgijske muzike na Institutu za crkvenu glazbu *Albe Vidaković* u Zagrebu, kao i na radionicama za interpretaciju zvorske glazbe u Rimu, Milanu, Veneciji, Beču, Bergamu, Budimpešti, Segedinu, Zadru, Beogradu, Novom Sadu. Član je Hrvatskog društva crkvenih glazbenika u Zagrebu, Katoličkog društva *Ivan Antunović* u Subotici, Liturgijskog vijeća Subotičke biskupije u okviru kojeg je postavljen za koordinatorka susreta dječjih zborova „Zlatna harfa“ Subotičke biskupije.

čelu ansambla i danas. Samim tim da je Collegium uključen u mnoga događanja koja nemaju striktno duhovni karakter, prionulo se i na uvrštavanje prigodnih rodoljubnih, svjetovnih i drugih skladbi u

Redoviti je suradnik časopisa za crkvenu glazbu *Sveta Cecilija* iz Zagreba, kao i glasila za crkvenu muziku *Magnificat* iz Sarajeva. Redoviti je sudionik na međunarodnim i domaćim muzikološkim konferencijama i simpozijima. Službu orguljaša i zborovođe vršio je crkvama Uskrsnuća Isusovog te u crkvi Marija Majka Crkve, da bi od prvog rujna 2012. godine postao zborovođa i orguljaš u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske, gdje vodi katedralne zborove *Albe Vidaković i Sveta Terezija*, kao i Dječji katedralni zbor *Zlatni klasovi*. Njegov pedagoški rad prvenstveno se ogledao u redovitom uvježbavanju članova zbora. U više navrata je kao vanjski suradnik radio na većim projektima s Muzičkom školom Subotica na predmetu zbarsko pjevanje, a trenutačno je profesor predmeta Povijesti glazbe i Poznavanja muzičke literature u istoj ustanovi. Unutar same crkvene djelatnosti posvećuje pažnju i daje usmjerenje mladim crkvenim glazbenicima koji djeluju na području Subotičke biskupije (Mario Bonić, Željko Zelić, Bela Anišić i Emina Tikvicki). Prema: TIKVICKI, Emina, *Delatnost kamernog hora Collegium Musicum Catholicum od 1994. godine u svetlu liturgijskog i kulturnog života Subotice*, master rad, Akademija umetnosti, Novi Sad, 2019., str. 20-21.

repertoar, ali uvijek ostajući vjerni svom prvotnom opredjeljenju – duhovnoj glazbi.

Poslije deset godina djelovanja, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović* dodjeljuje zboru *Antušovu nagradu* za osobit doprinos i očuvanje nacionalne kulture među Hrvatima u Vojvodini, a Collegium stavlja u sastav glazbenog odjela Instituta, čime je ansambl dobio institucionalnu formu u pogledu svoga djelovanja. Collegium je u ovim godinama stekao potpunu fizionomiju kao produktivni ansambl (mješoviti zbor i komorni sastav) uz neizostavnog redovitog orguljaša Kornelija Vizina⁵, i na programe svojih duhovnih koncerata

⁵ Kornelije Vizin, orguljaš, klavirist i čembalist, rođen je 1977. godine u Subotici. Nižu i srednju Muzičku školu je pohađao u Subotici, u klasi prof. Eržebet Četković Mišurai, na odsjeku za klavir. Studij orgulja je započeo 1996. godine na Muzičkoj akademiji u Zagrebu u klasi prof. Ljerke Očić Turkulin, da bi nakon prve studijske godine nastavio studije orgulja na svjetski poznatoj akademiji Mozarteum u Salzburgu. Ovdje je orgulje studirao kod poznatog pijanista, čembalista i orguljaša Daniela Chorzempa i stekao titulu magistra umjetnosti (magister artium)

uvrštao već veća djela sakralne glazbene baštine orgulja – koncertni smjer. U akademskoj 2006/2007. godini bio je na specijalizaciji na Roterdamskom konzervatoriju u Nizozemskoj, u klasi prof. Bena van Ostena, gdje nakon odsviranog završnog ispita dobiva najvišu ocjenu. Po završetku specijalizacije vraća se u Suboticu, predaje u Muzičkoj školi kao profesor orgulja, klavira i korepeticije. Uz pedagoški rad bavi se i koncertiranjem na orguljama, te kao korepetitor zborova (*Pro musica*, *Albe Vidaković*, *Collegium Musicum Catholicum*), vokalnih solista (Saša Štulić, Vasa Stajkić, Alenka Ponjavić, Daria Olajoš Čizmić, Guzsvany Izabella, Dulics Timea) i instrumentalista (Vlatka Peljhan, Krisztina Szabó Tokodi, Krešimir Ivančić, Vedran Kolasević, *Garden kvartet*, *Subotička filharmonija*, *Segedinski simfonijski orkestar*, *Filharmonija Salzburg*). Godine 2014., u suradnji s Petrom Pifatom, voditeljem KUD-a *Jelačić* iz Petrovaradina, snimljen je kompakt-disk s božićnim popijevkama pjesnika, književnika, skladatelja i obnovitelja svetišta na Tekijama Ilije Okrugića Srijemca. Snimljena je ukupno dvadeset i jedna Okrugićeva popijevka, za koje su harmonizacije, uvode, međugigre i završetke komponirali Stanislav Prepek i Đuro Rajković, a kompakt-disk nosi naziv po Okrugićevoj božićnoj misi *Hajdmo, hajdmo*. Vizinova suradnja sa zborom *Collegium Musicum Catholicum* počinje 2004. godine, u okviru koje izvodi vokalno-instrumentalna djela sa zborom (*Kyrie litanije* – Anđelko Igreca, *Te Deum* Mocart i druge), a koncertni repertoar obogaćuje

(M. A. Charapantier *Te Deum*, Vivaldi *Gloria*, *Credo*, i orguljskim komadima. Koncertni repertoar Kornelija Vizina predstavljaju skladbe orguljaške literature od srednjeg vijeka (Antonio de Cabezón, Arnolt Schlick, Paul Hofhaimer, Hans Buchner), baroka (Johann Sebastian Bach, Dietrich Bukstehude, Bernardo Pasquini, Jan Pieterszoon Sweelinck, Johann Pachelbel, Johann Jacob Froberger, Vincent Lübeck), klasicizma (Wolfgang Amadeus Mozart), do romantizma (Johannes Brahms, Franz Liszt, Robert Schumann, Max Reger, Josef Rheinberger, Felix Mendelssohn), te kao težište njegovog užeg interesiranja djela francuske romantike (Charles-Marie Widor, Jacques-Nikolas Lemens, César Frank, Théodore Dubois, Eugène Gigout) i moderne (Olivier Messiaen, Marcel Dupré, Jean Langlais, Charles Turnemir, Segmund Schmidt). Na koncertnom repertoaru orguljaša Vizina nalaze se i djela hrvatskih crkvenih skladatelja (Anđelka Klobučara, Albe Vidakovića, Stanislava Prepreka, Franje Dugana, Miroslava Grđana, Fortunata Pintarića, Anđelka Igreca, Nikše Njirića), od kojih su najupečatljivije dojmove na publiku ostavile Prepekova *Orguljska svita*, Vidakovićeve *Fantazija i fuga u f-molu*. Svoju koncertnu djelatnost ostvaruje širom Europe (Hrvatska, Makedonija, Mađarska, Njemačka, Italija, Francuska, Nizozemska). Prema: TIKVICKI, Emina, *Delatnost kamernog hora Collegium Musicum Catholicum od 1994. godine u svjetlu liturgijskog i kulturnog života Subotice*, master rad, Akademija umetnosti, Novi Sad, 2019., str. 21-22.

Laudate Dominum te Britten *A Ceremony of Carols* i dr.). Na taj način je postao prepoznatljiv na koncertnim programima, ali i u krugovima glazbenih stručnjaka koji su po stručnim časopisima (Sveta Cecilija, *Musica classica*, *Mokranjac* i dr.) uvijek vrlo pozitivno ocjenjivale izvedbe. Na koncertnim programima i nastupima i danas se nalaze skladbe svjetskih sakralnih skladatelja (Palestrina, Laso, Pergolesi, Bach, Mozart, Beethoven, Bruckner, Halmos, Perosi i dr.), ali s posebnim naglaskom njeguju su djela hrvatskih skladatelja (Lukačić, Jelić, Motovunjanin, Kolb, Leščan, Vidaković, Klobučar, Papandopulo, Igrec i dr.). S ovakvim programskim usmjerenjem, ansambl djeluje i danas, a posljednji najznačajniji nastup koji je upisan u kroniku Collegiuma je cjelovečernji koncert na 53. Mokranjčevim danima u Negotinu, najznačajnijoj manifestaciji zbarske glazbe u Srbiji, gdje je u okviru koncerta predstavljena katolička sakralna glazba svih epoha i stilova, kao i djela hrvatskih skladatelja.

COLLEGIUM I DUŽIJANCA – COLLEGIUM U DUŽIJANCI

Od 2004. Collegium se redovito uključuje u slavljе subotičke *Dužijance*. Nastupi Collegiuma u okviru ove velike svečanosti bačkih Hrvata vezani su za književnu večer, kao i na izložbi *S Božjom pomoći*, gdje su izvođene prigodne skladbe, ovisno o temi koja je bila obrađivana. Do sada je ansambl nastupio šesnaest puta u okviru književne večeri, tri puta u okviru izložbe i jedanput koncertno. Na programe ovih svojih nastupa u okviru manifestacija vezanih uz *Dužijancu* Collegium je izvodio sljedeće skladbe:

Milan Asić⁶:

- *Dani prije žetve* i *Tamburica kad zasvira* iz kantate *Zemljo krša, zemljo ravni*,
- *Domovina moja*
- *Subotico bijela*
- *Subotica mila*
- *Pozdrav Miroljubu*
- *Blago onom ko je cijeloga života svoga dijete*
- *Moje zvanje*
- *Omnia omnibus*

⁶ Milan Asić (1917. – 1986.) je bio hrvatski skladatelj, glazbenik i dirigent. U Suboticu se doselio iz Zagreba. Od 1945. do odlaska u mirovinu, bio je čelnim čovjekom glazbenog odjela subotičkog HNK (koje je kasnije preimenovano u „Narodno pozorište”), potom je bio u Oprenom ansamblu i na koncu šef-ravnatelj Subotičke filharmonije. Sa suprugom, sopranisticom Jelkom Asić, činio je istaknuti dvojac subotičke opere. Skladao je i pisao te uglazbljivao komade za kazalište, zabavne melodije te zborne i solo pjesme koje su imale nadahnuće u vojvođanskoj tematici. Napisao je niz duhovnih skladbi za subotički katedralni zbor *Albe Vidaković*. Također, za potrebe ovog zbora napisao je niz rodoljubnih pjesama na stihove pjesnika iz Bačke.

- *O Marijo zvijezdo mora*
- *Blagoslovljena ova zemlja moja*
- *Psalam 150.*

Osim originalnih Asićevih skladbi, izvedene su i neke njegove obradbe popijevki iz Bačke: *Zdrav slatki Isuse* i *Marija Divica*.

Albe Vidaković:

- *Bački madrigal-Kraj ćuprije*
- *Gine vene srce u menika*
- *Božur*
- *Zdravo Majko Djevice*
- *Magnificat*
- *Nebeskog dvora poslanik*

Zdenka Kočonda: *Bačka*

Josip Andrić: *Opera Dužijanca*, ulomci
Đuro Arnold : *Justus ut palma*.

Broj skladbi koje je Collegium izveo na svečanostima *Dužijance* je dvadeset i tri, koje su nastale od skladatelja koji su uglazbljivali stihove naših bačkih pjesnika: Jakova Kopilovića, Stipe Bešina, Ante Evetovića Miroljuba, Ivana Antunovića i Ante Jakšića. Da bi se iz godine u godinu dobio što raznolikiji i zanimljiviji glazbeni ugođaj, Collegium je angažirao vokalne i instrumentalne soliste: Alenka Ponjavić – sopran, Saša Štulić – tenor, Eva Herodek – sopran, Melani Utasi – sopran, Kornelije Vizin – klavir, Andro Čalo – klavir, Gabor Kiss – violina, Tamas Kiss – violina, Zoltan Kiss – violina, Franjo Vojnić Hajduk – violina, Slobodan Stefanović – violina, Kristina Vojnić Hajduk – viola, Kristina Tokodi – violončelo, Adriana Županek – violončelo, Viktor Molnar – violončelo, Kristina Molnar – flauta, Renata Roz – flauta, Marijana Brejar Domančić – oboa i Mihaela Tot – oboa.

Svakako da je najveći glazbeni pothvat Collegiuma učinjen 2011. godine, kada su u okviru stote proslave *Dužijance* izvedeni izabrani brojevi iz Andrićeve opere *Dužijanca*, u suradnji sa Subotičkim tamburaškim orkestrom i solistima Alenkom Ponjavić i Sašom Štulićem, pod ravnanjem Zorana Mulića. Bila je to prva izvedba ove opere uz tamburaški orkestar, a čiju je obradbu za ovu prigodu uradio Zoran Mulić.

Collegium Musicum Catholicum se u svojim dvadeset i pet godina postojanja i djelovanja rado uključivao u sve manifestacije *Dužijance*, osjećajući tako potrebu i zadaću da se glazba naših bačkih skladatelja što više izvodi i sačuva, te da u izvedbama ostaju trajno nadahnuće kako zboru tako i slušateljstvu, ukazujući na to da je *Dužijanca* nešto što živi u nama, i po nama.

Šum pšenice

Iz luga vjetar dune u doba gluho
i zelenu plahu niz obronke zatalasa.
Lelujanje se začuje tako suho.
To šumi dolinama klas do klasa.

Vrijedni domaćin kroz otvoren prozor sluša
šumor klasja i smije se u duši.
I sve mu se čini kao da već čuje
kako se zrelo zrnje u hambare ruši.

Miris pšenice duša mi snažno diše.
I šum slušam, stojeći za ogradom od trnja.
O hvala ti, Bože, što se u klasju ovom njiše
i moja skromna šaćica zrnja.

Nikola Šop

52. Takmičenje risara

Takmičenja risara, 52. po redu, četvrtu godinu zaredom održano je na njivi pored crkve u Đurđinu, u subotu 13. srpnja.

Domaćini takmičenja na kojem se okupilo 28 risarskih parova iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Mađarske te iz vojvodanskih mjesta – Novog Orahova, Lalića, Sivca, Mužlje, Crne Bare, Beronja, Sente, Žednika, Tavankuta, Subotice i Đurđina, bili su **Snežana i Gabrijel Kujundžić**.

Nakon okupljanja risara u 6 sati, kao i pljenja uža, u okićenim karucama počeli su pristizati gosti, među kojima i veleposlanik Republike Hrvatske u Srbiji **Gordan Bakota**. Za goste, ali i za domaće, jedan od najatraktivnijih i najsladkih događanja je risarski ručak postavljen na balama slame, slanina, crni luk, kiselnja, domaća pogača i voda s bunara.

Poslije duljeg pogađanja, dogovoreno je da risarima pripada svaka deseta krstina. Kada je posao ugovoren, zamjenica gradonačelnika **Timea Horvat** čobanskim zvonom dala je znak da ris može početi.

Osim odraslih, takmičila su se i djeca risari, koja su imala priliku pokazati se u košenju, a na ovaj način i učiti što sve posao risara i risaruša podrazumijeva.

Iako su oboje već u osmom desetljeću života, pobjednici 52. po redu *Takmičenja risara* bili su **Ruža Juhas** iz Male Bosne i **Stipan Kujundžić** iz Subotice, a drugi je par **Petar Tikvicki** i **Suzana Matković**. Stipan i Ruža su uigrani risarski par, a Ruža ističe da joj rad nikada nije bio težak, da je nerad mnogo teži.

U sklopu ove manifestacije, na starinski način kuhala se i tarana koju su na radionici u Đurđinu napravile žene. Kako naglašavaju organizatori, *Takmičenje*

risara je manifestacija kojom se na autentični način želi prikazati rad na njivi, kosidba, vršidba, pa i ono što su risari jeli.

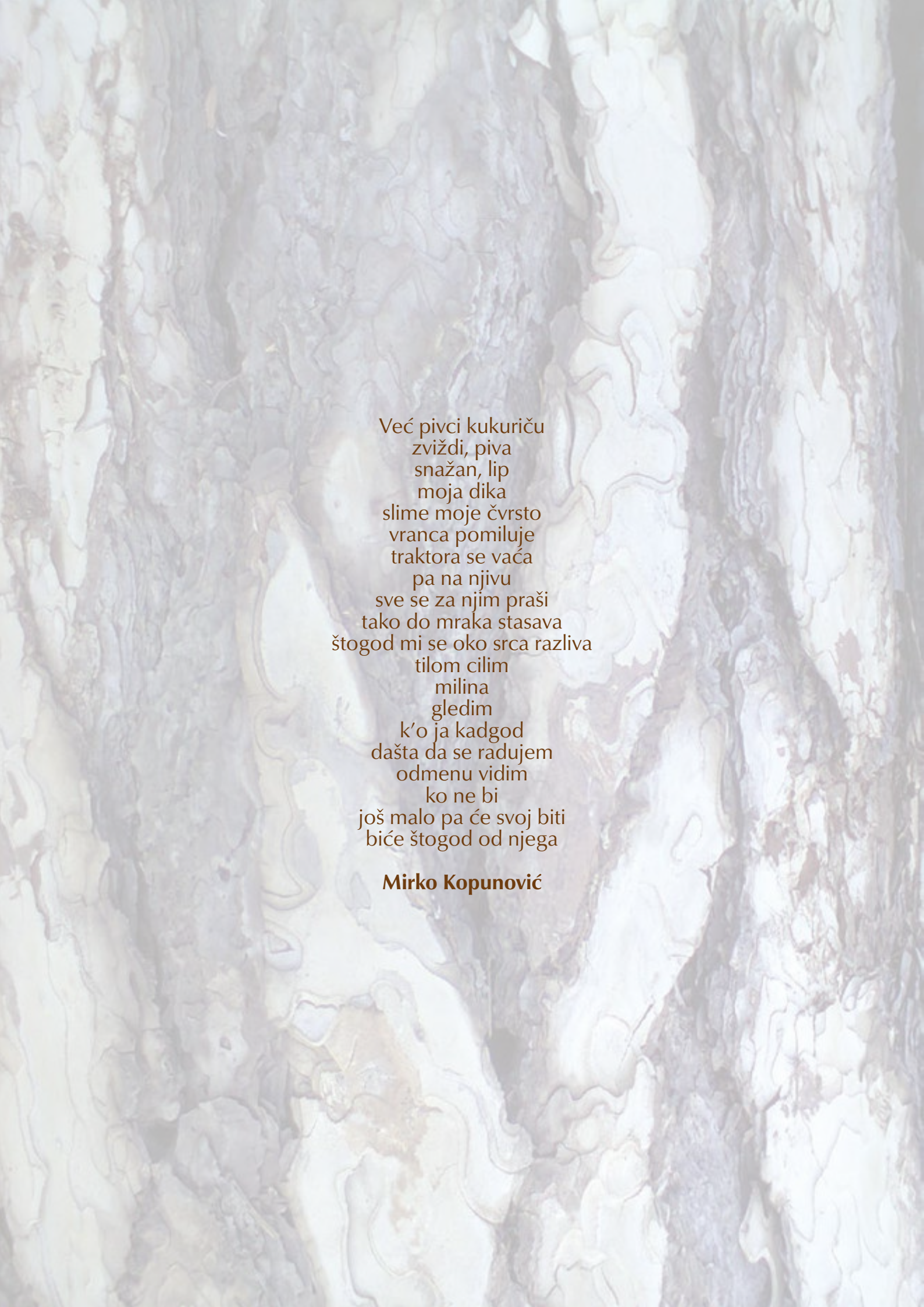
Počasni gost ove dugogodišnje manifestacije bio je Institut za ratarstvo i povrtlarstvo u Novom Sadu, a veleposlanika Bakotu osobito je oduševio risarski ručak.

Tijekom manifestacije prikazan je rad na starim strojevima i vršalici, upriličen je i folklorni nastup kao i „Kasalisica“, dječja igra na strnjiki. Prije svečane „užne“, proglašeni su pobjednici Takmičenja risara te dodijeljene nagrade i zahvalnice.

Priredila: Nela Skenderović

Već pivci kukuriču
zviždi, piva
snažan, lip
moja dika
slime moje čvrsto
vranca pomiluje
traktora se vaća
pa na njivu
sve se za njim praši
tako do mraka stasava
štogod mi se oko srca razliva
tilom cilim
milina
gledim
k'o ja kadgod
dašta da se radujem
odmenu vidim
ko ne bi
još malo pa će svoj biti
biće štogod od njega

Mirko Kopunović

Dužijanca malenih

Manifestacija *Dužijanca malenih*, koja je 2019. godine organizirana po 12. put, proslavljena je 2. lipnja u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Svečanu misu je predslavio mons. **Stjepan Beretić** u zajedništvu s predsjednikom Katoličkog društva *Ivan Antunović vlč. dr. Ivicom Ivankovićem Radakom*. Osim gradskog malog bandaša **Matije Matkovića** iz župe sv. Roka i male bandašice **Petre Ivković Ivandekić** iz župe Uskrsnuća Isusova, slavlju su nazočili i mali bandaši i male bandašice iz okolnih mjesta. U nošnji su bila i druga djeca, a pjevanje pod misom je predvodio Katedralni dječji zbor *Zlatni klasovi*.

Prije tri godine, za *Dužijancu malenih* uvedene su i *dičije sigre brez granica*, koje su ovoga puta održane 1. lipnja u dvorani OŠ „Széchenyi István” u Subotici. Ni loše vrijeme niti kiša nisu mogli spriječiti da se više od stotinu djece – natjecatelja, okupi i da se održe *dičije sigre brez granica*, koje su umjesto na gradskom trgu u Subotici održane u spomenutoj školi.

Na natjecanju u kvizu znanja i poligonu spretnosti sudjelovali su učenici šest subotičkih osnovnih škola: „Széchenyi István”, „Jovan Jovanović Zmaj”, „Sveti Sava”, „Ivan Milutinović”, „Matko Vuković” i „Jovan Mikić”. Svaka škola imala je svoju ekipu natjecatelja,

Dičije sigre brez granica

a sve igre i pitanja bili su usko vezani za *Dužijancu i ris*. Tako su djeca „oblačila risara i risarušu“, pripremala *risarski ručak*, gađala *fracčkom*, pravila *lakumiće*... Pobjedu su odnijeli učenici OŠ „Jovan Jovanović Zmaj“, koji su za svoju školu osvojili računalo. Drugo mjesto pripalo je učenicima OŠ „Széchenyi István“, dok su treći bili učenici OŠ „Matko Vuković“.

Kao što je na otvorenju ovih igra rekla **Nataša Aleksić**, članica Gradskog vijeća Subotice zadužena za ob-

razovanje, svi koji su sudjelovali su zapravo i pobjednici. Bilo je ovo pravo bogatstvo različitosti, ujedinjeno oko *Dužijance malenih*. Tom prigodom organiziran je i *dičiji vašar*, a tijekom programa nastupile su i dječje folklorne skupine, i to članovi OKUD-a *Mladost* iz Subotice, HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta, HKPD-a *Đurđin* iz Đurđina i članovi HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

Priredila: Nela Skenderović (Izvor: Hrcko – Ž.V.)

DUŽIJANCA U ŽEDNIKU

Živo evanđelje bačke ravnice

Vjernici župe sv. Marka Evanđelista u Žedniku, 7. srpnja svečanim euharistijskim slavljem zahvalili su Bogu na daru kruha. Nositelji Dužijance bili su bandaš **Mario Kinčeš** i bandašica **Marija Pandžić**, te mali bandaš **Nikola Šarčević** i mala bandašica **Bojana Kopunović Legetin**.

Pripreme za proslavu *Dužijance* započele su ručnim košenjem žita, gdje su u župnom dvorištu djeca i mladi danima čistili žito i isto pripremili za pletenje vijenaca koji su krasili karuca bandaškog para. Vijence su plele spretno ruke bandašičina brata **Davora** i bandašice **Marije**. Krunu za *Dužijancu* isplela je župljanka **Ruža Davčik**, a perlice za sudionike u narodnim nošnjama **Đurdica Dulić**.

Svečano euharistijsko slavlje predslavio je mladomisnik **vlč. Luka Poljak** u koncelebraciji s mjesnim župnikom **preč. Željkom Šipekom**, **mons. Andrijom Anišićem**, **vlč. Draženom Dulićem** i **vlč. Miroslavom Orčićem**. Na samom početku kraljice su otpjevale *kraljičku pismu*, nakon koje je župnik Željko blagoslovio žito. Svetoj misi nazočio je lijepi broj mladih i

djece u narodnim nošnjama, a pozivu su se odazvali i gradski bandaški par, bandašica **Snežana Skenderović** i bandaš **Pavle Horvacki** te brojni gosti. Misno slavlje uzveličao je i župni zbor pod ravnanjem kantora **Nikole Ostrogonca**.

U prigodnoj homiliji, mladomisnik vlč. Poljak, među ostalim rekao je: „U današnje vrijeme nameće nam se jedno drugo pitanje, više nego sva ostala. Pitanje koje udara u same temelje ovoga običaja, kojega danas proslavljamo. To je pitanje identiteta. Što je *Dužijanca*? /.../ *Dužijanca* je živo evanđelje bačke ravnice. *Dužijanca* ne progovara o običajima, nošnji, kruni i vijencima od slame. *Dužijanca* progovara o odnosu jednoga naroda i njegovog ljubljenog Boga“.

U večernjim satima u Domu kulture priređen je kulturno-umjetnički program u organizaciji kulturnog odjela Mjesne zajednice, a nakon toga je uslijedilo *Bandašicino kolo*.

Priredila: Nela Skenderović (Izvor: Hrvatska riječ i Zvonik – Ž. V. & Ljubica Vukov)

DUŽIJANCA I KOLONIJA SLAMARKI U TAVANKUTU

Ljubav prema Bogu i ljudima

Proslava *Dužijance* u Tavankutu započela je 13. srpnja programom *Risarske večeri* na ljetnoj pozornici Etnosalaša *Balažević*.

U prvom dijelu programa nastupili su članovi Folklornog odjela HKPD-a *Matija Gubec*, a voditeljica Odjela za kulturu pri Hrvatskoj matici iseljenika **Snježana Jurišić** iz Zagreba, prigodnim je riječima zatvorila ovogodišnji XXXIV. saziv Prve kolonije naive u tehnici slame na kojem su sudjelovale 22 slammarke. Rad na koloniji vodila je poznata slamarka **Jozefina Skenderović**.

Prošlogodišnji bandaš i bandašica **Katarina Harangozo** i **Darko Vidaković** su predvoditeljskom paru *Dužijance* **Antoniji Rudić**, **Mladenu Bogešiću** te **Antoniji Vujić** i **Nikoli Vajhandu**, malom bandašu i bandašici, predali krunu koju je izradila **Jozefina Skenderović**. Tema krune bila je „Božja ljubav prema ljudima, međusobna ljubav, te ljubav prema *Dužijanci* i prema rodu i narodu”.

Nedjeljna misa zahvalnica služena je u tavankutskoj crkvi Presvetog Srca Isusova. Djeca i mladi članovi HKPD-a *Matija Gubec*, te gosti iz KUD-a *Ivan Goran Kovačić* iz Velike, u narodnim nošnjama okupili su se u crkvi da zajedno zahvale Bogu za novi kruh. Misno slavlje predslavio je župnik crkve sv. Roka iz Subotice, a ujedno i predsjednik UBH *Dužijanca* **mons. dr. Andrija Anišić** u koncelebraciji s mjesnim župnikom **Franjom Ivankovićem**.

U večernjim satima u dvorištu župe održano je *Bandašicino kolo*.

Uzvanici na *Dužijanci* bili su zamjenik ravnatelja HMI **Ivan Tepeš**, predstavnik HNV-a **Darko Sarić Lukendić**, načelnik Općine Stari Jankovci **Dragan**

Sudarević, narodni zastupnik **Tomislav Žigmanov**, predsjednik Općinskoga vijeća Stari Jankovci **Boris Dragičević** i voditeljica Odjela za kulturu HMI **Snježana Jurišić**.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – I. D.)

DUŽIJANCA U BAJMAKU

Zahvala u sjaju srebrnog jubileja

Svečanom misom zahvalnicom u crkvi sv. Petra i Pavla u Bajmaku, u nedjelju, 14. srpnja, proslavljena je *Dužijanca*. Na ovaj način i Bajmačani su zahvalili Bogu za kruh svagdašnji, ali i za četvrt stoljeća od kako je u Bajmaku održana prva dužijanca.

Predvoditelji žetvenih svečanosti u Bajmaku bili su bandaš **Egon Nad** i bandašica **Marijana Tumbas**, dok je mali bandaš bio **Danilo Jakovetić**, a mala bandašica **Ariana Varga**.

Misno slavlje predvodio je bajmački kapelan **vlč. Luka Poljak** uz koncelebraciju tamošnjeg župnika **vlč. Zsolta Bendea**.

U homiliji je vlč. Poljak među ostalim rekao: „Naše mjesto je mnogima postalo sinonim za podjele, za neslogu... Kada pogledaju na pročelje naše divne crkve, mnogi misle kako nas više nema. Ali, nakon današnjeg dana neće više ništa biti isto... Svaki klas žita

kojeg danas ponesete sa sobom neka bude sjeme nove nade i budućnosti među nama, u našem Bajmaku.“ Radost zajedništva i mnoštvo vjernika koje je ispunilo bajmačku crkvu pridonijeli su da se *Dužijanca* u Bajmaku proslavi u sjaju srebrnog jubileja.

Slavlju i zahvali prethodilo je i odricanje i rad. Dva tjedna prije *Dužijance*, oko 30 djece i mladih okupilo se u domu obitelji **Petreš**, gdje se čistilo žito, pleli vijenci, kao i kruna od slame. Valja istaknuti kako je ova obitelj prije četvrt stoljeća dala i prvog bajmačkog bandaša, a danas **Marija Petreš** neumorno okuplja mlade i prenosi znanje pletenja vijenaca na mlade naraštaje.

U večernjim satima, kako je već uobičajeno, u dvorištu župe održano je *Bandašicino kolo* u kojem je okupljene zabavljao ansambl „San“.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V.)

DUŽIJANCA U LEMEŠU

Lemeškim fijakerom

Centralni dio proslave *Dužijance* u Lemešu bila je sveta misa 14. srpnja u crkvi Blažene Djevice Marije, koju je predslavio mjesni župnik vlč. **Antal Egedi**.

Čast da budu bandaš i bandašica imali su **Boris Dujmović** i **Marija Kovač**, kao i mali bandaš **Petar Pekan** i mala bandašica **Ivana Ivanković**. Sudionici i gosti *Dužijance* okupili su se u Domu kulture, odakle su u svečanoj povorci došli do crkve u kojoj se služila misa. Bandaš i bandašica potom su dužnosnicima Mjesne zajednice predali kruh od novog žita, a nakon toga je uslijedio obilazak kuća bandaša i bandašice fijakerom.

HBKUD *Lemeš* iz Lemeša organiziralo je trodnevnu proslavu mjesne *Dužijance*, koja je započela 11. srpnja likovnom kolonijom na salašu Vujević-Ileš. Ve-

čer pred *Dužijancu* priređen je kulturno-umjetnički program „U avliji kod baće i nane“ u kome su sudjelovala društva iz Lemeša i Sombora.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V.)

85. DUŽIONICA U SOMBORU

Bogu hvala za kruh

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Vladimir Nazor* iz Sombora organiziralo je 85. *Dužionicu*. Bandaš i bandašica *Dužionice* 2019. bili su **Tomislav Čeljuska** i **Nikoleta Malenić**.

Proslava *Dužionice* počela je okupljanjem sudionika u Hrvatskom domu. U svečanoj povorci sudjelovale su udruge iz Lemeša, Monoštora, Berega i Žednika. Svečana misa na kojoj je posvećen kruh od novog žita, slavljena je u crkvi Presvetoga Trojstva, a predslavio ju je vlč. **Ivica Ivanković Radak**. Posvećeni kruh od novog žita sudionici *Dužionice* predali su simbolično gradonačelnici Sombora **Dušanki Golubović**. Proslavi *Dužionice* nazočili su **Mihael Tomšić** u ime Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, predsjednik IO HNV-a **Lazar Cvijin** i ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**.

Dužionica je započela izložbom u Gradskom muzeju u Somboru. Kroz stare fotografije, oruđa koja su se koristila u žetvi i tradicijsko radno ruho, predstavljena je 85 godina duga povijest javne proslave *Dužionice* u Somboru. U suradnji s Katoličkim društvom *Ivan Antunović* upriličena je i književna večer u Hrvatskom domu, a ove godine bila je u znaku 25. obljetnice Katoličkog lista *Zvonik*.

Izvor: Hrvatska riječ – Z. V.

DUŽIJANCA U MALOJ BOSNI

Zemlja je dar Božji

Svečanim ulaskom u crkvu i blagoslovom ovogodišnjeg žita započela je proslava *Dužijance* u župi Presvetog Trojstva u Maloj Bosni. Predvoditelji žetvenih svečanosti, bandaš **Marinko Vidaković Dokman** i bandašica **Snežana Lulić**, prinijeli su na oltar kruh od novog brašna, kao i *krunu Dužijance* u Maloj Bosni. U tome su im pomogli mali bandaš **Matěj Vujković Lamić** i dvije male bandašice, **Dragana Jurić** i **Ivana Tikvicki**.

Euharistijsko slavlje predslavio je vlč. **Dražen Skenderović** uz **mons. dr. Andriju Anišića**, župnika domaćina, vlč. **Dragana Muharema** i uz pomoć bogoslova **Bogdana Rudinskog**.

U prigodnoj homiliji vlč. Skenderović istaknuo je značaj zemlje za čovjeka, te je naglasio kako je zemlja dar od Boga i da Bog po plodnosti zemlje pokazuje svoju naklonost prema čovjeku. „Čovjek, iako je slika Božja i prvi među ostalim stvorenjima, nema nikakva prava nad zemljom. Vlasništvo nad njom nije njegova stečevina koju je radom zaradio, nego suprotno tome, čovjeku je zemlja dar, koji zahtijeva uzdarje.”

Kruna *Dužijance* u Maloj Bosni bila je slika od slame, koju je izradila slamarka **Kata Skenderović**, a tema je zahvala za 10 godina svećeništva tamošnjeg župnika vlč. Dragana Muharema. Na slici su prikazani simboli svećeničkog poziva: evanđelistar, štola, kalež i hostija, te slova ADSUM koja na latinskom znače „Evo me”, a to su riječi koje svećenik izgovara kod svećeničkog ređenja. Također, na slici su i godine 2009./19. koje predstavljaju deset godina svećeništva.

Bandašicino kolo je nakon nekoliko odigranih kola omela kiša, ali slavlje *Dužijance* je uz ansambl „Ruže” nastavljeno u župnoj dvorani.

Priredila Nela Skenderović (Izvor: Hrvatska riječ - Ž. V.)

Foto: Snežana Vujković Lamić

DUŽIJANCA U MIRGEŠU

Skromna zahvala velikog srca

Dužijanca u Mirgešu održana je u nedjelju, 4. kolovoza, u mjesnom Domu kulture. Iako ovo mjesto još uvijek nema katoličku crkvu, svake godine Mirgešani se okupe kako bi zahvalili Bogu za kruh svagdašnji, za darove i plodove zemlje koju marljivo obrađuju.

Misno slavlje predslavio je mladomisnik, župni vikar u Bajmaku **vlč. Luka Poljak** u koncelebraciji župnika župe sv. Roka iz Subotice i predsjednika UBH *Dužijanca* **mons. dr. Andrije Anišića**.

Dunja Juhas i **Relja Gazdek** bili su mali bandaš i bandašica u Mirgešu, koji su ujedno preuzeli i ulogu velikog bandaša i bandašice.

Mjesto okupljanja u ovom selu je križ, a on se kao simbol vjere našao i na kruni *Dužijance* – slici od slame koju je izradila slamarka **Marija Dulić**. Nakon mise uslijedio je scenski prikaz *pogodbe risa*, a potom i tradicionalno *Bandašicino kolo* u kojem je goste zabavljao ansambl „Amajlija“.

Izvor: Hrvatska riječ

DUŽIJANCA U ĐURĐINU

Bogu hvala

Euharistijskim slavljem u nedjelju, 4. kolovoza, proslavljena je *Dužijanca* u Đurđinu. Nositelji žetvene svečanosti ovoga mjesta bili su bandaš **Tomislav Stipić** i bandašica **Helena Štrbo**, dok su male bandašice bile **Sara Dulić** i **Ana Horvacki**. U prepunoj crkvi sv. Josipa Radnika misu je predslavio kapelan iz Novog Sada, **Danijel Katačić**, uz koncelebraciju mjesnog župnika

Dražena Dulića, umirovljenog vlč. **Miroslava Orčića**, kapelana bajmačke župe **Luke Poljaka** te direktora Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* i župnika subotičke župe sv. Roka **mons. Andrije Anišića**.

Kruna ovogodišnje *Dužijance* u Đurđinu, koju su na oltar prinijeli bandaš i bandašica, bila je u obliku srca koje predstavlja zemlju i ljude. U središtu *kruna* je Gospin znak i poziv da u našim srcima trebamo imati mjesta za molitvu i Boga. *Kruna* je djelo ruku slamarke **Marije Vidaković**.

Navečer je održano *Bandašicino kolo* kome je prethodila nova manifestacija Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva Đurđin „Rič po dermom“.

Izvor: Hrvatska riječ – Josipa D.

KNJIŽEVNA VEČER KATOLIČKOG DRUŠTVA „IVAN ANTUNOVIĆ“

25. obljetnica djelovanja zбора „Collegium Musicum Catholicum“

U organizaciji Katoličkog društva *Ivan Antunović*, 8. kolovoza u svečanoj dvorani HKC *Bunjevačko kolo* u Subotici održana je tradicionalna književna večer uoči središnje proslave *Dužijance 2019.*, koju Katoličko društvo slavi i kao svoj dan.

Književna večer bila je posvećena 25. obljetnici djelovanja zбора „Collegium Musicum Catholicum“. Na početku večeri brojne posjetitelje pozdravio je **vlač. dr. Ivica Ivanković Radak**, predsjednik Katoličkog društva *Ivan Antunović*.

Usljedio je izlaganje **mo. Miroslava Stantića** o Đuri Arnoldu, priređivaču *Pismenika* iz 1819., tiskanog u Osijeku prije 200 godina, prve pjesmarice bačkih Hrvata.

Potom je profesorica glazbe **Emina Tikvicki** govorila o povijesti zбора koji je utemeljen 1994. godine u župi Isusova Uskrsnuća u Subotici. Zborom je u početku ravnala **s. Bernardica Đukić** iz Družbe sestara Naše Gospe, potom **Nela Skenderović**, a danas zborom ravna Miroslav Stantić. Sastoji se iz komornog (omladinskog) mješovitog zбора i komornog sastava, čime se postiže svojevrsna sinteza u prezentiranju sakralne glazbene baštine kao spoj amaterizma

(mješoviti zbor) i profesionalizma (instrumentalni izvođači). Uloga zбора danas je prenositi umjetnost sakralne glazbe putem koncertiranja, nastupima u raznim prigodama i dakako uljepšavanjem liturgijskih slavlja, te onih koji se organiziraju u okviru hrvatske zajednice u Vojvodini. S tom svrhom, ansambl je sudjelovao u mnogim prijenosima za radio i televiziju te snimao za potrebe istih. Na reperto-

aru zbora nalaze se skladbe od gregorijanike preko skladba iz svih epoha i stilova do suvremenih skladatelja našega doba. Zbor njeguje djela hrvatskih skladatelja, s osobitim naglaskom na skladbe zavičajnog skladatelja Albe Vidakovića.

Dodjela nagrada „Ivan Antunović“

Tijekom večeri vlč. dr. Ivica Ivanković Radak dodijelio je Nagrade „Ivan Antunović“ za iznimne zasluge u njegovanju i očuvanju kulture, povijesti i duhovnosti Hrvata u Bačkoj te promicanju kršćanskih vrijednosti u društvu i sredini u kojoj živimo. Svake godine Društvo dodjeljuje ovu nagradu jednom zaslužnom po-

jedincu, udruzi i brojnoj obitelji. **Josip Dumendžić Meštar** dobitnik je nagrade koja se dodjeljuje pojedincu za zalaganje u vrijednostima za koje se nagrada dodjeljuje. Pjesnik, zapisivač narodne i kulturne baštine šokačkih Hrvata iz Podunavlja, vjerni dugogodišnji suradnik Katoličkog lista *Zvonik* i *Subotička Danica*. Aktivni vjernik župe sv. Ilije u Bođanima. Druga nagrada redovito se dodjeljuje jednoj hrvatskoj instituciji, udruzi ili neformalnoj zajedničkoj inicijativi. Duhovni projekt mladih na subotičkim župama – **Oratorij** dobio je nagradu koja se dodjeljuje udruzi. Ovo je cijeli pokret inspiriran don Boscom, koji okuplja stotinjak djece, uz veliki broj volontera i mladih, a stariji im pomažu u drugom planu. U ime Oratorija, nagradu je primila **Vedrana Cvijin** sa suradnicima. Nagrada za brojnu obitelj pripala je obitelji **Ivana** i **Marine Piuković** iz župe sv. Roka u Subotici. U obitelji raste četvero djece: **Marija, Ana, Pavao** i **Roko**. Dvije starije sestre Marija i Ana već su odrasle, studiraju ili rade, dok su Pavao i Roko u osnovnoj školi. Svi su pohađali vrtić i nastavu na hrvatskome jeziku, aktivni su u svojoj župi i na drugim područjima. Majka Marina je dala svoj osobiti doprinos u vrtiću Marija Petković – „Sunčica“, dok su sva djeca prošla stopama tate Ivana, te su prošli glazbenu naobrazbu.

Ovom su prigodom proglašeni i najljepše aranžirani izlozi u povodu *Dužijance*. Prva nagrada pripala je izlogu u butiku „Mondo“, aranžman nosi naslov „Bandašicina oprava“, a aranžirale su ga **Marina Piuković** i **Slavica Temunović**. Voditeljica književne večeri bila je **Lucija Ivanković Radaković**.

Priredila: Nela Skenderović (Izvor: Hrvatska riječ, Zvonik, UBH *Dužijanca*)

IZLOŽBA RADOVA OD SLAME S XXXIV. SAZIVA PRVE KOLONIJE NAIVE U TEHNICI SLAME U TAVANKUTU

Slike s pogledom u budućnost

Izložba radova od slame nastalih na XXXIV. sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu održanom od 6. do 13. srpnja, otvorena je u okviru proslave *Dužijance* 9. kolovoza u predvorju Gradske kuće.

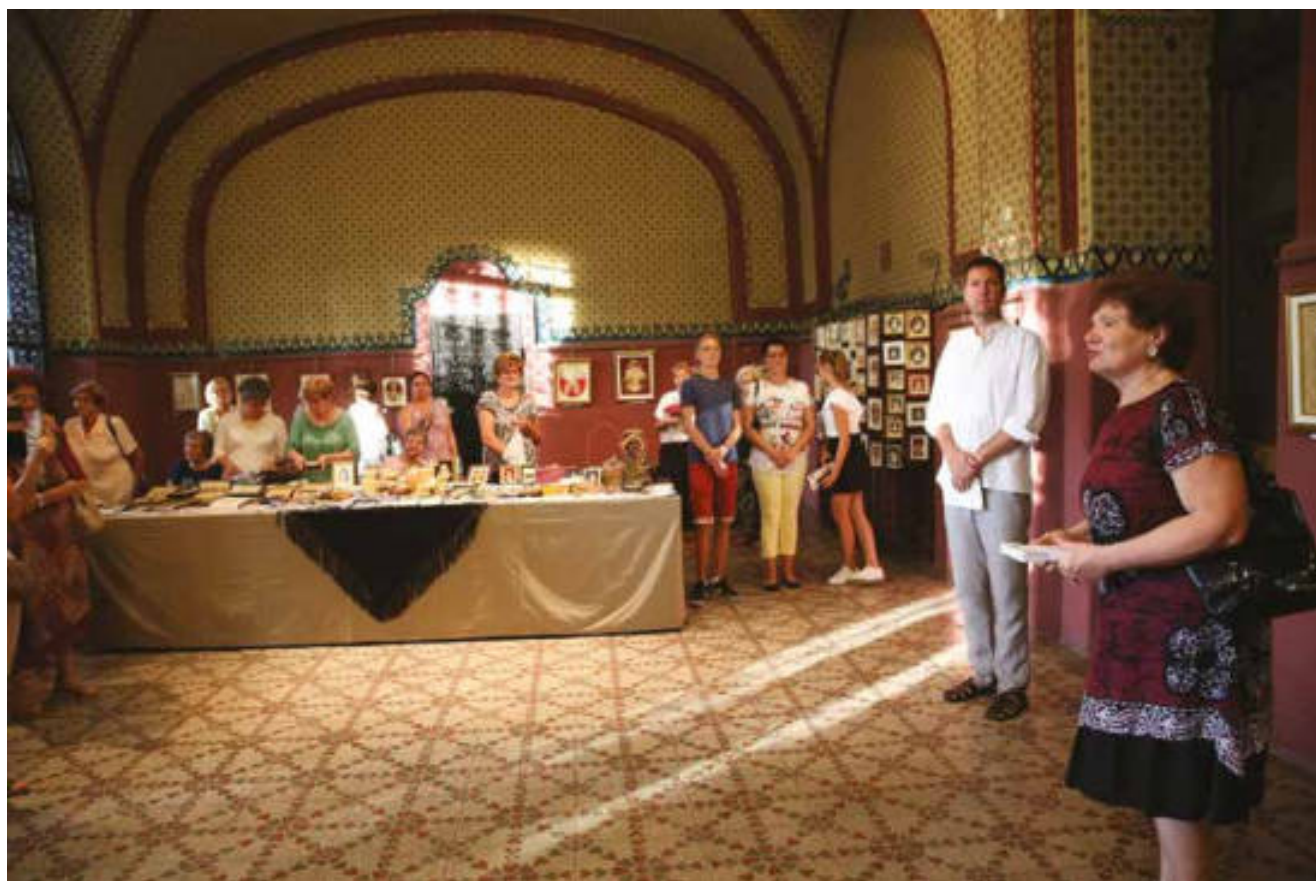
Predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta **Lađislav Suknović**, otvarajući izložbu rekao je kako ga je osobito dojmio motivirajući pogled u budućnost koji je, osim tradicionalnih motiva – salaša, uočio na slikama. „Na velikom broju slika vidimo pendžere, izlazak sunca, puno života na salašima. Rekao bih da je to prikaz jedne naše budućnosti i sigurne garancije u ono što radimo i na putu na kojem se nalazimo. Jedan od motiva su i bunjevačke papuče koje isto naglašavaju koračanje u budućnost.”

Ujedno je iskazao važnost sudjelovanja naših slamarke na raznim događanjima diljem svijeta, kako bi pokazale na koji način rade, te s ciljem da u Tavankut i Suboticu donesu nova saznanja.

Voditeljica *Cupčevog* Slamarskog odjela **Jozefina Skenderović** je, među ostalim, izrazila zadovoljstvo što su se na koloniji pojavila dva nova imena, ali i iskazala žalost što se odjel, iako je do sada velikom broju mladih preneseno umijeće rada sa slamom, ne pomlađuje.

Slamarke kojima su već tradicionalno podijeljene zahvalnice za sudjelovanje na koloniji su: **Jozefina Skenderović, Katarina Skenderović, Marija Vojnić, Nedeljka Šarčević, Edita Petrekanić-Bačić, Zorica Čakić, Vera Bašić Palković, Mira Perčić, Kata Kujundžić, Marija Dulić, Marija Rukavina Prčić, Biserka Horvacki, Nevenka Obradović, Dobrinka Babijanović, Rozalija Tot Kiš, Marija Sarić, Slavica Godar, Marija Gabrić, Kristina Kovačić Raguž, Branka Vujić, Ana Šujić, Lozika Homolja, Višnja Kovačić, Lara Šegina, Katarina Šegina i Katarina Vujić.**

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – I. P. S.)

Tamburaška večer i izbor pratitelja bandaša i bandašice

Petak, 9. kolovoza, bio je rezerviran za tamburaše i izbor pratitelja bandaša i bandašice. Tijekom večeri smjenjivali su se tamburaški ansambli i Subotičanima i gostima osigurali tri sata kulturnog programa. Nastupili su ansambli: „Ruže“, „Amajlija“, „San“, „Uspomena“ i „Hajo“.

Bandaša i bandašicu okupljenim građanima predstavio je katedralni župnik **mons. Stjepan Beretić**. Istu večer izabrani su i pratitelji bandaša i bandašice: treći pratitelji su bili **Magdalena Temunović** i **David Čota**, drugi pratitelji **Regina Dulić** i **David Bedić**, dok je titula *najlipči* pratitelja *Dužijance* 2019. pripala **Dunji Šimić** i **Filipu Sarčeviću**.

Tijekom večeri uručene su i nagrade najboljim aranžerima izloga. Prva nagrada pripala je **Marini Piuković** i **Slavici Temunović**, druga **Iris Miljački**, **Emini Kujun-**

Martina Stantić, Kristina Križan, Milica Pečerić, Marin Jaramazović i Jelena Lipozenčić

džić i **Nadi Sudarević**, a treća **Zorici Ivković**, **Heleni Štrbo** i **Vesni Čović**.

Priredila: **Nela Skenderović** (Izvor: Zvonik – Ž. V.)

Pratitelji bandaša i bandašice

Nagrađeni aranžeri izloga

Ansambli „Amajlija“

Ansambli „Hajo“

Ansambli „Uspomena“

Ansambli „Ruže“

Ansambli „San“

Večernja u katedrali

U subotu, 10. kolovoza u 18 sati, molila se svečana Večernja u katedrali-bazilici sv. Terezije, koju je predvodio katedralni župnik **mons. Stjepan Beretić**. Na početku Večernje subotički biskup **mons. dr. Ivan Pénzes** pozdravio je dragog gosta Dužijance 2019., **mons. dr. Ivana Šaška**, pomoćnog biskupa zagrebačkog.

„Preuzvišeni i dragi biskupe Ivane, hvala Ti što si prihvatio naš poziv! Koristim prigodu još jedanput izraziti zahvalnost svih nas što si prošle godine u zagrebačkoj prvostolnici predvodio misno slavlje, kojim smo ondje proslavili dužijancu. Za sve nas je to bio neponovljiv i jedinstven događaj“, rekao je biskup Pénzes.

Večernja molitva bila je pjevana, a pjevanje je predvodio Katedralni zbor *Albe Vidaković* pod ravnanjem **Miroslava Stantića**.

Prigodnu propovijed održao je mons. Beretić. Na početku se prisjetio prošlogodišnje Dužijance u Zagrebu: *Kako je lijepa naša zahvalnost, neki su prošle*

godine doživjeli i na Dužijanci u Zagrebu. Bio je to doživljaj za srce, za oko, za uho. Molitvu i zahvalu dužijance čujem u pjesmi Drage Britvića „Bože, čuvaj Hrvatsku“. Kako moli Boga, da čuva njegov dragi dom i ljude koji blaguju pri oltaru Gospodinovu. I mi želimo da se sliju molitve sve u jedan glas, čuvaj, Bože, ovo sveto tle, blagoslovi nas. /.../ Vidjeti bačku

mladost u Zagrebu u bunjevačkoj, šokačkoj nošnji, vidjeti toliko mladića i djevojaka 400 kilometara daleko od Dunava – to je doživljaj za oko. Toliko mladih prilazi Gospodinovu oltaru slaviti zahvalnu euharistiju – i to je doživljaj za oko. I pjevanje na ovoj zagrebačkoj svetoj misi bilo je svjedočki ispjevana vjeroispovijest. Nošnja, ne samo bačka već i ona iz Srijema, mnoštvo mladih i raspjevano zajedništvo – to je sve zajedno doživljaj za srce. I nadasve doživljaj za dušu! I to je naša dužijanca. Pred Bogom se u zahvalnosti ljepotom svečane naše nošnje zna ponositi i dijete i mlado i staro.

Potom je naglasio da je srce Dužijance zahvala Bogu: Večeras nismo došli u našu stolnu crkvu u nošnji, ali smo donijeli srce zahvalno, radosno i ponosno. To je srce dužijance. Došli smo hvaliti i blagoslivljati ime Gospodnje. Stoluje Gospodin Bog u visinama, a prati nas na svim našim putovima. Večeras zahvaljujemo Bogu za pokošenu pšenicu. Zahvaljujemo za uslišane molitve. Zahvaljujemo za zlatna polja. Psalmist pita: „Što da uzvratim Gospodinu za sve što mi je učinio?“ Pita pa odgovara: „Uzet ću čašu spasenja i zazvati ime Gospodnje“. Nema dužijance bez svetoga kruha i bez kaleža. Nema dužijance bez svete mise. Sutra ćemo ispuniti obećanje psalmista pa ćemo prinijeti žrtve zahvalne. Tebe, Boga hvalimo – to je pjesma naše dužijance. Hvala Ti, Bože i za orače i za sijače,

hvala ti za sve koji su nam po tvome blagoslovu osigurali novi kruh. Rodila nas naša i Kokićeva „ravan plodna i bez kraja“. Rodila nas zemlja gdje mriši brazda, poljski cvit. Tu smo na zemlji gdje je nebo plavo puno sjaja, gdje se čuju vedre pisme, gdje živi sriće svit. Ravan plodna i bez kraja, žitom, cvićem mriši sva: to je Bačka – kutić raja, to je zemlja ponosna... (Aleksa Kokić, Bačka).

Dok se pjevao „Magnificat“, bandaš i bandašica, **Snežana Skenderović** i **Pavle Horvacki**, prinijeli su na oltar krunu Dužijance koju je i ovoga puta izradila slamarka **Jozefa Skenderović** iz Subotice. Kruna je simbolizirala rad i mar naših zemljoradnika kojim sebi i svojim obiteljima, kao i mnogim drugima, privređuju kruh svagdašnji. Ona simbolizira zahvalu Bogu za kišu „ranu i kasnu“ i na svim milostima ali i želju bunjevačkih Hrvata da ostanu u savezu s njim, da ostanu vjerni njemu, svojoj Katoličkoj Crkvi i svom hrvatskom narodu – bunjevačkom rodu.

Na kraju Večernje, okupljenim vjericima obratio se i biskup Šaško, izrazivši svoju radost što može biti dionik slavlja 109. Dužijance, prisjećajući se sa zahvalnošću svega onoga što je prošle godine doživio na manifestaciji Dužijanca u Zagrebu.

Priredila: Nela Skenderović (Izvor: HKM/IKA)

Skupština risara i Folklorna večer

U večernjim satima 9. kolovoza, na glavnom gradskom trgu u Subotici održana je *Skupština risara*, a potom i *Folklorna večer*.

Nakon svečane *Večernje*, risari i risaruše položili su vijence od žita na spomenik „Risaru“ i na bistu Blaška Rajića koji se nalaze u parku ispred Gradske

kuće. Risari s ovogodišnje manifestacije *Takmičenje risara* upriličili su scenski prikaz običaja pogodbe risara s gazdom. Nakon uspješnog dogovora uslijedila je *Folklorna večer* na kojoj su nastupila kulturno-umjetnička društva: HKC *Bunjevačko kolo* Subotica, KUD

Vuk Karadžić Temerin, HKPD *Matija Gubec* Tavanakut, OKUD *Mladost* Subotica, KUD *Mirče Acev*, Prilep (Makedonija), MKC *Népkör* Subotica, KUD *Šoko Patković Bobota* (Vukovarsko-srijemska županija) Hrvatska i HKUD *Kolo* iz Subotice.

Ispraćaj iz kolijevke dužijance

Središnje slavlje Dužijance, u nedjelju, 11. kolovoza, započelo je tradicionalnim ispraćajem bandaša i bandašica iz crkve sv. Roka u kojoj je 1911. godine proslavljena prva dužijanica. **Mons. dr. Andrija Anišić** pozdravio je gradskog bandaša **Pavla Horvackog** i bandašicu **Snežanu Skenderović**, te bandaše i bandašice iz Sombora, Lemeša, Žednika, Đurđina, Tavankuta, Male Bosne i Mirgeša, kao i malu bandašicu **Petru Ivković Ivandekić** i malog bandaša **Matiju Matkovića**. On je u zajedništvu sa župnim vikarom **Draženom Skenderovićem** blagoslovio i ispratio tu divnu „četu“ djece i mladih u bunjevačkoj narodnoj nošnji. Na misu zahvalnicu iz te crkve su u katedralu pošle i poznate „Kerske kraljice“ sa **s. Silvanom Milan** i **s. Jasnom Crnković** na čelu, te pratioci bandaša i bandašice.

Obredom i blagoslovom bandaša i bandašice organizatori žele sačuvati uspomenu na mons. Blaška Ra-

jića, župnika te župe, kao i na samu crkvu sv. Roka u kojoj je on slavio prvu dužijancu u crkvi, te na *Katoličko divojačko društvo*, koje je sve do II. svjetskog rata bilo organizator te manifestacije.

Misa zahvalnica u subotičkoj katedrali

109. Dužijance i 26. obljetnice zajedničkoga slavlja Dužijance

Misa zahvalnica 109. Dužijance u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije počela je svečanim ulazom djece i mladih u narodnim nošnjama s bandašom i bandašicom na čelu, te katedralnim župnikom **mons. Stjepanom Beretićem** koji ih je ondje dočekaao. Na misi, najvažnijem događaju u proslavi *Dužijance*, koja svake godine okupi najveći broj vjernika, nazočni su bili i predstavnici političkog života na republičkoj, pokrajinskoj i lokalnim razi-

Prije početka koncelebriranoga euharistijskoga slavlja koje je predvodio biskup **Ivan Šaško**, sve okupljene pozdravio je domaćin biskup **Ivan Pénzes**. Među koncelebrantima bila su i četvorica ovogodišnjih mladomisnika Subotičke biskupije.

Na početku mise blagoslovljeni su klasovi žita koji su kasnije podijeljeni svim sudionicima na misi, a zatim je biskup Šaško prošao katedralom i blagoslovio okupljene. Božju riječ su čitali bandaš Pavle

nama, predstavnici diplomatskog zbora, kao i predstavnici kulturnih, obrazovnih i drugih društvenih ustanova. Po prvi puta ove godine proslavi *Dužijance* nazočio je **Gordan Bakota**, izvanredni i opunomoćeni veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu, kao i **Tibor Navracsics**, član Europske komisije i povjerenik za kulturu, obrazovanje, sport i mladež pri Europskoj uniji u Bruxellesu, koji je bio i osobni pokrovitelj *Dužijance 2019*.

i bandašica Snežana, a molitve vjernika predmolili su mladi u narodnim nošnjama. Oni su na oltar prinijeli i euharistijske darove i plodove zemlje, a bandaši i bandašice iz mjesta u kojima se također slavi dužijanca pokazali su biskupu gostu simbole svojih ovogodišnjih dužijanci. Krunu *Dužijance* prinijeli su bandaš i bandašica, a starješine *Dužijance* **prim. dr. Marko Sente** i **Lazar Cvijin**, prinijeli su somun kruha.

SNAGA I MUDROST MALENOSTI

U propovijedi, pomoćni biskup zagrebački Ivan Šaško prisjetio se prošlogodišnje *Dužijance u Zagrebu* sa zahvalnošću Gospodinu na svjedočanstvu koje pružamo, čuvajući i prenoseći dragocjenu predaju, budeći oduševljenje za budućnost. Prenio je pozdrave i blagoslov kardinala Josipa Bozanića. *S nestrpljenjem sam čekao ponovno zajedništvo, da bih ovdje, na izvoru, još dublje pronicao i razmatrao čudesni splet vrednota koje su spojene u Dužijanci: vjera u Boga, prepoznavanje dostojanstva čovjeka, suradništvo sa Stvoriteljem, ljubav prema bližnjima, poštova-*

nje stvorenoga svijeta, kultura i identitet bunjevačkih Hrvata, zahvalnost za darove, veličina koja služi, poniznost koja vidi vječnost, istaknuo je biskup Šaško.

Rekavši kako se u nas, pritisnute raznim kušnjama, može uvući nesigurnost i tjeskoba, biskup je istaknuo kako *ovdje ponovno susrećemo Božju riječ koja ponavlja svakomu od nas, a osobito nama kao zajednici vjernika, kao Crkvi: „Ne boj se stado malo. Gdje vam je blago, ondje će vam biti i srce..“.* Gledajući nas u ovome euharistijskom ozračju, na zahvalnosti na plodovima zemlje i svemu što obuhvaća *Dužijanca, usuđujem se u tim Isusovim riječima čitati najveću zapreku za ljudsku sreću i nedostatke u na-*

šim suvremenim društvima. No, Isus nam daje srce, daje nam radosnu vijest da bismo se trajno vraćali na ispravan put. On je put koji vodi ka ispunjenosti, koji liječi bolesti naše suvremenosti. Taj Isusov odgovor moguće je vidjeti upravo u Dužijanci. U ovome što pred sobom gledam, uvijek stojim s divljenjem. Ovdje je sažetak mudrosti životnoga iskustva, ljudskih očekivanja i kulturalnih oblika sposobnih prenositi smisao. Nismo li svakoga dana suočeni s nekim strahom? Nismo li pred nekom prijetnjom koja unosi tjeskobu u naše živote? Ne osjećamo li se pred tolikim događanjima pred otajstvom zla premalenima i preslabima? A Isus je radosna vijest. Nije došao da bi nas prignječio u našem grijehu ili uronio u strah nego je došao navijestiti pohvalu malenosti koja zahvaćena Bogom pokazuje veličinu. Svijet trajno donosi prijetnju i strah i obescjenjuje malenost, a kršćanstvo, kultura koja raste iz njega dokida strah i pokazuje snagu malenosti. U Dužijanci se ispod veličanstvenih i velebnih remek dijela nalazi snaga i mudrost malenosti. Snaga radosti koja provire iz svakoga dijela njezina izražaja. Ti detalji koji se njeguju, koje primjećuje ljubav, i danas su pred nama. I u tome me uvijek privuče ljepota, koja je izvezena negdje na rubovima ruva, života, na rubovima susreta. Radost koja se vidi u raznim cvjetnim motivima na širokim plohama, poput širokih polja i prostranstava ovdje u vašem kraju. Ta radost je i šling, koji otvaranjem malenih praznina mijenja jednoličnost i dopušta vidjeti u toj jednoličnosti radost i maštovitost. Sve je to čovjek u ovome ozračju učio i pohranio.

Gordan Bakota i Tibor Navracsics

Učio je od mudrosti malenoga sjemena, naznačio je propovjednik.

Biskup Šaško istaknuo je i važnost bdjenja i čekanja pronalazeći te vrednote i u Dužijanci. *Dužijanca u sebi ima ugrađeno čekanje. Ali, čekanje stvara napetost i muku na koju smo danas sve manje spremni. /.../ Naš je Gospodin u stvoreni svijet upisao čekanje kao važnu sastavnicu života koja se ne dopušta odstraniti. Uzalud se suvremenom tehnologijom želi ostaviti drukčiji dojam. Taj dojam kao krajnji učinak može imati samo nemir i razdražljivost na svim razinama, a ostaje istina da vrijeme traži vrijeme! Pa tako i strpljenje, a i u samoj je riječi sadržano i trpljenje. Budući da iščekivanje rađa i trpljenje, nastoji ga se ukloniti, a Bog nam na razne načine ponavlja: Nauči čekati. Zašto? Čekanje hrani vjeru i nadu, ali to je ponajprije zato što „čekanje i čekati” pripadaju „gla-*

golima ljubavi". Sluga koji je čekao srcem, koji je bio ustrajan, u konačnici se susreće s ljubavlju gospodara.

U završnom dijelu propovijedi mons. Šaško sažeo je mnoge vrednote i poruke dužijance koji imaju snagu ne samo zaliječiti suvremenost, nego ju obnoviti i dati novu snagu. Očito treba poći od malenosti, od poniznosti koja brzo uviđa što nas nadilazi, da ne budemo oholi; pomoću nje brzo uočavamo prolaznost i istinu da nas ništa prolazno ne može ispuniti te da u nama živi čežnja za vječnošću. Pozornost prema malenosti pak rađa osjetljivost za darovanost, osjetljivost prema bližnjima, sućut prema ljudskom trpljenju. Iz njega se razvija zajedništvo, baš kako vidimo u Dužijanci: zajedništvo ljudskosti, prihvaćanja, zajedništvo rada i slavlja. U svemu tome isprepletano je iščekivanje, strpljivost i zahvalnost na daru. Konačni plod je služenje bližnjima, poštovanje i radost u radosti drugoga čovjeka. Dužijanica ni u jednome svome dijelu nema nasilje... Nasilje je dokinuto snagom Kristova križa, vidljivoga u domovima; vidljivoga na predmetima, na odjeći, na poljima, raskrižjima, u ustanovama... Nakon svega, kada vidimo što je stvorilo predivnu živu baštinu Dužijance, pokušajmo u Crkvi, u obitelji, u društvenome životu progovoriti jezikom malenosti, vječnosti, iščekivanja, zahvalnosti, darovanosti, služenja i radosti, pozvao je biskup Šaško izrazivši uvjerenje da se taj jezik, temeljno jezik milosti, razumije svugdje. On po Dužijanci uvijek donosi radost. I nikada nije kasno učiti jezik otajstva ljubavi. Nastojmo danas, negdje „na rubu našega života“, otvoriti prostor za Kristov dar, poput šlinga, dopustiti da kroz taj otvor uđe vječnost koja preobražava, liječi i donosi

Crkvene starješine Lazar Cvijin i dr. Marko Sente

plodove. Sigurno postoji neka slamnata vlat, neznatna, koja nam se nudi za novu radost, zaključio je biskup Šaško, poručivši: Krist nam je svojim uskrsnućem i svojim Duhom u ruke, u srce, položio dragocjenu nit i prepustio nam da ljubavlju izvezemo radost za svoje bližnje, u kojoj je i naša radost.

Na euharistijskom slavlju Dužijance uvijek je osobito dojmljiv prikaz darova, kada mladi u nošnji prinose na oltar vino i vodu, plodove trsa i zemlje, te kada svaki bandaški par prinese krunu dužijance iz svoga mjesta.

Svečanosti liturgijskog slavlja Dužijance pridonio je i Katedralni zbor Albe Vidaković, kao i vokalni i instrumentalni solisti koji su svojim umijećem slavlje učinili veličanstvenim. Osobit dojam ostavio je ne-svakidašnji spoj roga i trublje uz orgulje, a sve pod ravnanjem **mo. Miroslava Stantića**.

Priredila: Nela Skenderović

Povorka i predaja kruha

Nakon zahvale Bogu, uslijedila je povorka kroz grad u kojoj su se sudionici *Dužijance* uputili ka središnjem gradskom trgu. Kako nalaže dugogodišnja tradicija, povorku je predvodio barjaktar, konjanik s barjakom *Dužijance*, a iza njega su se nizali konjanici, velika pletena žitna kruna i veliki

klas, kao simboli *Dužijance*, te kraljice, djeca, risari, radni dio povorke s gostima, kulturno-umjetnička društva iz zemlje i inozemstva, pratitelji bandaša i bandašice, seoski bandaši i bandašice, te središnje osobe – bandaš i bandašica. Na improviziranom salašu goste su dočekali domaćini salaša **Dajana** i

Davor Šimić, te u ulozi majke i dide **Ružica Šimić** i **Vlatko Vidaković**, kao i djeca **Lana Šimić** i **Barbara Piuković**.

Bandaš Pavle Horvacki obavijestio je domaćina salaša da je ris gotov, te mu predao vijenac ispleten od žita. Domaćin je poljubio vlaču u vijencu i polio ga vinom, a domaćica je bandaša i bandašicu, kao i sve nazočne, pošćropila vodom i posula mekinjama „da bi i dogodine žito bilo čisto k'o voda i da ga ima tušta k'o mekinja“.

Osim žitnog vijenca, uveden je dodatni znak žetve – kruh, koji povezuje oltar i grad. Taj kruh je gradonačelniku Subotice **Bogdanu Labanu** uručila bandašica Snežana Skenderović, a on ga je pokazao nazočnima na sve četiri strane svijeta, te se obratio riječima: „Danas se okupljamo u srcu Subotice, na glavnom gradskom trgu, ne samo da proslavimo uspješno okončanje ovogodišnje žetve već da proslavimo rađanje novog roda žita i novog kruha. Oda-

jemo danas počast generacijama bandaša i bandašica koji su prije nas proslavljali kruh, kao najljepši dar plodne vojvođanske zemlje. Kao najveću radost i najvrjednije bogatstvo. Slavljenje nasljeđa prošlih generacija, naših predaka, koji su u srž svog i našeg bića utkali univerzalne vrijednosti: predanost, marljivost, slobodu i poštovanje. Naša Subotica uspjela je razviti se, održati i ojačati, te izrasti u zajednički dom 21 nacije, koje slobodno žive u susjedskoj ljubavi i skladu“, rekao je gradonačelnik.

Na poziv UBH *Dužijanica*, koja je organizator *Dužijance*, slavlju je nazočio i član Europske komisije i povjerenik za kulturu, obrazovanje, sport i mladež pri Europskoj uniji u Bruxellesu **Tibor Navracsics**, koji je bio osobni pokrovitelj *Dužijance*, te se ovom prilikom obratio javnosti.

„S velikim poštovanjem i zadovoljstvom prihvatio sam se pokroviteljstva ovogodišnje *Dužijance*, svečanog obilježavanja zahvale Bogu za uspješan zavr-

šetak žetve, a to onda znači i za kruh naš svagdašnji, koji bunjevački Hrvati na poseban način uspješno organiziraju već stoljećima, nekada u svojim domovima, salašima i mjesnim crkvama, a već nekoliko desetljeća i na ulicama Subotice i ostalim mjestima okolice. *Dužijanca* koja u sebi sadrži i niz drugih kulturnih aktivnosti pohvala je čovjeku i njegovu radu, ali i svima koji rade na kulturnom, prosvjetnom i društvenom polju i tako doprinose boljitku svoga naroda i svoga grada. Sve ovo što sam danas vidio i doživio, taj zanos i tu ljepotu koja zrači na licima sudionika, ali i gledatelja, učvrstila je moje uvjerenje kako ova manifestacija zaslužuje da se o njoj govori više, ne

samo na lokalnoj ili nacionalnoj razini nego i u širim europskim okvirima. Tome ću i ja sa svoje strane nastojati pomoći", rekao je Navracscics.

Nakon govora gosti i domaćini salaša nazdravili su vinom, a svi koji su htjeli zaplesali su Veliko kolo na gradskom trgu.

U predvečerje su bandaš i bandašica skupa s predsjedništvom UBH *Dužijanca* posjetili grob Blaška Rajića, svećenika i župnika koji je objedinio sve dužijance u jednu. Tradicionalno *Bandašicino kolo* održano je u večernjim satima, također na gradskom trgu u Subotici, a nazočne su zabavljali tamburaški ansambl: „Ravnica“, „Biseri“, „Ruže“, „Hajo“, „San“ i „Uspomena“.

109. Dužijanica – VIP gosti

Gosti na 109. *Dužijanica* bili su predstavnici državnih tijela Hrvatske, županija i udruga, Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj, Republike Srbije, AP Vojvodine, Grada Subotice, Hrvatskog nacionalnog vijeća i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, te predstavnici Katoličke crkve i hrvatskih udruga kulture.

Bogdan Laban – gradonačelnik grada Subotice;

Tibor Navracsics – član Europske komisije i povjerenik za kulturu, obrazovanje, sport i mladež pri Europskoj uniji u Bruxellesu;

Ivan Bošnjak – državni tajnik Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave Republike Srbije;

Mons. dr. Ivan Šaško – pomoćni biskup nadbiskupa zagrebačkog;

Gordan Bakota – izvanredni i opunomoćeni veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu;

Dario Magdić – ovlašten za obavljanje poslova zamjenika državnog tajnika, Zvonka Milasa, Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske pri Vladi Republike Hrvatske;

Dubravka Đurić Nemeč – izaslanica i glavna savjetnica ministrice kulture Republike Hrvatske;

Prof. dr. Ante Crnčević – pročelnik Katedre liturgike Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pročelnik Hrvatskoga instituta za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, te urednik časopisa *Živo vrelo*;

Marin Knezović – rukovoditelj odjela za hrvatske manjine Hrvatske matice iseljenika;

Jasna Vojnić – predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća;

Tomislav Žigmanov – zastupnik u Narodnoj skupštini Republike Srbije, predsjednik DSHV-a i ravnatelj Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata;

Mihael Tomšić – konzul prvog razreda konzulata Republike Hrvatske u Subotici;

Dr. Radovan Rus – konzul Generalnog konzulata Republike Mađarske u Subotici;

Emil Lulić – načelnik stručne službe Nacionalnog vijeća mađarske nacionalne manjine;

Lazar Cvijin – predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća, predsjednik Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*;

Darko Sarić Lukendić – član Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužen za kulturu;

Darko Baštovanović – međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća;

Vesna Prčić – zastupnica u Skupštini Autonomne pokrajine Vojvodine;

Dr. Bojan Bagi – zastupnik u Skupštini Autonomne pokrajine Vojvodine;

Goran Ivanović – zamjenik župana Osječko-banjske županije sa suradnicima;

Miroslav Varzić – voditelj Radne skupine „MOBA“ Županja;

Angela Šokac Marković – zamjenica predsjednika Hrvatske državne samouprave u Republici Mađarskoj;

Stipan Šokac – Hrvatska samouprava Baja, Republika Mađarska;

Martin Kubatov – Hrvatska samouprava Gara, Republika Mađarska;

Marija Ušumović Davčik – načelnica Gradske uprave Grada Subotice;

Veljko Vojnić – zamjenik predsjednika Skupštine Grada Subotice, predsjednik Bunjevačke matice;

Srdan Samardžić – član Gradskog vijeća zadužen za područje turizma, investicija i međunarodne suradnje;

Šimon Ostrogonač – član Gradskog vijeća Subotice, zadužen za područje poljoprivrede;

Zlatko Marosiuk – Gradski ombudsman;

Dr. Ivica Ivanković Radak – predsjednik Katoličkog društva *Ivan Antunović*;

Ivan Ušumović – ravnatelj Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ*;

Jasminka Dulić – glavna urednica Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ*;

Zlatko Mučalov – predsjednik Pučke kasine;

Dr. Tomislav Stantić – predsjednik Hrvatskog građanskog saveza;

Bernadica Ivanković – ravnateljica Hrvatske čitaonice;

Dr. Marko Sente – predsjednik Upravnog odbora Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisma*, katedralni starješina *Dužijanice*;

Ljiljana Crnić – predsjednica Hrvatskog kulturnog društva „Hrvatski kulturni centar“ iz Beograda;

Stevan Nikolić – predsjednik Kulturnog centra Roma Subotica, Koordinator za inkluziju Roma grada Subotice;

Bela Ivković – nekadašnji predsjednik Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*;

Marinko Prčić – nekadašnji predsjednik Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*;

Marin Skenderović – senator Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*;

Lazo Vojnić Hajduk – senator Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*;

Grgo Kujundžić – senator Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*.

Posjet grobu utemeljitelja dužijance i *Bandašicino kolo*

S lavlje 109. *Dužijance* završilo je posjetom grobu Blaška Rajića na koji su u znak zahvalnosti što je svom narodu baštiniio dužijancu, bandaš i bandašica položili vijenac od žita i cvijeća uz prigodnu molitvu koju je predvodio **mons. Andrija Anišić**, dok je Božju riječ pročitao **Marinko Piuković**, direktor UBH *Dužijanca*, a poruku Blaška Rajića koju je on uputio svojim nećacima dok je bio u zatvoru, pročitao je **dr. Ivica Ivanković Radak**, predsjednik Katoličkog društva *Ivan Antunović*.

Slijedilo je „Bandašicino kolo” na trgu u središtu grada koji je bio potpuno ispunjen onima koji vole dužijancu i poštuju lijepe bunjevačke običaje. U činu svečanog početka *Bandašicina kola*, sve nazočne je pozdravio mons. Anišić, u ime Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*, koja je organizirala i tu 109. *Dužijancu* i još jednom je publici predstavio bandaša i bandašicu koji su zatim recitirajući poznatu bunjevačku pjesmu „Kolo igra, tamburica svira” pozvali u kolo sve nazočne. Zatim su povelili „Veliko bunjevačko kolo” i čitav trg je tada započeo igru i ples koji je trajao do ponoći.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž .Z. N.)

Bandaš i bandašica 109. Dužijance

Središnje osobe *Dužijance* jesu bandaš i bandašica. Nekada predvoditeljski par u žetvi, danas u slavlju. Oboje skromni i jednostavni mladi ljudi, s osmijehom na licu, svoju ulogu u *Dužijanci 2019.* doživjeli su kao veliku čast.

Bandašica **Snežana Skenderović** rođena je 1998. godine u Subotici od oca **Jose** i majke **Jelene**. Nakon Osnovne škole „Matko Vuković“, završila je Srednju medicinsku školu. Studira stomatologiju na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu. Od malih nogu do odlaska na fakultet bavila se folklorom u HKC-u *Bunjevačko kolo* i rado se oblačila u bunjevačku nošnju. Pripada župi sv. Terezije Avilske, a u Novom Sadu se priključila mladima na vjeronauku i nedjeljnim misama. Pjevala je u Dječjem katedralnom zboru *Zlatni klasovi*. „Od malih nogu se značenje dužijance za mene mijenjalo. Nekada je to bilo ushićenje oko oblačenja nošnje i same povorke, neki vid zabave. Sada je to postalo odgovornost, osobito ove godine. *Dužijancu* doživljavam kao zahvalu Bogu za sve, a kako su drugi rekli, i kao pohvalu čovjeku.“

Bandaš **Pavle Horvacki** rođen je 1997. godine u Subotici, kao najmlađe dijete u obitelji koju čine otac **Petar**, majka **Kata**, braća **Vladimir** i **Mario**. Pohađao je OŠ „Matko Vuković“, zatim je upisao srednju Politehničku školu, a sada studira građevinarstvo na Građevinskom fakultetu u Subotici. Pavle je iz župe Isusova Uskrsnuća u kojoj je godinama bio ministrant, a i sada se rado odaziva pozivu župnika kada su veći blagdani. I dosadašnjih godina je sudjelovao u *Dužijanci*, osobito kada je igrao u HKC-u *Bunjevačko kolo*, a godinama je bio i čuvar Božjeg groba.

Priredila: Nela Skenderović

(Izvori: Kužiš – Ž. V. i Zvonik – Larisa Skenderović)

Bila prilika

Vlati širine njiva
gusto upletene
i pripete
trnodlama sna
po razdiljku
atarskog puta glave
cupkanjem grade
sklonište
od čojanog šešira
oboda.

I čunčaje se
njidrima ljiljani
s grozdovima,
bilom žicom
opšivaje
prkos pivčiča,
košute ljubavni zov.
I mrskaje se
svitli nemiri
sigranja
miseca sa zvizdama
rukavima
dotičuć mu tek
laticu pod pazuvom.
Miris sunca i zemlje.
Znoj.

K'o paranje s artije
slova
šušti lipota
dostojna Boga
sva potpasana želja,
struka ni za po
dava proć,
suzom uštirkana
u tlapnji
vično biloj,
otmenoj.

Nevena Mlinko

Veliko ruvo pod svjetlima modne piste

** U vidu modne revije prezentirane su 34 novošivane nošnje koje su s posebnim žarom nosile djevojke i žene, koje nisu samo manekenke, nego čuvarice našega blaga.*

** Želja nam je bila, javno zahvaliti svim ženama koje su nošnju godinama šivale.*

U sklopu programa *Dužijance 2019.*, 21. srpnja prvi puta održana je *Revija novog ruva* (ruha). Iako smo nošnju naviknuli gledati u drugim izdanjima, poput folklornih priredbi ili svečane povorke *Dužijance*, kada se oblače najljepše i najsvečanije nošnje, ovoga puta u dvorištu HKC *Bunjevačko kolo* prikazan je drugačiji pogled na ljepotu nošnje. Dvorište HKC-a bilo je premalo da bi primilo sve zainteresirane poštovatelje narodne tradicije, posebice zavičajnoga ruha – *bunjevačke narodne nošnje*.

Prvi puta na jednome mjestu u vidu modne revije prezentirane su 34 novošivane nošnje koje su s posebnim žarom nosile djevojke i žene, koje nisu samo manekenke, nego čuvarice našega blaga. Nošnju koju je nosila, svaka je s ponosom i uzbuđenjem prezentirala brojnoj publici, a poput svjetskih modnih revija, i ovoj je poseban glamur dala modna pista, rasvjeta i prigodna glazba. Bila je to večer ljepote, ali

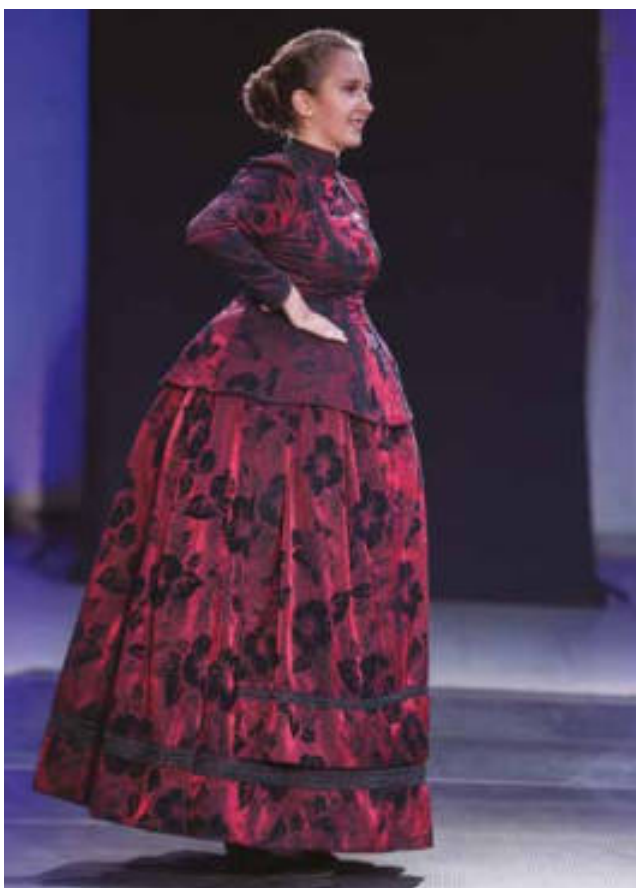
i ponosa što se nošnja naših predaka čuva, šiva i s ljubavlju nosi.

NOVO PO UZORU NA STARO

Prikazane nošnje su šivane po nekadašnjim krojevima koje su vješto izradile vrijedne ruke žena, koje su nošnju šivale po uzoru na ženska velika ruva s prijelaza iz XIX. na XX. stoljeće. Kada se kaže *veliko ruvo*, misli se na komplet ženske nošnje koji sadrži *otunčicu* (gornji dio nošnje), suknju i pregaču.

Prve nošnje nastale su u okrilju tada KUD-a *Bunjevačko kolo* (danas HKC) 1972. i 1973. godine, kao i u osobnim obiteljskim zbirka. Na ovoj reviji nisu samo prikazane nošnje, nego su nazočni imali priliku o svakoj nošnji saznati kada je šivana, tko ju je šio i u čijem je vlasništvu.

Reviju novog ruva organizirala je UBH Dužijanica, a idejni tvorcii su **Marinko Piuković** i **Nada Sudarević**, a organizaciji su se priključili **Sladana Tikviciki**, **Martina Stantić** i **Petar Gaković**.

„Željeli smo ova ruva predstaviti kao zalag za budućnost nas i naše zajednice, ali također, želja nam je bila svim ženama koje su nošnju godinama šivale dati značaja. Javno ih pohvaliti i istaknuti, a da to ujedno bude i poticaj drugima za šivanje nove nošnje”, kazao je Marinko Piuković i dodao kako se i iz ove revije moglo vidjeti kako su veliki doprinos dale mājke (bake) koje su za Dužijancu, izbor pratioca bandaša i bandašice, *Veliko prelo* i druge manifestacije pripremale svoje unuke.

Na reviji su prikazane nošnje šivane od 1973. godine pa na ovamo, a šivale su ih: **Roza Skenderović**, **Manda Vukov**, **Marga Mlinko**, zajedničkim snagama veliki broj nošnji sašile su **Eržika Štricki** i **Jelisaveta Dulić**, zatim **Marga Popović**, **Nada Sudarević**, **Jelisaveta Matković**, **Manda Čović**, **Ivanka Čović**, **Ruža Jozić** i **Ana Jaramazović**.

LJUBAV I BRIGA O NOŠNJI

Reviji su osim predstavnika hrvatske zajednice nazočile i gošće iz Zagreba, viša kustosica Etnografskog muzeja u Zagrebu, voditeljica Zbirke narodnih nošnji istočne Hrvatske, Zbirke narodnih nošnji hrvatske dijaspore, Zbirke prostirki i prekrivača, te Zbirke torbi, **Katarina Bušić** i muzejska savjetnica Etnografskog muzeja u Zagrebu **Iris Biškupić Bašić**. Katarina Bušić

je nakon revije održala prigodno izlaganje o narodnim nošnjama u kulturnim praksama XIX. i XX. stoljeća, te recentnim iskustvima obnove i revitalizacije nošnji u Republici Hrvatskoj.

U svome obraćanju Katarina Bušić nije skrivala emocije, te je prigodnim riječima pozdravila okupljene i čestitala organizatorima na ideji i realizaciji. Ujedno je napomenula kako je ovo samo dio nošnje i da bi bilo šteta ne prikazati i druge nošnje ovdašnjih Hrvata.

„Vidjela sam do sada vrijedne i raritetne primjerke nošnji, ali ono što me osobno gane je ljubav i volja da se ovako nešto radi. Ljudi često govore kako nošnja propada, kao i folklor i tradicija, ali uvijek su

postojali, kao i sada, pojedinci koji to vole, čuvaju i šivaju. Nisam sigurna jesu li za ovu prigodu izabrani samo najbolji primjerci, ali ovo je bilo zaista lijepo, reprezentativno odjeveno po uzoru na odijevanje na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće, vrlo strukirano s odgovarajućim brojem podsukanja. Vaša Dužijanica simbol je vašega kulturnog identiteta i nešto kroz što se vi i 2019. godine prezentirate. Mislim da se za ovaj dio tradicije i kulturnog identiteta ne trebamo bojati”, kazala je Katarina Bušić.

Bunjevačka narodna nošnja zauzima istaknuto mjesto u tradiciji i kulturi bunjevačkih Hrvata, a na poseban način je zastupljena na *Dužijanci*. Uloga

nošnje kroz povijest održavanja dužijance iznimno je bitna kao simbol etničkog identiteta: nekada uobičajeno svečano odijevanje danas se smatra bunjevačkom nošnjom. Materijali od kojih su nekada šivane nošnje se danas gotovo ne mogu kupiti, ali se materijali pomno biraju kako bi krajnji izgled bio što sličniji originalu. Iako će možda netko reći kako nošnja sašivena 1973. godine i nije nova, ako ju usporedimo s velikim *ruvom* koje su nosile naše pramajke početkom XX. stoljeća, onda su ovo itekako *nova ruva*.

Održavanje *Revije novog ruva* poduprli su Grad Subotica i Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V.)

Priča o modi, gizdi, kontinuitetu i kulturnom identitetu bunjevačkih Hrvata

Narodna nošnja (ili rjeđe upotrebljavana sintagma tradicijsko ruho) – ono što je sam narod zapravo nazivao *opravom*, *ruhom*, *ruvom*, *robom*... – označavala je u prvome redu odjeću izrađenu na selu od dostupnih sirovina i materijala domaće izrade (konoplje, lana, vune, svile). Tekstilno rukotvorstvo – ukupan proces uzgoja i obrade tekstilnih sirovina, izrade tkanina, šivanja i ukrašavanja pojedinih odjevnih elemenata – na širem je panonskom području ostalo na razini kućne izrade do prvih desetljeća XX. stoljeća, a taj nekadašnji, primarno ženski posao, u pripremi svakodnevne i svečane odjeće za članove obitelji omogućivao je ispunjenje osobnih stvaralačkih pobuda. Zahvaljujući tomu, nastajale su brojne raznolikosti u tehnološkoj, ornamentalnoj i kromatskoj izvedbi, vidljive ponajviše na narodnim nošnjama i uporabnom kućnom tekstilu. No, prema određenim osobitostima izrade i upotrebe materijala, posljednjih stotinu pedeset godina za koje postoje precizniji pisani i slikovni podaci, u odijevanju seoskog i varoškog stanovništva na ovim prostorima mogu se prepoznati stariji i noviji vremenski sloj. Starinski tip odijevanja pripada većem dijelu XIX. stoljeća; određuje ga uporaba odjevnih elemenata izrađenih gotovo isključivo u domaćoj radinosti, s vidljivim starijim utjecajima i većom regionalnom sličnošću. Istodobno s prestankom svakodnevne uporabe starinskoga ruha u seoskim sredinama, nastaje noviji odjevni sloj. Oblikovan je u novonastalim društveno-gospodarskim prilikama (raspad seoskih kućnih zadruga; prodor stranoga kapitala; razvoj obrta, trgovine i industrije) od zadnje četvrtine XIX. do u početke XX. stoljeća, pod znatnijim građanskim utjecajima, koji se očituju u djelomičnom preuzimanju krojeva gradskoga srednjoeuropskoga ruha, odjeće obrtničke proizvodnje i sve većoj primjeni tvorničkih tkanina (svile, brokata, baršuna, kašmira i sl.) u izradi te različitoga pozamenterijskoga materijala (tekstilnih i metalnih vrpca, gajtana, puceta, čipke, žica, šljokica i sl.) u ukrašavanju ruha. Nove materijale domaće je stanovništvo prilagođivalo svojim potrebama i ukusu pa se javlja i veća raznolikost odjevnih inačica koje su u najvećoj mjeri prisutne i danas i koje su prepoznatljive kao narodna nošnja određenoga lokaliteta. Novije ruho odijevalo se samo u svečanim prigodama – za crkvene blagdane, odnosno istaknutije datume godišnjega i životnoga ciklusa, prigodom obilježavanja povijesnih događaja,

političkih i narodnih svečanosti i sl. Protiv „modernih“ stranih utjecaja pisanom riječju borili su se mnogi onodobni poštovatelji *izvorne* narodne kulture, smatrajući da su starinski način proizvodnje i ukrašavanja tkanina zapravo nositelji narodne duše (identiteta) i ujedno stanovništvu ekonomski isplativiji. Ipak, promjene su bile neizbježne, a novija je nošnja dijelom zadržala nekadašnje običajne, nepisane obrasce odijevanja; čak su se zbog veće raznolikosti materijala i ukrasa u narodu razvila i neka nova, u zajednici normirana pravila. Od kraja XIX. stoljeća, ipak različit u odnosu na gradsku *civilnu* modu i dalje s prepoznatljivim lokalnim inačicama, razvijao se i tijekom XX. stoljeća modificirao specifični jednostavniji suvremeni odjevni sloj, posebno kod ženskoga stanovništva. Karakterizira ga upotreba različitih tvorničkih tkanina za gornje odjevne predmete, a nekadašnji temeljni dijelovi od domaćeg platna dobivaju novu funkciju donjeg rublja. Danas ovakav tip odjeće još u nekim lokalitetima nosi stanovništvo starije dobi. Tijekom druge polovice XX. stoljeća, većina stanovništva potpuno je preuzela građanski, tzv. civilni stil odijevanja, a primjeri svakodnevnog nošenja tradicijskog ruha danas se još mogu pronaći tek u rijetkim sredinama.

Narodna nošnja u prvobitnoj uporabi imala je mnogostruke komunikacijske funkcije: bila je pokazatelj društvenoga, dobnoga, imovinskoga, obiteljskoga i/ili trenutnoga životnoga statusa svojega nositelja. Osobito se to odnosilo na djevojke i udane žene čije je ruho, prije svega koloritom i ukrasom, frizurom ili opremom i ukrasima na glavi, odražavalo aktualnu i naglašavalo svaku iduću promjenu životne situacije (djevojaštvo, dob za udaju, status mlade udane žene, rođenje djeteta, korotu i sl.). Od druge polovice XIX. stoljeća pa naovamo, narodno je odijelo permanentno bilo predmetom zanimanja viših društvenih slojeva koji su na izvjesni način poticali njegovu održivost među domaćim stanovništvom. Usporedno s prestankom svakodnevne uporabe, narodna nošnja postupno prelazi na folklornu scenu gradskih i seoskih sredina, zadržavši i na početku XXI. stoljeća mjesto i značenje simbola identiteta. U današnje vrijeme narodna nošnja najviše živi u okviru folklornoga stvaralaštva, što se predstavlja na mnogobrojnim različito usustavljenim folklornim smotrama i kulturno-turističkim priredbama/manifestacijama, a primjetna je i popularnost odijevanja

nošnje ili tzv. etno-odjeće prepoznatljivih zavičajnih karakteristika u određenim prigodama javnog i privatnog života. Kao jedan od najuočljivijih aspekata materijalne kulture, unatoč brojnim promjenama kojima je tijekom vremena neizbježno bila izložena i unatoč javnoj predodžbi o njezinoj nepromjenjivosti, narodna nošnja i danas – kao identitetska odrednica, odnosno bilo kao *izvorni, starinski, domaći proizvod, baština naših predaka* ili osebujni kulturni kapital u suvremenim europskim i svjetskim okvirima – u svijesti zajednice i dalje nosi temeljna obilježja nacionalne i zavičajne kulture. Etnologija i kulturna antropologija danas promatraju, valoriziraju i tumače upotrebu narodnih nošnji i pojedinih odjevnih elemenata, kao i pridodana im značenja u prošlosti i sadašnjosti, u različitim prigodama javne i privatne naravi, kao i u njezinim različitim mogućim funkcijama, definirajući kulturu i identifikacijske procese kao dinamične promjenjive kategorije koje se proživljenim ljudskim iskustvima prilagođavaju društvenim, političkim, ekonomskim i drugim datostima vremena. Narodnu nošnju stoga ne određuju samo njezin oblik i materijal, tipološke i stilske osobitosti, nego prije svega kontekst upotrebe u kulturi zajednice i složen sustav pridodanih joj znakova/značenja koji je promjenjiv u vremenu.

Bunjevci su, živeći u većim urbanim sredinama i/ili okolnim salašima na sjeveru Bačke, još u drugoj polovici XIX. stoljeća prihvatili visoku građansku modu „Beča i Pešte“, dodajući joj u specifičnim okolnostima prostora i vremena vlastiti kulturni pečat i osobnost. Materijalna i pisana svjedočanstva o nekadašnjim bunjevačkim tankim lanenim *čončanim* i vunanim tkaninama čuvaju danas muzejski fondusi, rijetke privatne zbirke i etnografska literatura. Iako su tek djelomično ili u potpunosti poznate i druge inačice ruha, starinski ili noviji odjevni slojevi, upravo su svečane odjevne kombinacije karakterističnih materijala i krojeva s prijelaza XIX. u XX. stoljeće – tzv. *svilena ruva* – s vremenom (p)ostale najistaknutiji vidljivi simbol nacionalnoga i zavičajnoga identiteta bačkih Hrvata Bunjevaca. Takva narodna nošnja, prepoznatljiva je i prezentna i danas, ne samo u matičnoj zajednici, nego i okvirima

folklornoga stvaralaštva na ovim prostorima. Posebno se ističe inačica tzv. *velikog ruva* – kompletiranog od bluže *otunčice*, suknje i pregače šivanih od finijih tvorničkih tkanina – svile, baršuna *kumaše* i dr. Obično su sva tri odjevna elementa bila od istovrsnih tkanina, odnosno suknja i pregača u kompletu, a bluža moguće drugačija. Za svečane prilike Bunjevke su najčešće birale svile: lionsku svilu karakteristična cvjetna uzorka *na grane* (plišane *kumašne* ili *molovane*), atlasnu svilu (*čistu* ili *na molovane grane*), zatim brokat s utkanim srebrnim ili zlatnim nitima; a zimi baršun. Zadanu formu i širinu *ruvu* daju podložak *turnir* i potrebna količina uškrobljenih podsuknji, a izgled nositeljice ponekad upotpunjuju materijalom, uzorkom i koloritom odgovarajuća *kapica* i/ili rubac za glavu *marama*, povezan opet prema karakterističnom obrascu s četiri nabora *mrske*. Pod utjecajem mode i društveno-gospodarskih okolnosti, *veliko ruvo* je tijekom XX. stoljeća modificirano u kroju bluže te količine i dužine korištene tkanine za suknje, a svečana i svakodnevna odjeća počinje se šivati od ekonomičnijih tkanina – umjetnih svila, velura, cica, sefira, pikea i sl.

Ipak, kao što je navedeno, prepoznatljiva forma i kroj svečanoga ruha s kraja XIX. i početka XX. stoljeća, kao i karakterističan uzorak skupocjenih pravih svilenih tkanina, u svijesti same zajednice primarno nose identitetski pečat i kao takve se najčešće i izrađuju u duljem vremenskom periodu. U određenoj mjeri tijekom XX. stoljeća korištene su lionske svile iz aktualne ponude (primjerci iz 1970-ih), druge primjerene svilene ili kombinirane tkanine (npr. atlas-svile 1960-ih), te u novije vrijeme sintetičke tkanine što uzorkom najviše odgovaraju nekadašnjim svilama na grane ili brokatu. Ovisno o pristupu, za razlikovati je suvremenu izradu *ruva* prema odabranom tradicijskom obrascu (najčešća praksa), rekonstrukciju *ruva* rađenu prema originalnom predlošku (rijetka praksa kod bunjevačkih Hrvata) i tzv. scenski kostim (često se prakticira za potrebe folklorne umjetnosti, posebno u Hrvatskoj). Ovdje valja naglasiti i važnost individualnog pristupa: ukoliko se *ruvo* šiva za određenu osobu, pomnije se bira tkanina, obično i skupocjenija, i kroji se po mjeri – što je osobito važno za usko strukturane krojeve bluže te u konačnici za ukupni izgled.

Upravo je opisano *ruvo*, rađeno s individualnim pristupom prema tradicijskom obrascu u posljednjih gotovo pola stoljeća odabrano za, vjerujem, tek prvu u nizu uspješnih edukativnih revija bunjevačkoga *ruva* koje će se organizirati u programskom okviru *Dužijance*. Organizatori su se pobrinuli za svaki detalj priredbe osiguravši ugodan dvorišni prostor s pistom i nekoliko redova sjedala za gledatelje, vještu voditeljicu programa i decentnu prateću glazbu. Reviju su, glave ukrašene *perlicama* ili povezane maramom, ponekad

s odgovarajućom torbicom u rukama, dostojanstveno i ponosno nosile djevojke i mlade žene, pripadnice hrvatske bunjevačke zajednice iz Subotice i okolnih mjesta, pokazujući još jednom zašto se sintagma „moda i gizda“ neodvojivo vežu uz *bunjevački svit*. *Velika ruva* prezentirana su kronološki, prema vremenu izrade, često kombinirana po vrsti i uzorku tkanine, a najava za svaki odjevni komplet sadržavala je podatke o dataciji, vlasnicama i prilikama za koje su *ruva* rađena, o porijeklu materijala te osobama koje su ga krojile i šivale. Pokazalo se da gotovo svako mjesto ima jednu ili nekoliko poznatih i vještih izrađivačica *ruva*, *majstorica* – kojima je ovom revijom iskazano posebno priznanje i zahvalnost. Brojna emotivna i raspoložena publika, od koje je gotovo polovica reviju pratila stoji, srdačnim je aplauzom nagradila svaku djevojku, komplet i njegovu izrađivačicu.

Kao svjedočanstvo kulture odijevanja bačkih Hrvata Bunjevaca, navedeni su podaci o *ruvu* iznimno značajni ne samo domaćoj zajednici kao potvrda njezina kontinuiteta i identiteta, nego i svima onima koji se bave narodnim nošnjama i njihovim mijenama do današnjih dana. Zahtjevna izrada i ukrašavanje *ruva* podrazumijevaju određene tekstilne vještine i znanja, a primjena pak poznavanje i razumijevanje složenog i dinamičnog sustava njegove komunikacijske funkcije u zajednici. *Ruva* su bila i ostala, uvjetno rečeno, živi organizam: produkt određenoga prostora i vremena, spoj tradicije i mode, zavičajnih vrijednosti i europskih građanskih utjecaja, odraz stila i identiteta svojih vlasnica i u konačnici – cijele zajednice. Većina prikazano *ruva* bila je rađena kao *ponova* za lokalnu proslavu *Dužijance* u manjim okolnim mjestima ili za centralnu subotičku *Dužijancu* i prigodne programe (npr. izbor pratilje *bandašice*). Ta činjenica zorno svjedoči o važnosti koju u današnje vrijeme, kada se *ruva* odijevaju tek prigodno, imaju kulturno-turističke manifestacije tradicijskoga predznaka. U suvremenom globalnom i hiper-povezanom svijetu pojedinci i zajednice u identitetskim određenjima sve se više okreću korijenima, obiteljskim vrijednostima i tradicijama koje smatraju svojim i svojstvenima, odabranima iz ukupnosti kulturno-povijesnoga naslijeđa. Centralno mjesto okupljanja i prezentacije kulturnoga identiteta za bunjevačke Hrvate svakako je subotička *Dužijanica*, u okviru koje je, uz brojne razgranate programske aktivnosti, ove godine po prvi puta održana *Revija novog ruva* – još jedno vrijedno svjedočanstvo narodnoga stvaralaštva i kulture odijevanja naših ljudi. Čestitam stoga inicijatorima i organizatorima ovoga vrijednoga i edukativnoga programa, svima koji su sudjelovali u realizaciji revije te posredno cijeloj zajednici bunjevačkih Hrvata u Vojvodini, uz želju da i dalje ljubomorno čuvaju i ponosno prezentiraju baštinjene kulturne vrijednosti!

Drugi ditiramb o ravnici

(švigar puca ravnicom)

Tamburašu,
znaš li onu našu...
pismu staru
o ataru,
o salašu,
o rovašu,
o đermu.

(...)

Ovamo oštrice čaša!
Posiči usnu žednu
pismom.
Crvena krv
i vino –

svilena marama snaša.

Znaš li dukata
niz

i lanac od zlata
na prsima cura,
đerdane.

Žeravi krvavi
od zore
na rudu legli.

(...)

Neka blista bili krv!

Kolači,
pogače,
lepanje zračē
zemljom i nebom.

(ulomak)

Jakov Kopilović

Blagoslov žita i polja

Na blagdan svetoga Marka evanđelista, 25. travnja, blagoslovom žita i polja započela je *Dužijanca 2019.*

Obred blagoslova žita, koji je obnovljen 1993. godine, započeo je svetom misom, slavljenom u župi sv. Josipa radnika u Đurđinu, a predvodio ju je mjesni župnik **vlč. Dražen Dulić**. Nakon misnoga slavlja, u procesiji na čijem čelu je bio križ, a potom ministri i svećenik pošlo se do obližnje njive pjevajući

litanije Svih svetih. Nakon blagoslova, okupljeni vjernici svojim su domovima ponijeli stručak mladog blagoslovljenog žita, koje će svoje mjesto naći pokraj *svetnjače* (posude sa svetom vodom) sve dok ga ne zamijeni blagoslovljeni klas, također s *Dužijance*.

Na ovoj njivi održana je i jedna od najvećih manifestacija u sklopu *Dužijance – Takmičenje risara*.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V.)

Predstavljeni bandaš i bandašica

Na blagdan Presvetoga Tijela i Krvi Kristove, 20. lipnja, u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske, katedralni župnik **msgr. Stjepan Beretić** predstavio je predvoditelje *Dužijance 2019.*, bandaša i bandašicu – **Pavla Horvackog** i **Snežanu Skenderović**. Njihova uloga počela je još na blagoslov žita, na blagdan sv. Marka, kada je i započela *Dužijanca*.

Euharistijsko slavlje koje je predslavio subotički biskup **msgr. dr. Ivan Pénzes**, uveličali su i ovogodišnji prvopričesnici, djeca u bjelini, kao i mladi u bunjevačkim narodnim nošnjama. Zbog lošeg vremena, Tijelovska procesija ovoga puta nije se održala.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Zvonik – Nevena Gabrić)

Priskakanje vatre u Đurđinu

Priskakanje vatre uoči svetog Ivana Cvitnjaka održano je u Đurđinu 23. lipnja 2019., u organizaciji Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*. Ovaj stari običaj uvršten je prvi puta u program 100. *Dužijace* i od tada se redovito održava.

Ovaj stari običaj se u današnje vrijeme upriličava prema sjećanju **Alojzija Stantića**, koji ga je zapisao i tako oživio za ponovno održavanje. Uslijedio je živi prikaz ovoga staroga običaja. U *priskakanju vatre* sudjelovala su djeca HKPD-a *Đurđin* i djeca, članovi Folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*, kao i

mnogi drugi okupljeni Đurđinčani i gosti iz Subotice i okolnih mjesta.

Prema zapisu Alojzija Stantića „Bunjevci su ovaj običaj donijeli iz prapostojbine, sa šireg prostora Dalmacije, Hercegovine i jugozapadne Bosne. Do pred Drugi svjetski rat ovaj običaj bio je osobito raširen među Bunjencima, kako među salašima, tako i u varoši. Vatra se preskakala tri večeri uzastopce. Uz ovaj običaj vezuju se razna vjerovanja. Vjerovalo se da ivanjska vatra štiti od groma, leda i vatre”.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – K. Dulić)

Kolonija slamarske umjetnosti

Na Etnosalašu *Balažević* u Tavankutu, 6. srpnja otvoren je XXXIV. Saziv Prve kolonije naive u tehnici slame.

Starom žetelačkom pjesmom bunjevačkih Hrvata „*Žito žela lipota divojka*”, započeo je kulturno-umjetnički program otvorenja XXXIV. saziva Prve kolonije naive u tehnici slame. Koloniju je otvorila predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**. „Ovo što vi ovdje radite, slobodno mogu reći, zaslužuje i više od pozdrava i čestitki. Trideset tri godine trajanja, u ne uvijek idealnim uvjetima, upor-

nost, kreativnost, teškoća i ljepota stvaranja, sve se to krije iza krhke slame i posebnih žena, koje u običnoj slami vide ljepotu. Zato hvala vam na tome što ste brendirali Tavankut i slamu, ali i Hrvate u Srbiji”, istaknula je Vojnićeva.

Zatvaranje kolonije, VIII. Seminara bunjevačkog stvaralaštva i predstavljanje predvoditeljskog para tavankutske *Dužijance* u programu „Risarsko veče”, održano je 13. srpnja.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Zvonik i Hrvatska riječ – I. D.)

NATJECANJE U PUCANJU BIČEVIMA

Čiji švigar jače puca

Petu godinu zaredom, u sklopu *Dužijance* održano je natjecanje u pucanju bičevima za djecu i odrasle. Na ledini pored crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu, 17. srpnja, svaki natjecatelj u svojoj kategoriji imao je priliku pokazati što zna, koliko puta za određeno vrijeme može puknuti bičem. Najboljima su u pet kategorija dodijeljene nagrade.

Među djecom je bilo 13 natjecatelja, a u prvoj kategoriji, u dobi od 8 do 12 godina, titulu najboljeg osvojio je **Filip Ivković I Vandekić**, dok je drugo mjesto pripalo **Filipu Šarčeviću**, a treće **Marijanu Tonkoviću**. U drugoj kategoriji od 12 do 18 godina prvo mjesto osvojio je **Ivan Šarčević**, drugo **David Šarčević**, a treće **Boris Radaković**.

U kategoriji žena bilo je tek dvije natjecateljice. Drugo mjesto pripalo je prošlogodišnjoj (2018. godine) pobjednici **Slađani Lulić**, dok je pobjedu odnijela mlada **Marija Šarčević**.

Među odraslima bilo je 14 natjecatelja, a ocjenjivana su dva stila pucanja bičem, duplo i simplo. U kategoriji duplog pucanja bičevima prvo mjesto je pripalo **Grgi Pečariću**, drugo **Oliveru Kovaču** i treće **Stipanu Kujundžiću**. U simplom pucanju bičem prvo mjesto je osvojio pobjednik iz 2018. godine **Dragomir Peić Gavran**, drugo **Nenad Bišlić**, a treće ponovno Stipan Kujundžić.

Idejni tvorac i koordinator manifestacije je **Ivan Piuković** koji i sam puca, ali i izrađuje bičeve. Zadovoljan je činjenicom da je svake godine sve više natjecatelja i da je ove godine bilo puno djece.

Za dobar bič potrebna je koža kao osnova, dobro drvo koje se koristi za *držalje* ili *bičalje*, *šalangovi*, kožna ili obična *štranga*, *čapo* (kožni tanak

kaiš) i *švigar* je onaj koji puca. *Švigar* se nekada pravio od konjskog repa, a danas se uglavnom pravi od umjetne manile. Kada bič puca, zvuk koji dobivamo je u stvari probijanje zvučnog zida.

Nakon natjecanja i podjele nagrada, druženje se nastavilo uz *mašćom kruva* s crvenom paprikom i lukom.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V.)

IZLOŽBA S BOŽJOM POMOĆI

Krone Mare Ivković Ivandekić

Organizatori izložbe *S Božjom pomoći*, Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* i Katoličko društvo *Ivan Antunović*, obilježili su 100 godina od rođenja **Mare Ivković Ivandekić**, čije su krune i simboli od slame koje je izrađivala prikazani na izložbi.

Izložba *S Božjom pomoći*, koja je u redovitom programu *Dužijance* od 1993. godine, kada je i osmišljena, otvorena je 18. srpnja u nekadašnjoj Suvenirnici ispod Gradske kuće u Subotici. Izložba je sadržavala najznačajnije, reprezentativne uratke Mare Ivković Ivandekić, koja je izrađivala krune za *dužijancu*, prije svega u Đurđinu i u Subotici.

Autor izložbe je **Marinko Piuković**, a otvorio ju je predsjednik KD *Ivan Antunović* **vlč. dr. sc. Ivica Ivanović Radak** (njegov govor na otvorenju izložbe donosimo u cjelini).

Mara Ivković Ivandekić potječe iz brojne obitelji, a rođena je 10. rujna 1919. godine u Đurđinu. U ranoj mladosti počela se baviti izradom umjetničkih djela od slame, a veliki dio svoga umjetničkog rada provela je s **Katom Rogić**, koja je bila starija i od koje je Mara rado učila vrste pletiva kao i tehniku izrade detalja, koje je kasnije i sama usavršila. Po riječima autora izložbe, Marinka Piukovića, u razdoblju od 1961. do 1970. godine raslo je zanimanje za izradu slika i skulptura od slame. „Mara Ivković Ivandekić i Kata Rogić bile su dvije utemeljiteljice koje su bile i učiteljice ovakve vrste umjetničkog izražavanja, pri čemu se Mara posebno isticala tehnikom pletiva. Imala je po-

seban osjećaj za prostor i proporcije. Njeni radovi su skladno ukomponirani u cjelinu, koji ostavljaju dojam vjerodostojnosti. Prijateljstvo i rad s Katom doveli su njen rad do savršenstva”, kazao je Marinko Piuković. Jedno od najpoznatijih djela jest „Križni put” koji je teta Mara počela izrađivati zajedno s Katom početkom 1997. godine, no djelo je završila sama. Slike, 14 postaja Križnoga puta, nalaze se u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu i jedinstveni je križni put u Katoličkoj Crkvi na cijelome svijetu. Osim radova vjerske tematike, izrađivala je i svakojake predmete od slame kojima se prikazivao svakodnevni život: radovi u polju, običaji, sve što okružuje običan svijet, a sa svojim radovima sudjelovala je na brojnim izložbama, te je imala i tri samostalne izložbe.

Njezini radovi se u velikom broju nalaze u stalnoj postavci izložbe slamarskih radova u Pastoralnom centru đurđinske župe, a krune za subotičku *Dužijancu* nalaze se u zbirci Dijecezanskog muzeja Subotičke biskupije. Skupni radovi teta Mare i Kate Rogić nalaze se u brojnim biskupskim i kardinalskim kurijama, nuncijaturama i veleposlanstvima, te se njena djela nalaze se i u Gradskom muzeju u Subotici. Rad Mare Ivković Ivandekić nije prošao nezapažen, te je za dugogodišnji umjetnički rad 2004. godine dobila nagradu „Pro urbe”, a zajednički rad s Katom, kruna za *Dužijancu* 1973. godine pod nazivom „Subotička katedrala” o 100. obljetnici *Dužijance* (2011. godine) našla se na poštanskim markama. „Mara Ivković Ivandekić osta-

Govor dr. sc. Ivica Ivankovića Radaka na otvorenju izložbe *S Božjom pomoći*

Cijenjeni posjetitelji,

danas mi je, razgovarajući s jednim zemljoradnikom, zaparala uši izjava „zemlja traži slugu“. Nije to nova izjava! Nema profita, zarade, uspješne državne i obiteljske poljoprivredne politike, ako od zemlje očekujemo samo zaradu, a ne posvetimo joj se! Daljnje izlaganje na ovu temu je suvišno... Nije ni mjesto ni vrijeme. No, isto takav stav se u potpunosti može primijeniti i na ženu slamarku, koja izrađuje slike, krune, ukrase... Takva je bila i pokojna Mara Ivković Ivandekić, kojoj ovom izložbom dajemo priznanje, osim onog dobitnice nagrade Grada „Pro urbe“, počasne članice tada Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost, danas Katoličkog društva *Ivan Antunović*! Takve su i sve slamarke koje svoje umijeće gledaju kao služenje slami... „i slama traži slugu“! Koliko strpljivosti, umještosti, poslušnosti, poniznosti pred neuspjehom.

I dok gledamo ove krune, one su nastale kao djelo služenja, na prvu ruku slami, a potom i kao simbol dužijance, zahvalnosti Bogu. U liturgiji Crkve, simboličnost je uvijek nešto dublje, to nije samo prisjećanje na neki davni događaj, stvar, osobu... Ne! Simboličnost u liturgiji označava proživljavanje sada, ovdje i ovog trenutka određenog događaja iz povijesti spasenja. Tako su nastale i krune za dužijancu. Za slamarke to nije bio ukras, nego doživljavanje i proživljavanje Dužijance – zahvalnosti Bogu, koju ta kruna predstavlja, svaka sa svojom tematikom. Sve je to utkano u svaku od preko stotinu kruna, odnosno više od jednog stoljeća, koliko već slavimo dužijancu!

U ime Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* i Katoličkog društva *Ivan Antunović*, iskreno hvala Gradu Subotici na ustupljenom prostoru, Subotičkoj biskupiji i Gradskom muzeju na suradnji te svima koji su pomogli realizaciju ove izložbe.

Iskreno hvala autoru izložbe Marinku Piukoviću sa suradnicima, koji su radeći ovu izložbu i opremajući ovaj prostor, ponovno unijeli ljubavi u ovu inicijativu tako što su bili sluge, poput slamarki! Hvala svima, uživajte u filmu, slici i riječi...

vila je neizbrisiv trag u dužijanci, njeni radovi, krune i slike od slame zauzimaju istaknuto mjesto kao jedinstvena umjetnička djela", istaknuo je Piuković.

Umrla je 5. listopada 2006. godine, a ovom su izložbom organizatori željeli dati svoj doprinos za daljnju stručnu obradu, ne samo radova od slame Mare Ivković Ivandekić već slamarstva općenito.

Posjetitelji su imali prigodu pogledati predivne, do detalja usavršene radove Mare Ivković Ivandekić, kao i isječak iz filma „Tri slamarke, tri divojke“, koji je 2002.

godine snimio **Rajko Ljubič**. Za ovu prigodu tiskan je i katalog. Izložba je bila otvorena do 12. kolovoza, a tijekom centralne proslave *Dužijance*, izložba se mogla pogledati tijekom cijeloga dana.

Realizaciju izložbe poduprli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Grad Subotica.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V.)

Izlozi u znaku *Dužijance*

U Subotici je dobro poznato da se za *Dužijancu* ne odijevaju samo najljepše nošnje i ne ukrašavaju samo karuca i kola, nego se za ovu svečanost posebno aranžiraju i izlozi. S početcima organiziranja *Dužijance* na nivou grada, počeli su se ukrašavati izlozi u središtu grada, a običaj se održao sve do danas. Po riječima članice Organizacijskog odbora *Dužijance* zadužene za aranžiranje izloga **Jelene Piuković**, 2019. godine ukrašeno je devet izloga, dva u revijalnom dijelu, a sedam u natjecateljskom dijelu.

Kako bi bilo jasno što može biti u izlogu za ovu manifestaciju, postoji i pravilnik koji je sastavio **Alojzije Stantić**, a najvažnije je da sve mora biti u njenom duhu. Za ovu prigodu formiran je i stručni žiri koji je obišao sve izloge, a činili su ga **dr. sc. Aleksandra Prčić** – predsjednica te članice **Jozefina Skenderović** i **Sanda Benčik**.

Na književnoj večeri koja je u organizaciji Katoličkog društva *Ivan Antunović* održana 8. Kolovoza, proglašeni su najbolji izlozi, a nagrade su aranžerima dodijeljene 9. kolovoza, u sklopu *Tamburaške večeri*.

Prva nagrada pripala je izlogu u butiku „Mondo“ pod nazivom „Bandašicina oprava“, a aranžirale su ga **Marina Piuković** i **Slavica Temunović**. Drugu nagradu dobile su **Iris Miljački**, **Emina Kujundžić** i **Nada Sudarević** za izlog u butiku „Veruška“ koji nosi naziv „Kruh naš svagdanji“. Trećenagrađeni izlog nalazio se u „Simpu“ pod nazivom „Pripravljanje vina za Dužijancu“, a aranžirale su ga **Zorica Ivković**, **Helena Štrbo** i **Vesna Čović**.

Izloge u duhu dužijance u butiku „Mademoiselle“ uredila je **Snežana Nović**, a u „Simpu“ **Tatjana** i **Ivan Pelhe**, **Silvester Pelhe** i **Anita Gatarić**. Butik „Perspective“ aranžirale su članice udruge *LUSA*, dok je izlog u „Centar caffeu“ aranžirala **Biljana Vasiljević Vasić**. Dva izloga u revijalnom dijelu nalazila su se u butiku „Fara“ koji su aranžirale **Barbara**, **Ivana** i **Jelena Piuković**, te u izlogu JKP „Pogrebno“ koji je uz djelatnike uredila **Jelena Piuković**.

Priredila: Nela Skenderović (Izvor: Zvonik – Ž. V.)

Konji i konjari u Dužijanci

Konjički klub „Bačka” bio je 28. srpnja 2019. domaćin velikih konjičkih kasačkih utrka „Dužijanica 2019.”. Trkački dan na subotičkom Hipodromu započeo je defileom *Dužijance*, među kojima su bili pobjednici *Takmičenja risara 2019.*, kao i bandaš i bandašica. Trijumfiralo je grlo Rite on Win s vozačem **Dejanom Katanićem**, koji je po četvrti put

u karijeri bio na sulkama konja koji prvi prolazi kroz liniju finiša u *Dužijanci*, a ujedno je to bila i sedma titula za obitelj Katanić. O odličnom tempu utrke govori i ostvareno vrijeme, pobjednik je kroz cilj prošao za 1:14,8, drugoplasirani Grumetti išao je tek nešto slabije – :14,9, dok je treće mjesto pripalo grlu Velvet Dancer s **Branislavom Mukićem** za sulkama.

U ovom broju Revije „Dužijanca“ donosimo pobjednike kasačkih utrka „Dužijanca“ od 1968. do 2018. godine. Konjički klub „Bačka“ bio je organizator svih kasačkih utrka „Dužijanca“, a zahvaljujući njihovoj evidenciji u mogućnosti smo predstaviti: imena konja, duljinu staze i

vrijeme koje su pobjednička grla istrčala. Prva konjička utrka „Dužijanca“ bila je u programu održavanja prve gradske *Dužijance* održane 1968. godine, a do danas je ostala u svim programima *Dužijance*.

POBJEDNICI UTRKE „DUŽIJANCA“ 1968. – 2018.

Godina	Naziv grla	Vrijeme	Duljina staze	Ime vozača
1968.	DIVAT II	1:37,3	1660 m	L. KATONA
1969.	DIOFAT	nepoznato	1620 m	L. KATONA
1970.	JEDER	1:31,0	2420 m	J. SABO
1971.	DIVAT II	1:32,5	2400 m	L. KATONA
1972.	ARTUR	1:30,1	2220 m	B. COČIĆ
1973.	MIGRENA	1:29,8	2200 m	P. NEMET
1974.	CANN	1:28,6	2200 m	G. TOT BAGI
1975.	MIGRENA	1:28,6	2200 m	P. NEMET
1976.	AMANČIO	1:26,0	2220 m	I. FRČA
1977.	SUPER	1:24,7	2420 m	J. JO
1978.	ALISA II	1:27,2	2420 m	P. DULIĆ
1979.	LORNA	1:26,1	2400 m	A. KNEZI
1980.	DINGO	1:21,9	2480 m	M. SLAVIĆ
1981.	NIKSER	1:25,0	2400 m	T. PLAVŠIĆ
1982.	AURO	1:24,3	2600 m	Z. MAŠIĆ
1983.	MAESTRO	1:23,9	2420 m	A. VUKOVIĆ
1984.	JORTINA WEJ	1:24,7	2420 m	J. LADAR
1985.	BERDI	-	2400 m	M. MILORADOVIĆ
1986.	ATON	1:24,5	2400 m	A. TUMBAS
1987.	DALF	1:24,0	2400 m	J. FRANCIŠKOVIĆ
1988.	ATILA III	1:21,3	2400 m	Z. BOGDAN
1989.	ARADA PRIDE	1:18,0	1600 m	J. LADAR
1990.	ARADA PRIDE	1:18,1	1600 m	P. JEŠIĆ
1991.	LISTOR&FAUN	1:20,0&1:20,6	1600 m	A. ORAČIĆ & G. PETROVIĆ
1992.	THADROW	1:18,0	1600 m	I. MUKIĆ
1993.	THADROW	1:16,9	1600 m	Z. BOGDAN
1994.	LOBOR	1:18,1	1600 m	A. MERKOVIĆ
1995.	RIANO	1:16,9	1600 m	R. KATANIĆ
1996.	RIANO	1:18,1	1600 m	R. KATANIĆ

1997.	LUCIBEL	1:16,9	1600 m	M. ZELIĆ
1998.	ALLYHILLS HICO	1:15,1	1600 m	Z. BOGDAN
2000.	EMMA BOSS	1:17,3	1600 m	V. MAŽIĆ
2001.	DIKRON	1:16,8	1600 m	V. PRIBIĆ
2001.	EMMA BOSS	1:17,5	1600 m	P. ŠARČEVIĆ
2002.	ANNIE	1:17,6	1600 m	J. VOJNIĆ
2003.	DAMA CROWN	1:19,5	1600 m	J. ANĐAL
2003.	NIGHTSTAR YANKEE	1:17,0	1600 m	M. ŽAN
2004.	PETAR PAN	1:18,1	1600 m	V. MAŽIĆ
2004.	NIGHTSTAR YANKEE	1:16,2	1600 m	M. ŽAN
2005.	ATAREG	1:19,2	1600 m	V. BJELOGRLIĆ
2005.	SPREE KISS	1:16,5	1600 m	M. ANDERSON
2006.	FANTASTIK LOBELL	1:17,4	1600 m	Z. TUMBAS
2006.	KEVIN AS	1:15,4	1600 m	S. SIĆ ML.
2007.	VINCENT-O	1:17,1	1600 m	Z. BOGDAN
2007.	TROFE TORP	1:17,1	1600 m	M. ŽAN
2008.	STELA VICTORY	1:18,1	1600 m	S. SIĆ ML.
2008.	ELISA DIAMANT	1:15,1	1600 m	M. ŽAN
2009.	TROCADERO	1:17,1	1640 m	B. MUKIĆ
2009.	TUBBE BE	1:14,8	1640 m	D. KATANIĆ
2010.	LIVING LINE	1:16,5	1600 m	B. MUKIĆ
2010.	CASH HAMMERING	1:14,1	1600 m	M. ŽAN
2011.	GRUCCIONE	1:15,8	1600 m	R. KATANIĆ
2011.	BESSIE	1:14,4	1600 m	J. SAGAJ
2012.	INQUISITOR	1:15,8	1600 m	B. KEČENOVIĆ
2012.	IARISSA URBY	1:14,7	1600 m	B. KEČENOVIĆ
2013.	INQUISITOR	1:16,6	1600 m	Z. OŽVAR
2013.	IARISSA URBY	1:14,9	1600 m	J. SAGAJ
2014.	LUNA D'ASOLO	1:15,4	1600 m	B. KEČENOVIĆ
2015.	CREDITS BY MYSELF	1:15,9	1600 m	D. KATANIĆ
2016.	RINCOPE JET	1:14,9	1600 m	G. ZOLNAJI
2017.	TARS STARS	1:14,4	1600 m	J. SAGA
2018.	PABLO YET	1:14,1	1600 m	DEJAN KATANIĆ

ODRŽANA XXIII. MEĐUNARODNA LIKOVNA KOLONIJA BUNARIĆ 2019.

Slike inspirirane lokalnim motivima

Medunarodna likovna kolonija Bunarić 2019. okupila je 42 sudionika iz zemlje i inozemstva, a tom prigodom nastalo je oko 80 slika u raznim tehnikama.

Naime, svake je godine, u vrijeme subotičke žetvene svečanosti *Dužijance*, aktualna i *Međunarodna likovna kolonija Bunarić*, koju organizira Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* iz Subotice, odnosno njihov Likovni odjel. Kolonija je 2019. godine okupila ukupno četrdeset i dvoje autora – četrnaestero gostiju iz inozemstva, uglavnom iz Bosne i Hercegovine, ali i iz Hrvatske i Slovačke, te petero slikara iz Subotice, uz redovito sudjelovanje „domaćih“, ove godine 23 člana Likovnog odjela HKC-a. Oni su u Subotici boravili u razdoblju od 1. do 3. kolovoza i tom prilikom naslikali čak oko 80 slika u raznim tehnikama.

Slikari obično provedu jedan dan na Marijanskom svetištu *Bunarić* u blizini Subotice (po kojemu kolonija i nosi ime), no ovoga puta ih je u tome omela najava lošega vremena, te se od ovoga izleta odustalo. Vrijedno su i nadahnuto radili u prostorijama subotičkog HKC-a. Za ovu je koloniju uobičajen „mješoviti“ sastav sudionika – akademskih slikara, slikara amatera i likovnih pedagoga.

Za vrijeme trajanje kolonije, u Velikoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* postavljena je izložba slika nastalih na prošlogodišnjem susretu. Likovna kolonija *Bunarić* održava se od 1996. godine. Poslije svake kolonije slike se žiriraju, pravi se katalog i sljedeće godine održava izložba.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor Hrvatska riječ – S. Jurić)

Izložba rukotvorina

Proštenje na Bunariću

Proštenje u Marijanskom svetištu Bunarić proslavljeno je 24. i 25. kolovoza 2019., a prethodile su mu i dvije večeri pripreve. Po već ustaljenoj tradiciji, u svečanoj procesiji od kapelice do svetišta bandaš i bandašica *Dužijance 2019.*, **Pavle Horvacki** i **Snežana Skenderović** u pratnji mladih u nošnji donijeli su do oltara lik Gospe od suza, koji je donesen iz Sirakuze 1968. godine. Svečano euharistijsko slavlje predslavio je hvarski biskup **mons. Petar Palić** u zajedništvu sa subotičkim biskupom **mons. dr. Ivanom Pénzesom**, te svećenicima Subotičke biskupije i rektorom svetišta **vlč. dr. Marinkom Stantićem**. Mons. Petar Palić rođen je u staroj hrvatskoj dijaspori, u Janjevu na Kosovu, a za Suboticu i Palić ga osobito vežu dvije godine koje je proboravio u sjemeništu „Paulinum“. Svečanosti slavlja pridonijeli su mladi u nošnji, koji su predvodili čitanja i molitve vjernika, a na misi je pjevao zbor župe Marije Majke Crkve pod ravnanjem **Maria Bonića**.

Tijekom propovijedi hvarski biskup podsjetio je na to da je po predaji lik Majke Božje, koji je donesen iz Sirakuze i koji se časti kao lik Gospe od suza, proplakao.

U svetom pismu se na mnogo mjesta govori o suzama, koje izražavaju ozbiljnost, ali i posebnost odnosa Boga i njegova naroda Izraelskoga. /.../ U prigodi pohoda Sirakuzi, sv. Ivan Pavao II. govorio je o trima vrstama Marijinih suza. To su suze tuge, suze molitve i suze nade. Marijine suze pripadaju redosljedu znakova: svjedoče o prisutnosti Majke u Crkvi i u svijetu. Majka plače kada vidi svoju djecu kojoj prijete neko zlo, duhovno ili fizičko. Ovdje smo u ovom svetištu svi mi koji smo tlačeni sviješću o grijehu i ovdje doživljavamo bogatstvo Božjeg milosrđa i oproštenja! /.../ U molitvenom smislu, smijeh i suze, radost i tuga su različita čovjekova držanja u odnosu prema Bogu. /.../ Ta nada da Bog čuje plač nedužnih bit će konačno ostvarena u budućnosti, na koncu svijeta, rekao je hvarski biskup Palić.

Čudesna bunarička noć večer prije, u subotu 24. kolovoza, započela je pokorničkim bogoslužjem, a vrhunac bdjenja činilo je euharistijsko slavlje, koje već dugi niz godina predvodi katedralni župnik **mons. Stjepan Beretić**. Procesija sa svijećama odvijala se od kapelice do oltara zbog kiše koja je počela padati.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: Zvonik i Hrvatska riječ – Ž. V.)

Put do nacionalnog registra popločan teškoćama

inicijativa i proces za upis *Dužijance* u nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasljeđa u Republici Srbiji traje više od osam godina. Prvi puta smo priču o kandidaturi ili nominaciji za upis *Dužijance* u nacionalni registar započeli još 2012. godine. Tijekom 2012./13. godine intenzivno se radilo na tome, a **Marinko** i **Jelena Piuković** unosili su prve podatke. Na samome početku potražili smo stručno mišljenje iz Hrvatske, a oko popunjavanja potrebnih obrazaca pomagala nam je povjesničarka umjetnosti i etnologinja i kulturna antropologinja **Martina Šimunković**, kao i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, konkretno **Tomislav Žigmanov**. Po dobivenim uputama

vijeću na kojem su bili nazočni Tomislav Žigmanov, **Darko Sarić Lukendić**, mons. dr. **Andrija Anišić** i Marinko Piuković. Već tada nam je skrenuo pozornost da postoje naznake da će inicijativu oko upisa pokrenuti i bunjevačka zajednica, ali tada s njihovim Nacionalnim praznikom *Danom Dužijance*. Tada je, nakon 2014. godine, uslijedila velika stanka. U međuvremenu, ljudi koji su bili smijenjeni u Centru za nematerijalnu baštinu su se vratili na ista radna mjesta, i 2016. godine ponovno je oživjela priča o *Dužijanci* i njenom upisu. Komunikaciju smo najviše imali sa spomenutim Srečkovićem, koji je iznimno spreman pomoći da se dođe do upisa *Dužijance* u ovaj

Darko Sarić Lukendić, Lazar Cvijin, Tomislav Žigmanov, Vladan Vukosavljević, ministar kulture i informiranja Republike Srbije, mons. dr. Andrija Anišić, Marinko Piuković i Branislav Maričić, šef kabineta

završili smo prvu verziju popunjavanja potrebnih podataka i poslali u Centar za nematerijalnu kulturnu baštinu, međutim, to nije urodilo plodom.

Nakon 2014. godine uslijedile su promjene u Centru za nematerijalnu baštinu, zapravo, smijenjeni su ljudi koji su tada radili na ovome predmetu. Važno je napomenuti da je 2013. godine pet etnologa iz Etnografskog muzeja iz Beograda bilo na *Dužijanci* i bilježilo sve podatke, što je dužijanca i što ona za nas predstavlja.

Voditelj te skupine bio je muzejski savjetnik Etnografskog muzeja u Beogradu **Saša Srečković**, koji je sudjelovao na sastanku u Hrvatskom nacionalnom

registar. U tom vakuumu prostoru, i bunjevačka zajednica podnijela je svoju aplikaciju i u međuvremenu je stručni tim iz Etnografskog muzeja objedinio oba zahtjeva i napravio svoj prijedlog. Ta objedinjena verzija nikako nije bila prihvatljiva jer je bilo puno apsurdnih stvari. Praksa koju mi prakticiramo bila je izmiješana s praksom koju prakticira bunjevačka zajednica te na tako nešto nismo pristali. Ne želimo zaštititi takvu dužijancu. Nakon toga je uslijedilo više razgovora, da bi 2017. godine usvojen prijedlog da se dužijanca pokuša zajedno upisati u registar u kom bi svaka od zajednica štitila svoju praksu. Na neki način ideja je prihvaćena kao mogućnost i izradili smo

jednu takvu verziju, koju su koncem 2017. godine Centar za nematerijalnu kulturnu baštinu i njihova komisija načelno prihvatili. Za ovu verziju Hrvatsko nacionalno vijeće nije dalo suglasnost. Dolaskom novog rukovodstva HNV-a 2018. godine, dolazi i do promjena po ovome pitanju.

U međuvremenu, bunjevačka zajednica je s ministrom kulture R. Srbije imala nekoliko razgovora na temu dužijance i njenog upisa u registar, na što je hrvatska zajednica reagirala i zatražila također razgovor s ministrom kulture Vladanom Vukosavljevićem. Tako smo i stigli do njega. Ravnatelj Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata i narodni zastupnik u Republici Srbiji Tomislav Žigmanov, dužnosnici Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Lazar Cvijin** i Darko Sarić Lukendić te predstavnici Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* msgr. dr. Andrija Anišić i Marinko Piuković, sastali su se 27. lipnja 2019. s ministrom kulture Republike Srbije Vladanom Vukosavljevićem i njegovim suradnicima. Na radnom sastanku bilo je riječi o prostoru kulture hrvatske zajednice u Republici Srbiji te izazovima očuvanja bogate nematerijalne kulturne baštine, napose kada je riječ o upisu u Registar nematerijalne kulturne baštine *Dužijance*. Predstavnici hrvatske zajednice upoznali su ministra Vukosavljevića s poviješću poduzetih koraka te temeljnih stajališta o ovome vrijednome kulturnom nasljeđu Hrvata u Srbiji. Na sastanku s ministrom iznijeli smo naše probleme i želju da želimo samostalno zaštititi *Dužijancu*, te smo iznijeli činjenice da je bunjevačka zajednica u posljednjih nekoliko godina počela kopirati naše manifestacije. Na koncu susreta dogovoreni su daljnji pravci i koraci u suradnji kako s Ministarstvom tako i s ustanovama kulture Republike Srbije.

Nakon *Revije novog ruva*, koja je održana 21. srpnja 2019. u Subotici, naše gošće, viša kustosica Etnografskog muzeja u Zagrebu, voditeljica Zbirke narodnih nošnji istočne Hrvatske i Zbirke narodnih nošnji hrvatske dijaspore **Katarina Bušić** i muzejska savjetnica Etnografskog muzeja u Zagrebu **Iris Biškupić-Bašić**, bile su na sastanku u HNV-u gdje se razgovaralo i o ovoj temi. Zauzele su se da će posredovati problematiku oko upisa *Dužijance* nadležnim tijelima u Republici Hrvatskoj.

U međuvremenu smo ponovno zatražili stručnu pomoć od Ministarstva kulture Hrvatske. Visoko izaslanstvo Ministarstva kulture Republike Hrvatske **dr. sc. Iva Hraste Sočo**, pomoćnica ministrice kulture, **Mladen Kuhar**, profesor povijesti i etnologije, voditelj Odjela za etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu u Ministarstvu kulture i **dr. sc. Tvrтко Zebec**,

ravnatelj Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, u rujnu mjesecu 2019. godine posjetilo je Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji u cilju iznalaženja mogućnosti upisa manifestacije *Dužijanca* u Registar nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji.

Izaslanstvo Ministarstva kulture Republike Hrvatske iskazalo je veliku zainteresiranost za ovaj problem, te su na prvom radnom sastanku upoznati s poviješću poduzetih koraka te temeljnih stajališta o ovome vrijednome kulturnom nasljeđu Hrvata u Srbiji. Dopredsjednica UBH *Dužijanca* **Ljiljana Dulić** predstavila je aktivnosti udruge i što sve Udruga producira iz programa *Dužijance*, nakon čega je Marinko Piuković izaslanstvu iz Zagreba prezentirao osnovne činjenice: *Dužijanca* kao duhovno-društveni događaj, razvoj dužijance kroz povijest, bandaš i bandašica i njihova uloga, njihovo odabiranje, odijevanje, kićenje, i na kraju, što predstavlja „kruna” kao

Mladen Kuhar, Tvrтко Zebec, Iva Hraste Sočo, Gordan Bakota

jedan od simbola *Dužijance*. Pored domaćina, sastanku su nazočili veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Srbiji **Gordan Bakota**, generalni konzul Republike Hrvatske u Republici Srbiji sa sjedištem u Subotici **Velimir Pleša**, ravnatelj ZKVH-a i zastupnik u Narodnoj skupštini Srbije Tomislav Žigmanov i predstavnici UBH *Dužijanca* s predsjednikom mons. dr. Andrijom Anišićem na čelu.

Koraci koji slijede su: obrazac s predloženim stručnim mišljenjem i suglasnostima nositelja elementa predlagatelji će dostaviti regionalnoj koordinatrici nadležnoj za teritorij Vojvodine, etnologinji, višoj kustosici pri Muzeju Vojvodine **dr. Tatjani Bugarski**, koja vrši osnovnu evidenciju prijedloga i prosljeđuje ga Centru za nematerijalno kulturno nasljeđe pri Etnografskom Muzeju u Beogradu. Usuglašavanje i unošenje novih podataka i komunikaciju s Tatjanom Bugarski vrše Ljiljana Dulić i Marinko Piuković.

Marinko Piuković, koristio izvore Hrvatske riječi

Radionica tarane

„Salaši za vas“

U srpnju mjesecu, tjedan dana prije manifestacije *Takmičenja risara*, organizirano je snimanje dokumentarne emisije, TV serije „SALAŠI ZA VAS“, u organizaciji **Miroslava Božina**. Udruženje bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* je na Etnosalašu u Đurđinu okupilo naše risare i risaruše, koje su spremile risarski ručak kojega su nosili na njivu. Nakon ručka, na

njivi za održavanje *Takmičenja risara*, risari i risaruše prikazali su kosidbu i vršidbu. Oni su na autentičan način, kako se to inače na *Takmičenju risara* priređuje, radili ris i vršidbu, ali ovoga puta bez publike. Priređena je i *užna* za risare i mašinare, vridne žene iz Đurđina skuvala su *pivčiji* paprikaš. Dijelovi ovih snimaka korišteni su za popularnu emisiju RTV-a 5kazanje autora **Bore Otića**, koji je snimio đurđinsku *Dužijancu* i „Pravljenje tarane“ na Đurđinu u organizaciji UBH *Dužijanca*.

NATJECANJE U RUČNOM BRANJU KUKURUZA

Risari i ovdje među najboljima

U ime Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*, ekipe risara sudjelovale su i na manifestacijama berbe kukuruza na starinski način, koje su prošle godine održane u Crnoj Bari, Novom Orahovu i Gornjem Bregu. Manifestacija *Kukuruzijada*, koja je deveti puta održana u Crnoj Bari 5. listopada, okupila je dvadeset ekipa, među kojima su bili i predstavnici *Dužijance*. Ekipu koja je osvojila drugo mjesto činili su:

Ruža Juhas, Joca Vuković, Stipan Kujundžić i Željko Pančić, a ocjenjivani su brzina i kvaliteta gotovog posla. Sljedeća manifestacija istog karaktera održana je 19. listopada u Novom Orahovu, gdje su risari osvojili također drugo mjesto, a ekipu su činili Joca Vuković, Ruža Juhas i Stipan Kujundžić. Na ovome natjecanju ocjenjuje se kvaliteta urađenog posla, kao i u mjestu Gornji Breg, gdje su predstavnici UBH *Dužijanca* osvojili prvo mjesto. Natjecanje je održano 3. studenoga, a pobjedničku ekipu su činili: **Marijan Marcikić, Anica Gabrić, Joca Vuković i Marija Kujundžić**.

Zanimljivo je da se na ovoj manifestaciji, osim ručne berbe kukuruza i ocjenjivanja urađenog posla, ocjenjuje i doručak. Po riječima Marije Kujundžić, risari su

se predstavili *risarski ručkom* koji se služi na manifestaciji *Takmičenje risara*, koja se organizira u sklopu *Dužijance*. Tako su nosili domaći kruh, slaninu, *kiselnu* (kiselo mlijeko), crni luk, mljevenu papriku, a dodali su još i domaće *žmare* (čvarke), kuhani krumpir u kori i domaći pekmez od crnih šljiva. O ovoj suradnji Marija Kujundžić kaže: „Suradnja s ljudima iz ovih mjesta postoji dugi niz godina. Iako su sve manifestacije novijeg datuma, njihovi predstavnici već

godinama dolaze kod nas na *Takmičenje risara* i ovo je na neki način bio naš uzvratni posjet.“ O načinu berbe kukuruza Marija Kujundžić je pojasnila da su na svim ovakvim natjecanjima jasno utvrđene propozicije. Kukuruzi se beru *šiljkom*, a površina koju natjecatelji dobiju čini dvanaest redova kukuruza. Na kraju šestoga reda prave se *hrpice* koje moraju biti čiste, bez *kike* i *kuruzne* (kukuruzovine). Od natjecatelja se očekuje i jedan red *klupica*, no pravilo nalaže ako ih ima dva, oba moraju biti podjednaka. Također, gleda se i ocjenjuje i krajnji izgled njive, odnosno zadane površine. Da su risari usvojili propozicije i znali što rade, potvrđuju dobivene nagrade.

Izvor: Hrvatska riječ

Radni sastanak za projekt *Dužijanca u Baji*

Proslava *Dužijance 2018.*, prvi puta je u svojoj stoljetnoj povijesti održana izvan Bačke, što je bio jedinstveni događaj za pripadnike naše zajednice, a također i mogućnost predstavljanja bogate baštine Hrvata Bunjevacu u Zagrebu.

Ove godine, želja nam je da se načini svojevrsni iskorak u organizaciji ove manifestacije, povezivanjem bunjevačkih Hrvata i Hrvata koji žive u Republici Mađarskoj, organiziranjem *Dužijance u Baji*. Ideja o ovome projektu nastala je u krugu Organizacijskog odbora *Dužijance*, a dobre partnere za realizaciju našli smo u dvjema hrvatskim institucijama u Mađarskoj. U siječnju 2020. održan je sastanak u Baji na kom su bili predstavnici Hrvatske samouprave grada Baje, Saveza Hrvata u Mađarskoj i predstavnici UBH *Dužijanca*. Na sastanku se razgovaralo o konkretnim aktivnostima i obvezama koje je svaka od strana preuzela na sebe.

Stipan Šokac, Joso Ostrogonac, Ljiljana Dulić, Andrija Anišić, Angela Šokac Marković

Proslava bi se održala u Baji, 22. i 23. kolovoza 2020. Tom prigodom na identični način kako *Dužijancu* proslavljamo u Subotici, i u Baji bio bi predstavljen njen duhovni, kulturni i društveni sadržaj. Projekt *Dužijanca u Baji* od iznimne je važnosti za promociju bogate baštine vojvodanskih Hrvata, ali i svojevrsni poticaj bunjevačkim Hrvatima koji žive u Mađarskoj u njegovanju svoje tradicije.

RISARSKI DISNOTOR NA ĐURĐINU

Nije lako ni na disnotoru

Sve je ovo ovako počelo prije pet godina kad je UBH *Dužijanca* organizirala prvi *Risarski disnotor* u dvorištu đurđinske župe sv. Josipa Radnika. Osim što se tako pripreve kućevni proizvodi na tradicionalan način, slanina za risarski ručak, a divenica i mast za kuvanje tarane, disnotor je prilika da se okupe i druže oni koji vole i znaju radit onako kako je to kad god bilo na salašima.

Za ovaj disnotor 30. siječnja, **Joso Mačković** iz Mirgeša dao je dvi, a obitelj **Josipa Skenderovića** iz Subotice jednu domaću svinju mangulicu. Glavni mesar bio je **Stipan Kujundžić**, a **Vlatko Vojnić Purčar** iz Đurđina dobio je zadatak usolit slanine.

„Prisoljavam i' šest nedilja. S početka češće, a naročito moram često ako je vruće ko što je sad, jel se so brzo otopi. Kad se završi prisoljavanje, sklonim metlicom so i okačim i' digod na promaji, da i' viter jel promaja u špajcu suše. Za ovo treba dobar špajc jel ladan podrum“, kaz'o je Vojnić Purčar i dodao da će slaninu za *Takmičenje risara* u travnju vakumirat, da ne bi požutila.

Na svakom disnotoru uvijek ima fanaka, a za ovaj i je ispekla **Krista Očanović** iz Đurđina. Domaći kruv, koji se služio za užnu, napravila je **Ruža Juhas** iz Mirgeša, a onaj zdravo dobar paprikaš skuvala je župnikova sestra iz Žednika, **Magdalena Dulić**. I još kaže, nije to teško skuvat! „Prvo se isiče luk i isprži na masti. Doliva

se voda i posli se metne i šargaripa, meso, još vode i začini po želji!“ Eto.

Dobre žmare treba znat napraviti, a za nji je majstor **Željko Pančić** iz Subotice. On kaže da se zdravo mora paziti kad krene mast, da ne zagore, a da blago porumene. „Triba mišat, dobri podrug sata, zavisi od žmara. Kod domaći svinja k'o što su ove, žmare se brže tope, pušte mast oma“, kaže Pančić. Ovog čovika znamo i k'o kosca na *Takmičenju risara*, a na glavnoj proslavi *Dužijance* ponosno nosi krunu u povorki.

I tako, dobro je okripiti ovo slabačko tilo, kako je govorio pokojni đurđinski župnik Marko Vukov, prije svakog posla, a pogotovo prije ovakog k'o što je *Dužijanca*. Raširila se skoro na čitavu godinu, pa kad se počnu ređat manifestacije, ne mož' dat' odvida od nj'!

Nela Skenderović (Izvor: Hrvatska riječ – J. D. B.)

Priznanje Etnografskog muzeja u Zagrebu

Kulturna baština bunjevačkih Hrvata u Subotici, koju negujemo kroz Dužijancu, od osobitog je značaja za identitet hrvatske zajednice na sjeveru Bačke. Ponosni smo što smo našu stoljetnu tradiciju 2018. godine imali prilike, prvi puta, pokazati u matičnoj nam domovini Hrvatskoj i glavnom gradu svih Hrvata, gradu Zagrebu. Tom prigodom u Etnografskom muzeju priredili smo izložbu „Bunjevačko veliko ruvo“ i ostvarili uspješnu suradnju s ovom značajnom kulturnom ustanovom.

Nakon svega, želja nam je da dio naše materijalne baštine vezane uz dužijancu nađe mjesto i u zbirci Etnografskog muzeja u Zagrebu. Stoga je Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* u ožujku 2019. godine darovala muzeju tri perlice od slame na trajno čuvanje i korištenje. Perlice su izrađene namjenski, po uzoru na one koje se koriste za kićenje bandaša i bandašice na *Dužijanci*. Osim perlice, uručena je darovnica s tekstom o perlicama, kao i fotografije kako trebaju izgledati perlice na bandašu i bandašici.

Autorica perlica je Jozefa Skenderović rođena 1952. u Tavankutu, voditeljica Likovne sekcije slarmarskog odjela HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta. Od 2007. godine izrađuje krune za *Dužijancu* u Subotici, a autorica je i krune *Dužijance* koja je 2018. godine održana u Zagrebu i koja je sada u stalnoj postavci u Metropolitanskom muzeju.

Kao rezultat ovih projekata i aktivnosti, u povodu 100. obljetnice Etnografskog muzeja (2019.), Udruzi bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ uručeno je priznanje za dugogodišnju uspješnu suradnju.

Ovo nije jedinstveni slučaj, ovakvu vrstu suradnje s Etnografskim muzejom u Zagrebu imamo i iz starijih

vremena. Točnije, dvadesetih godina prošloga stoljeća, kada je *Katoličko divojačko društvo* darovalo dvije krune koje se nalaze u fundusu Etnografskog muzeja u Zagrebu. One su izrađene za *Dužijancu* u Subotici, i nedostaju u bogatoj i jedinstvenoj zbirci kruna Dijecezanskog muzeja Subotičke biskupije. Za jednu od tih žetelačkih kruna zna se da je Etnografskom muzeju darovana 1925. godine, njena autorica, utemeteljica ove vrste pletiva i vrsna umjetnica u tehnici slame je Đula Prčić (1881. – 1938.) iz Male Bosne. Ove dvije stare krune i dvije krune iz Subotice bile su dio postavke izložbe „Bunjevačko veliko ruvo“ (2018.) u Etnografskom muzeju.

Marinko Piuković

Predstavljanje UBH *Dužijanca* na Sajmu turizma u Beogradu

U ime Turističke zajednice Grada Subotice i „Park Palić“ d.o.o., Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* je 21. veljače 2020. godine sudjelovala na 42. Međunarodnom sajmu turizma u Beogradu.

Tom prigodom Udruga je predstavila dvije najznačajnije manifestacije, *Takmičenje risara* i *Dužijancu*.

Na štandu je bila prezentacija video materijala, degustacija risarskoga doručka i risarske rakije i ponuda promotivnog materijala. U ulozi risara i domaćina koji su pripremili risarski doručak, na štandu su bili **Stipan** i **Marija Kujundžić**, a **Ruža Juhas** ispekla je kruh. U ulozi bandašice i bandaša bili su **Anja Borović** i **Danijel Kujundžić**, a promotivni materijal u nošnji dijelile su **Dunja Šimić** i **Katarina Piuković**. U ime Udruge **Miroslav Kujundžić** i **Marinko Piuković** prezentirali su manifestacije i davali izjave za medije, a program je upotpunio tamburaški sastav „Ruže“.

Priredila: Nela Skenderović
(Izvor: UBH *Dužijanca*)

Miroslav Kujundžić, direktor Turističke zajednice grada Subotice
Aleksandar Medaković, opunomoćeni ministar pri Veleposlanstvu
R. Hrvatske u Beogradu dr. sc. Stjepan Glas, direktor poduzeća
Park Palić Nebojša Daraboš, Marinko Piuković

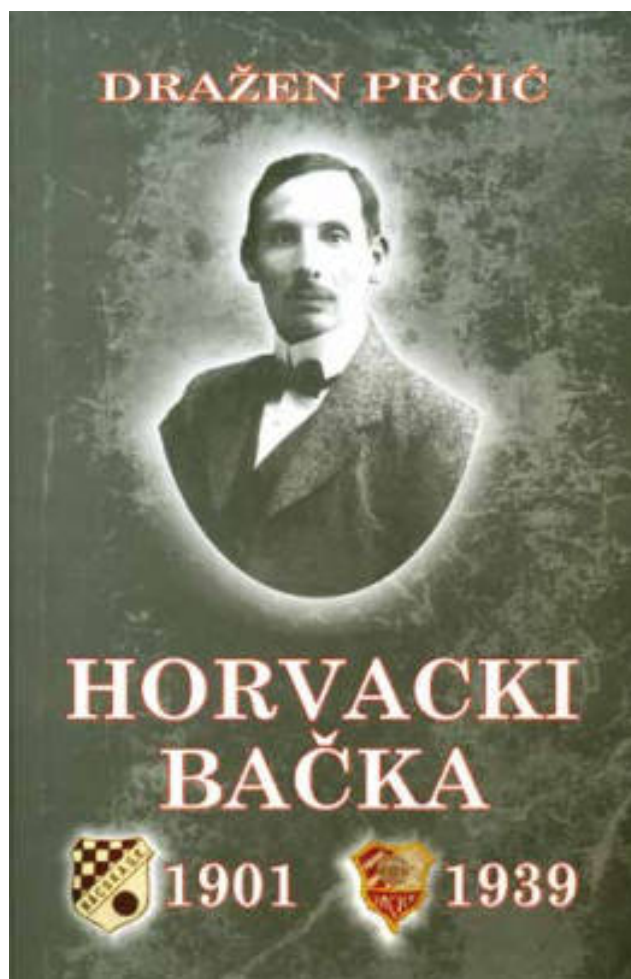

Dva poglavlja iz knjige Dražena Prčića „HORVACKI BAČKA 1901 – 1939” u kojima se opisuje Dužijanca 1939. godine

Tjedan dana kasnije, u nedjelju 23. srpnja, Subotica je proslavila još jednu svoju Dužijancu. Svečanu proslavu završetka žetvenih svečanosti i zahvalu Gospodu na još jednom obilatome rodu s njenih plodnih njiva. Oblačeći svoje najljepše, tamno ljetno odijelo, Martin Horvacki se mislima vratio tri godine unatrag i vremenu svog boravka u Splitu. Bila je to jedina Dužijanca koju je propustio za sve protekle godine. Sjetio se kako je tada, sjedeći na splitskoj rivi, u mislima bio sa svima svojim, najprije gledajući povorku koja je defilirala glavnim gradskim ulicama, a potom i na svečanoj misi u crkvi svete Terezije Avilske. Bio je siguran kako više nikada neće biti dio proslave Dužijance. I prevario se. Stegnuvši čvor na crnoj kravati, stavio je cilindar na glavu i izašao iz kuće. Cjelokupna obitelj Horvacki spremno ga je čekala u dvorištu. Najljepši konji upregnuti u žitom ukrašene karuce paradirali su glavnim ulicama najvećeg grada na sjeveru države, čineći prekrasno ljetno srpanjsko jutro još ljepšim. Ovogodišnji bandaš Pajo Lipozenčić vozio se u društvu bandašice Mare Dulić, otpozdravljajući svima koji su došli gledati svečani defile. Ispraćeni ovacijama brojne svjetine, stigli su do najveće gradske crkve, noseći na dar i posvetu prvi ispečeni kruh od novog roda. Svečanu misu predvodio je prečasni Nikola Dulić, uz asistenciju Marina Vukošića i Alekse Kokića. Sjedeći sa svojom suprugom Margom u prvim redovima desne strane u stolnoj bazilici sv. Terezije Avilske, Martin Horvacki je bio presretan. Skupa sa svojom obitelji, u svojoj Subotici, na proslavi još jedne Dužijance koja je neraskidivo povezivala svakog Hrvata Bunjevca na ovim prostorima. Poput povezanih snopova zlatnog žita posjećenih i posloženih rukama najboljih risara i risaruša. Kako je i njegova Bačka, već desetljećima, povezivala subotičku nogometnu mladost. U svakoj molitvi je nekoliko puta zahvalio dragom Bogu za ukazanu milost i radost života koju mu je podario povraćanjem zdravljem.

Proslava Dužijance donijela je veliku radost još jednom članu obitelji Horvacki. Tijekom prolaska svečane povorke glavnim gradskim ulicama, Marko Horvacki je uhvatio pogled jedne djevojke na bogato ukrašenim karucama koje su vukla dva prekrasna

vranca. Krupne plave oči krasile su lijepo, rumeno lice, uobličeno strogo povezanom pundom skupljene duge plave kose. Odjevena u snježno bijelu

šlinganu bluzu i suknju, sjedila je pored svog oca na prednjem dijelu golemih crnih kočija. Stariji sin Martina Horvackog zašao je već u dvadeset i šestu godinu, ali mu djevojke nisu išle od ruke kao pravna znanost i nogomet. Imao je nekih simpatija, no niti jedna nije prerasla u ozbiljniju ljubavnu vezu. Godine su prolazile, završio je fakultet i prestao se aktivno baviti nogometom, pa se onovremenom logikom bližilo vrijeme razmišljanju o potencijalnoj ženidbi. Istina, nitko se od njegovih akademskih kolega i nije pretjerano žurio u bračne vode, ali su ipak već duže

vrijeme bili u vezama sa svojim, vrlo vjerojatno, budućim suprugama. Pogoden pogledom lijepe cure s velikih crnih karuca, Marko je osjetio kako mu iznenadni udar ugodnog treperenja prožima cijelim tijelom. Na tren su mu zaklecala koljena. Morao je brzo saznati tko je nepoznata ljepotica u šlingu, a pritom biti naročito diskretan. Jer upit za određenu curu se u malograđanskoj sredini odmah tumačio izravnim osobnim interesom. I lavina priča bi se istog trena počela kotrljati u neželjenom smjeru. Osmotrio je masu ljudi oko sebe, tražeći najpogodniju osobu za diskretno dobivanje željene informacije. Odmah je eliminirao ženske osobe, jer bi njihova jaka znatiželja i urođena intuicija za te stvari odmah prozrela njegovu nakanu. Trebao mu je dobro informirani muškarac koji neće ništa posumnjati. I tada je ugledao Čiču Kujundžića, Bačkinu legendu i šefa gradske vatrogasne čete. Znajući ga dobro znao je kako nekadašnji kapetan sigurno mora znati tko je stariji gospodin u crnom sakou, čakširama i bunjevačkim dugačkim čizmama, gazda dva prekrasna crna konja. I vrlo vjerojatno otac plavokose i plavooke ljepotice rumenog lica.

– Hvaljen Isus, Čiča – pozdravio je kako dolikuje.

– Navik je faljen bio – otpozdravio je glavni gradski vatrogasac.

– Baš je lijepa ova naša svečana povorka za Dužijancu – naivno je započeo razgovor. Malo se tko može podičiti ovakvom gradskom ceremonijom.

Pravnička vještina trebala mu je pomoći da na što učinkovitiji način, bez otkrivanja pravih namjera, stigne do željenog cilja.

– Nitko nema što Subotica imade – kimnuo je potvrdno glavom kršni Bačkist.

– Pored nogometa, uvijek sam volio i konje. Koliko puta sam ih kao dijete gledao preko ograde hipodroma. Volio ih, ali ih se i plašio.

– Konja se ne treba plašiti, nego treba znati s njima! – naglasio je Čiča Kujundžić, ne skidajući pogled s povorke.

– Onaj gospodin s dvopregom prekrasnih vranaca baš zna s konjima. U ovoj gužvi vozi ih baš majstorski – konačno je Marko stigao do šanse za željeni upit.

– Misliš na Lovru Srčića, pa taj ti se u njegovom Bajmaku rodio s konjima. Prije je naučio jahati nego hodati. Njegovi su uvijek držali dobre konje. U stara vremena Gradska uprava je za vatrogasnu četvu kupila nekoliko odličnih pastuva iz njihovih staja.

– A vi Čiča, volite li i vi konje? – zadovoljan postignutim ciljem, u namjeri skrivanja glavnog interesa, odmah je skrenuo tijekom razgovora.

– Volim, ali oni ne vole mene. Pa vidi me koliki sam – nasmijao se stasiti Kujundžić.

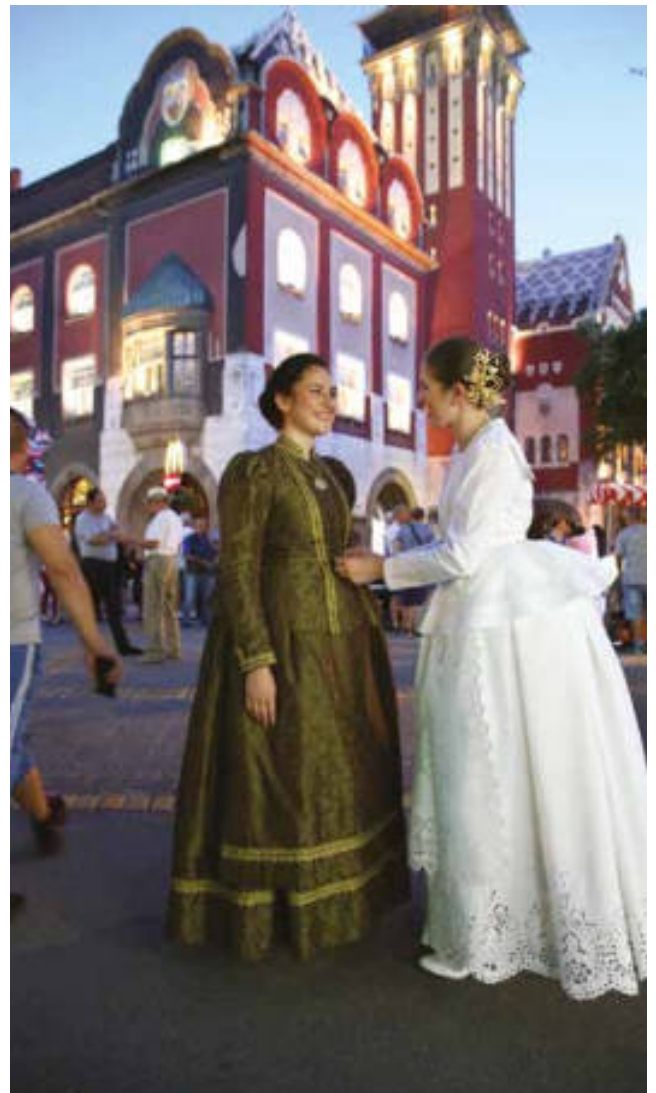
Sa svojih stotinu i dvadeset kilograma bio je pretežak i za najjačeg konja. Marko Horvacki je potom zašutio, nastavljajući s gledanjem svečanog defilea konjskih zaprega koje su pratile bandaša i bandašicu u svečanoj vožnji gradskim ulicama. Osmijeh mu nije silazio s lica. Lijepa Bajmačanka se prezivala Srčić. Kada je i posljednja zaprega prošla ispred njih na putu prema velikoj crkvi, Andrija Kujundžić zvani Čiča stavio je svoju golemu ruku na Markovo rame.

– Mala se zove Anica, skoro je napunila dvadeset godina. Samo se pazi, kod Lovre nema igranja. Bude li nešto, morat ćeš je ženiti – namignuo je legendarni kapetan Bačke.

– Čiča, otkud vam sad to? – pokušao se izvaditi Marko, osjećajući kako mu se košulja topi znojem.

– Ja sam vas samo pitao za one lijepe konje...

– A ja sam ti samo odgovorio, mladi moj fiškalu. Pa valjda ti znaš kako sam i kao i igrač, i kao sudac uvijek sve vidio. A onaj tvoj bezvezeknuti pogled bi vidio i s pola terena, a ne s nekoliko metara koliko si bio udaljen od mene. Ne brini, neću nikom reći. Imaš moju bačkašku riječ.

Teta Anka Slamka

Kad risari po zalasku sunca nakon svršetka žetve umorni od ljetne neopisive žege napuste njivu, među zlatne iglice otkošene strni slijeću golubovi kako bi slasno i halapljivo bobali zrno po zrno što je ostalo prosuto po crnoj, već suhoj i otvrdnuloj zemlji. Sve žetelačke poslove na žitnici: kosidbu, vršenje pšenice, skupljanje otkošene klasja, vezanje u snoplje..., radila je u znoju i prašini cijela brojna obitelj gazda Luke, samo je teta Anka, Lukina sestra, već u godinama, ostala u salašu u kojemu je svojim vrijednim risarima nakon iscrpljujućeg rada spremala okrepljujuću večeru. Od cjelodnevnog bavljenja slamom, risarima su se sitne pahulje prašine umijesile u znoj i činile ljepilo koje se uvuklo u sve bore lica, oko vrata, po cijelom tijelu. Dolaskom u salaš zatekli bi tetu Anku kako im priprema posude s vodom za umivanje. Oni najnestrpljiviji su odmah trčali do bunara s đermom i kablom vukli bistru svježvu vodu i dobro se njome ispljuskali kako bi otagnali nataloženu prašinu na sebi i utažili pečenje kože po tijelu. Teti Anki je bilo zadovoljstvo čekati bratovu obitelj s obavljenom posla na polju, spremati im večeru, pošto sama nije nikada zasnovala svoju obitelj. Tã, svi su oni bili i njezina djeca, radišna i vesela.

Teta Anka je pričala kako je u mladosti dugo birala prosce zbog čega je ostala neudana. Bila je žena pravedna, bogobojazna, nije bila gundalo, niti se kome zamjerala, a kada je nekome trebala neka pomoć, ona je uvijek pomagala. Zbog takva karaktera susjedi s okolnih salaša su je jako poštivali. Doduše, bila je sitna i vitka, suha i mršava ženica, pa je dobila nadimak *Slamka*, ali, nadimak je dobila i još po nečemu drugome.

Uz svoju nevjestu, Lukinu suprugu Lucu, ženu vrijednu, poduzetnu i odanu svojoj obitelji, teta Anka je također brinula o domaćinstvu koje nije bilo maleno. Gazda Luka je bio dobroćudan čovjek, iako mrka pogleda, pomalo već potamnijela i izborana lica od kiša, vjetrova, vrućina i briga, ali i od posljedica nedavno završenog nesretnog rata. Tako je on i cijela mu obitelj sredinom prošlog stoljeća započela nov život na svom nekadašnjem velikom imanju.

Na salašu, u dubokoj osami plodne ravnice, gazdi Luki je obiteljsku kuću opasivalo prostrano dvorište u kojem je trčkarala nebrojena živina svake vrste. U gospodarskim zgradama je bilo pohranjeno oruđe i druge seljačke potrepštine. Nadomak je bila staja, svinjac, čardak, krušna zemljana peć, ambar, a malo dalje bunar s đermom. Bila je to prava bogata bunjevačka farma.

Na tako velikom imanju teta Anka je bila od velike pomoći, brinula se za kuću, kuhala, prala, pravila sir, kiselo mlijeko, zimnicu. Duša obitelji. S jeseni, poslije završenih poljskih poslova, povlačila se u samoću svoje sobe. Uz sve salašarske poslove, u slobodnim trenutcima odmora, brinula je i o sebi i svojoj samoći, posvećivala je dio vremena samo za sebe, svoje misli, ideje ili hobi. Pokoji puta bi joj uskipio onaj, samo njezin, tihi uzdah iz dubine srca. U njoj je tinjala i umjetnička žudnja. Bavila se naime još i nekim čudnim poslom – slamom. Bilo joj je zadovoljstvo skupljati slamu, pažljivo, slamku po slamku, prebirati je, slagati, sušiti. Svakoj slamci posvećivala je puno vremena i pozornosti. Uzimala ju je među prste, držala je za kičmu kao da joj sluša ritam duše. Potom bi je tanušnim koščatim prstima uhvatila za vrat, nježno kako samo ona zna, okretala je, iznad naočala odmjeravala oblik, visinu i debljinu, okretala glavu lijevo, desno. Svaku pojedinačno je promatrala na suncu da bi odredila nijansu boje koju očekuje, gledala ju je u sobi pred prozorom, na jutarnjem i večernjem suncu, na mjesecini, pa i u večernjoj tmimi sobe. Razgovarala je sa svakom slamkom posebno. Vidjelo se kako miče usnicama, kako frče nosom, kako joj nešto poluglasno govori. Neki puta je stavila slamku na tronožac nasred dvorišta vjetru na igru i odmjeravala kako se vlada, koliko je teška, kakva joj je vitkost. Svoju umjetničku mudrost sažimala je u geslo: svaka slamka – velika priča!

Teta Anka Slamka je često odlazila do ograde na rubu dvorišta, dugo vremena je stajala netremice zagledana u široki obzor ravnice dok su krajolikom odzvanjale uznosite, plodne, uredno obrađene brazde. Promatrala je zemljane prtene puteve obrubljene crvenilom makova kako razdvajaju polja. Ispraćala je nebrojeno sitnih oblačića posijanih po nebu kao stado ovčica na odlasku u nepoznato. Iz daljine je slušala lavež pasa ili kotrljanje zaprežnih kola. Tu je nalazila inspiraciju. Pred tim obzorom teta Anka je između dva prsta nježno držala slamku i kroz nju gledala cijeli široki, suncem obasjani, krajolik. Divila se ponositosti svoje slamke iza koje su se kao kraljevska kruna širila netom pokošena polja, proplanci požutjelih još neuzbranih kukuruza, vitki jablanovi uz malene kuće u daljini.

Svakog dana, kad bi teta Slamka ušla u svoju sobu i sjela za stol, namrštila bi obrve, žmirkala pogledom čas gore, čas dolje, kako bi što pozornije svojim škiljastim pogledom promatrala slamku i uvjerala se u njezinu stvarnu vrijednost. Držeći slamku u ruci, jasno se moglo primijetiti kako joj se njeni tanki, naborani prsti, nježno tržu kao da joj ispipava bilo. Već tim pokretima se dalo zaključiti da smišlja neke, samo njoj poznate, poteze. Svakakve su joj misli rojile glavom. Poželjela je slamku pokazati i drugim ljudima ne bi li time i sama sebe uvjerala u njezinu gipku ljupkost, u snagu izvorne ljepote, u bit njezine poetike. Nakon nekog vremena je spoznala da je promatrajući slamku najviše spoznala sebe, da su joj se otvorila neograničena prostranstva ljepote, da joj se stvorila vizija vrlo velikih mogućnosti koje joj može pružiti jedna obična slamka. A tek puno slamki! Divila se i samoj sebi što je kroz slamku upoznala svoju smekšanu razdraganost prema malim nejakim stvarima u odnosu na stvarni grubo seljački život. U hvativši tu duhovnu nit sa slamkom, teta Slamka nije htjela ni pod koju cijenu ugroziti tu vezu, sjedinile su se u Jedno, prepoznale su se, jedna je ovladala drugom. U tim trenucima tetu Slamku je prožela neka neobjašnjiva toplina zanosa.

Međutim, jedne večeri bać Luka pride supruzi i potihoo joj šapne na uho:

- S mojom sestrom Ankom nešto se čudno događa.
- I ja razmišljam o njoj – potvrdi supruga Luca.
- Čini mi se da se previše povlači u samoću svoje sobe, tã, jedva da iziđe u dvorište.
- Vjerojatno veze onaj stolnjak što nam ga je proljetos pokazala. Vezenje joj je bio hobi cijeloga života.
- Hm! Moram pogledati – zaključio gazda Luka.

Kad je Luka pokucao dva puta, pa otvorio vrata sestrine sobe, imao je što vidjeti. Soba joj je bila puna slame kao na Badnjak, a na stolu je bila jedna oveća ploča i na njoj uredno poslagano mnoštvo vitkih slamki. Luka je zanijemio. Teta Anka se trgnula i netremice ga gledala. Čekala je njegovu reakciju.

– Što to radiš, sestro? – Luka prekine nepodnošljiv tajac.

– Neka te ništa ne iznenadi, brate, odlučila sam od slamki stvoriti novo biće igrajući se raznim mogućim oblicima. Ovu sliku koju gledaš načinila sam od slamki, primila je u sebe dio moje duše, postala je, evo, novo biće. Ja sam također primila nju, dio njene duše, i nas dvije smo postale jedno novo biće. Gledaj kako je lijepa! – ponosno je teta Slamka objasnila bratu svoju stvaralačku igru.

Bać Luka je i dalje stajao bez riječi. Gledao je čas stol, čas nju, čas u pod nedavno izrađen od dasaka i svježe obojen. Na stolu je bilo mnoštvo razasute izglačane slamke, neke knjige, slike, škarice, iglice, nožići, *stotinu* tubica ljepila...

Luka je opušteno s rukama na leđima i dalje promatrao sliku. Gledao ju je iz prosječne udaljenosti, zatim se sagnuo kako bi izbliza vidio još bolje, pa onda s malo veće udaljenosti žmirkao lijevim, pa desnim okom, ne bi li uočio svaku pojedinost vješto izmjerenu, postavljenu na podlogu, ukomponiranu u zamišljenu cjelinu. U glavi su mu se filmskom brzinom vrtjele misli o stvorenim simbolima i figurama što je sestra vješto izradila od mnoštvo slamki. Divio se kako je ona na sliku jasno, vješto, reljefno prenijela zamišljene detalje iz stvarnog života salašarske svakodnevice. Ukratko, bio je ponosan. Teta Anka Slamka je cvala od uzbuđenja. Brat Luka joj stavi ruku na rame i reče:

– Tvoja slika, sestro, pravo je umijeće. Ona predstavlja početak nečega novog, stvarni početak slamarske umjetnosti. Slike i figure koje si izradila od slame predstavljaju umjetnost nas običnih seljaka, nas salašara riasara.

Nakon kratkog razmišljanja, Luka nastavi:

– Nastala je, dakle, nova umjetnost – promrmlja Luka, onako, više sebi u bradu.

I bio je u pravu. Teta Anka je tek tada osjetila dostojanstvo svog nadimka *Slamka*.

Tako su i druge žene Bunjevke davnih pedesetih godina prošlog stoljeća, darovite i radine, svojim istančanim talentom i marljivošću doprinosile kulturnom bogatstvu hrvatske zajednice u Bačkoj, a slamarsku naivnu umjetnost s ponosom predale cijelome svijetu na divljenje.

Lajčo Perušić

* * *

Priča sudjelovala na 35. natječaju 2016., nagrađena za prozu u 2016., te 8. 12. 2017. objavljena u *Zborniku radova hrvatskih zavičajnih književnika za 2012. – 2016.*

HRVATSKO SLOVO, priča objavljena u br. 1118 od 23. 9. 2016. i 30. 4. 2017. dodijeljena 3. nagrada imenom *Dubravko Horvatić* za prozu 2016.

Moje su ravnice sunčane,
srpanj ih prži i zrak je suh.

Polegla su žita.

Klasje šumi pod zrelinom
Neba.

Tišina

Nigdje ni ćuk...

Ante Sekulić

PROGRAM DUŽIJANCA 2020.

25. 4. 2020.	u 17.00 sati	* Blagoslov žita – „Markovo” – sveta misa u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu; poslije svete mise procesija od crkve do njive
6. 6. 2020.	tijekom dana u 20 sati	* Djeca u Dužijanci - dječje igre na temu običaja Dužijance - smotra dječjeg folklora, predstavljanje malog bandaša i bandašice
7. 6. 2020.	u 10 sati	u okviru dječje smotre folklora „Dužijanica” – Dječja zahvala Bogu za žetvu – sv. misa zahvalnica – katedrala sv. Teresije Avilske
23. 6. 2020.	u 19 sati	* Priskakanje vatre na sv. Ivana Cvitnjaka – Etno salaš Đurđin
1. 7. 2020.	u 9 sati	* Etno radionica pravljenje tarane – Etnosalaš Đurđin
5. 7. 2020.	u 10 sati	Dužijanica – crkva sv. Marka Evanđelista, Zednik
10. – 18. 7. 2020.	u 19.30 sati	* XXXV. Saziv „Prve kolonije naive u tehnici slame” – Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame, HKPD „Matija Gubec”, Tavankut
11. 7. 2020.	od 6.30 sati	* Takmičenje risara – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu
12. 7. 2020.	u 10 sati	* Dužijanica – crkva sv. Petra i Pavla apostola, Bajmak
19. 7. 2020.	u 10.30 sati	* Dužijanica – crkva Presvetog Srca Isusova, Tavankut
21. 7. 2020.	u 18 sati	* Natjecanje u pucanju bičevima – Đurđin
srpanj 2020.	u 19 sati	* Otvorenje Izložbe s Božjom pomoći
22. 7. 2020.	tijekom dana	* Postavljanje izloga u središtu grada za natjecanje aranžera izloga – Subotica
24. 7 – 24. 8. 2020.	u 19 sati	izložba slika s XXIII. Međunarodne likovne kolonije „Bunarić” – HKC „Bunjevačko kolo”, Subotica
26. 7. 2020.	u 10 sati	* Dužijanica – crkva Presvetog Trojstva, Mala Bosna
26. 7. 2020.	od 14 sati	* Konjičke utrke Dužijanica – Gradski hipodrom, Subotica
2. 8. 2020.	u 10 sati	* Dužijanica – crkva sv. Josipa Radnika, Đurđin
2. 8. 2020.	u 18 sati	* Dužijanica – kod križa u centru, Mirgeš
6. 8. 2020.	u 19 sati	* Književna večer u organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović” – Svečana dvorana HKC „Bunjevačko kolo”, Subotica

7. 8. 2020.	u 19 sati	* Izložba radova od slame nastalih na XXXV. Sazivu kolonije slamarki u Tavankutu – Vestibul Gradske kuće, Subotica
7. 8. 2020.	u 20 sati	* Tamburaška večer , predstavljanje bandaša i bandašice i izbor pratilaca, proglašenje najljepšeg izloga – Gradski trg, Subotica
	tijekom dana	* Izložba rukotvorina – Glavni trg, Subotica
8. 8. 2020.	u 18 sati	* Svečana Večernja – katedrala-bazilika, sv. Terezije Avilske, Subotica
	u 19.30 sati	Polaganje vijenca od žita na spomenik Risaru i spomen-bistu Blaška Rajića – park ispred Gradske kuće, Subotica
8. 8. 2020.	u 20 sati	* Skupština risara – Gradski trg, Subotica
	od 20,20 sati	* Nastup folklornih ansambala „Dužijanca“ – Gradski trg, Subotica
9. 8. 2020.	u 8,45 sati	Središnja proslava Dužijance 2020. Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice – crkva sv. Roka, Subotica
	od 9 do 9,45 sati	Povorka do katedrale sv. Terezije Avilske
	u 10 sati	Svečano euharistijsko slavlje – katedrala sv. Terezije Avilske, Subotica
	u 12 sati	* Svečana povorka kroz grad, predaja kruha gradonačelniku – Gradski trg, Subotica
	u 19 sati	* Posjet grobu Blaška Rajića – Kersko groblje, Subotica
	u 20 sati	* Bandašicino kolo – Gradski trg, Subotica
14. 8. 2020.	tijekom dana	* Početak rada XXIV. Međunarodne likovne kolonije „Bunarić“ – HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
16. 8. 2020.	u 18 sati	Izložba slika i zatvaranje izložbe XXIV. Međunarodne likovne kolonije „Bunarić“ – HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
21. 8. 2020.	u 20 sati	Projekcija filma „Dužijanca“ , kino dvorana u Baji
22. 8. 2020.	u 11 sati	Izložba Bunjevačka nošnja i Dužijanca – Hrvatska kuća, Baja
	u 20 sati	Skupština risara, nastup folklornih skupina Baja
23. 8. 2020.	u 10 sati	* Svečano euharistijsko slavlje – crkva sv. Antuna, Baja
		* Povorka kroz grad, predaja kruha dužnosnicima – centralni trg, Baja
30. 8. 2020.	u 10 sati	* Proštenje na Bunariću

ĐURĐIN TAKMIČENJE RISARA

13.7.2019.

SUBOTICA DUŽIJANCA

11. 8. 2019.

DUŽIJANCU 2019. pomogli su

Pokroviteljstvo g. Tibora Navracsicsa, člana Europske Komisije, povjerenika za kulturu, obrazovanje, šport i mladež

Grad Subotica

Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije

Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose sa vjerskim zajednicama
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice
Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu i šumarstvo

Josip Miković

Ovaj broj Revije Dužijanca pomogli su:

Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose sa vjerskim zajednicama
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice

Štamparija ROTOGRAFIKA

SALAŠ 024

FOTOGRAFIJE:
Zoran Vukmanov Šimokov
UBH „Dužijanca“
Hrvatska riječ
Nada Sudarević

Vlč. Dražen Dulić
Vedran Jević
Ivan Ivković Ivandekić
Nela Skenderović

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

008(=163.42)(497.113)
398.332.33

REVIJA Dužijanca : ilustrirani časopis Udruge
Bunjevačkih Hrvata Dužijanca za kulturu življenja / Glavna
urednica Nela Skenderović, - God. 5, br. 9 (travanj 2020.) - Subotica :
Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca, 2020. - Ilustr.; 39 cm

Izlazi jednom godišnje.
ISSN 2406-1638 = Revija Dužijanca
COBISS.SR.-ID 292121607

